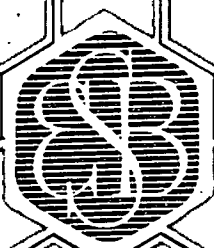

2 =
F

Economisch-Statistische Berichten

DE
TRANSATLANTISCHE
RIJKSDELEN

No 2000

○ SUPERFOSFAAT
 ○ DUBBELSUPERFOSFAAT
 ○ MENGMEESTOFFEN
 (ZÖWEL IN POEDER-
 ALS IN KORRELVORM)

ALBATROS

○ AMMONIUMFOSFATEN
 ○ KIEZELFLUORNATRIUM
 ○ TRINATRIUMFOSFAAT

ALBATROS
SUPERFOSFAATFABRIEKEN N.V.
 UTRECHT HOLLAND MALIEBAAN 81

De N.R.C. vliegt over de wereld

Wist U, dat de Nieuwe Rotterdamse Courant ook een Weekeditie uitgeeft, welke per luchtpost niet alleen naar de Ned. Antillen en Suriname wordt gezonden, maar naar alle delen van de wereld?

Nederlanders in den vreemde zijn daardoor vliegsvlug op de hoogte van het nieuws uit het vaderland.

Wilt U Uw familieleden, vrienden of kennissen overzee een groot genoegen doen? Verras hen dan met een abonnement op de Overzeese Weekeditie N.R.C.

Wanneer U nu een abonnement op dit goede en actuele Nederlandse weekblad neemt voor tenminste een kwartaal, dan worden twee nummers gratis aan het door U op te geven adres gezonden. Vraag echter eerst een proefnummer. Het verplicht U tot niets.

NIEUWE ROTTERDAMSE COURANT

POSTBUS 824 — ROTTERDAM

De krant voor ontwikkelde mensen

**HOLLANDSCHE SOCIETEIT
VAN LEVENSVZERKERINGEN N.V.**

A^o 1807

Collectieve Personeelsverzekering
Kapitaalverzekeringen
Lijfrenten
Directiepensioenen
Compagnonsverzekeringen

HOOFDKANTOOR

HERENGRACHT 475
 AMSTERDAM-C
 TEL. 49100

BEDRIJF IN CANADA
 HEADOFFICE: TORONTO
 330 BAYSTREET

**ECONOMISCH-
STATISTISCHE BERICHTEN**

Uitgave van het Nederlandsch Economisch Instituut
 Adres voor Nederland: Pieter de Hoochweg 120, Rotterdam-W.
 Telefoon redactie: K 1800-52939. Administratie: K 1800-38040. Giro 8408.

Bankiers: R. Mees en Zoonen, Rotterdam. Banque de Commerce, 6, Place Royale, Brussel, postcheck-rekening 260.34.

Redactie-adres voor België: Dr J. Geluck, Zwijnaardse Steenweg 357, Gent.

Abonnementen: Pieter de Hoochweg 120, Rotterdam-W.

Abonnementenprijs: franco per post, voor Nederland en de
 Overzeese Rijksdelen (per zeepost) f 29,—, overige landen
 f 31,— per jaar. Abonnementen kunnen ingaan met elk
 nummer en slechts worden beëindigd per ultimo van het
 kalenderjaar.

Losse nummers 75 cts.
 No 1977 en no 2000: f 2,—.

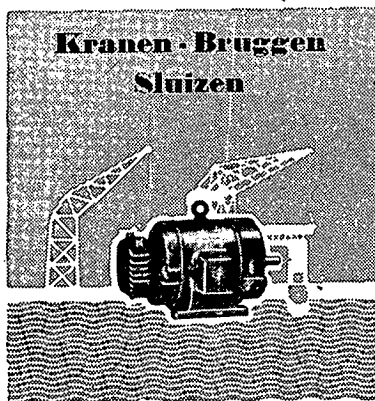
Aangetekende stukken in Nederland aan het Bijkantoor Westzeedijk, Rotterdam-W.

Advertenties. Alle correspondentie betreffende advertenties
 te richten aan de Koninklijke Nederlandsche Boekdrukkerij
 H. A. M. Roelants, Lange Haven 141, Schiedam (Telefoon
 69300, toestel 1 of 3).

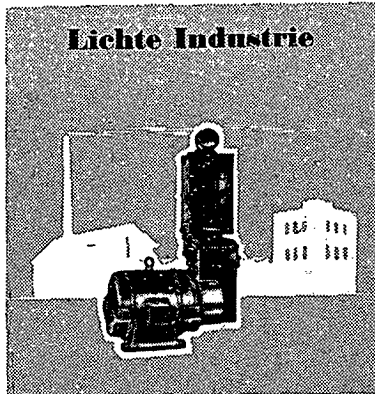
Advertentie-tarief f 0,30 per mm. Contract-tarieven op aan-
 vraag. Rubrieken „Vacatures” en „Beschikbare krachten”
 f 0,60 per mm (dubbele kolom). De administratie behoudt
 zich het recht voor om advertenties zonder opgave van
 redenen te weigeren.

ELECTRISCHE MACHINES, APPARATEN EN INSTALLATIES

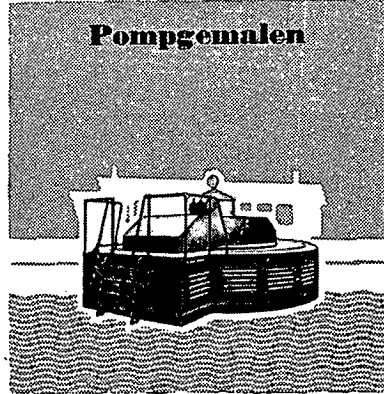
**Kranen - Bruggen
Sluizen**

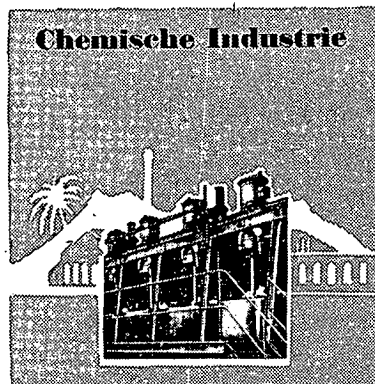
Lichte Industrie

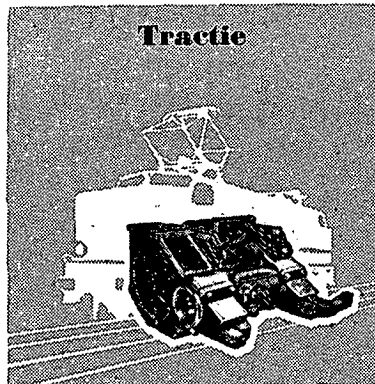
Pompgemalen

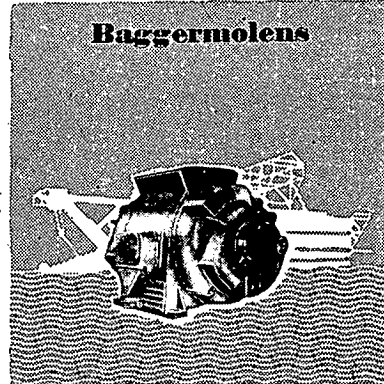
Chemische Industrie

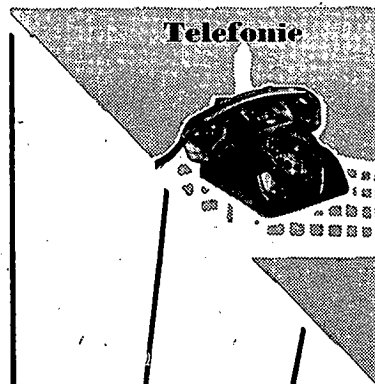
Tractie

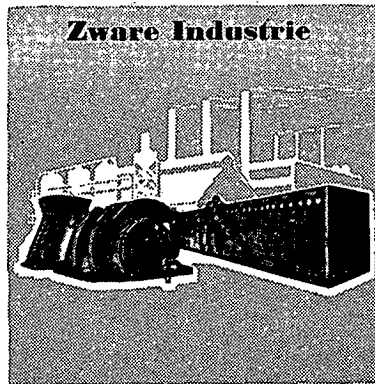
Baggermolens

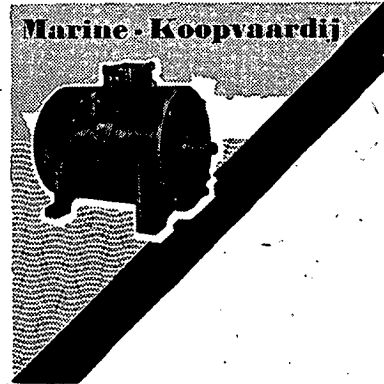
Telefonie

Zware Industrie

Marine - Koopvaardij

VOOR BEDRIJFSZEKERHEID

HEEMAF HENGELO

Op naar de toekomst....

Eens misschien....

zal deze jongen, die droomt van verre landen, zijn ideaal werkelijkheid zien worden. Hij zal dan uittrekken en als ingenieur de hitte der woestijnen trotseren, in dienst van zijn grote oliemaatschappij.

Hij zal dan in zijn moeilijke taak de zegeningen ondergaan van die talloze vindingen, waar de naam Philips aan verbonden is.... Wanneer een pijpleiding verstopt is, zal hij door middel van Philips radio-actieve isotopen onmiddellijk de bewuste plek kunnen vaststellen. Philips röntgendiffractie-apparaten tonen hem de structuur der kristallen en der materie. Philips elektronische ruwheidsmeter verraad zelfs de kleinste afwijkingen op gepolijste vlakken van machine-onderdelen... Philips meetapparaten, Philips lasapparaten.... dit alles maakt hem zijn werk gemakkelijker en veiliger.

Als eens de dag daar is dat zijn droom gestalte krijgt en hij de grote „technische man” wordt in het bedrijf, dan zal Philips, de krachts op de achtergrond zijn, die mee helpt hem te stuwten tot ongekende hoogte.

PHILIPS

DRAAGT BIJ TOT EEN
BETERE TOEKOMST

ECONOMISCH-STATISTISCHE BERICHTEN

UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

40e JAARGANG

No 2000

WOENSDAG 12 OCTOBER 1955

INHOUD

	Blz.		Blz.
Ten geleide, door Zijne Excellentie Prof. Dr <i>W. J. A. Kernkamp</i>	877	De financiële betrekkingen tussen Nederland en Suriname, door <i>Drs A. Jonkers</i>	901
Staatkundige aspecten van de nieuwe rechts- orde in het Koninkrijk, door Zijne Excellentie <i>Mr Dr R. H. Pos</i>	878	Het Brokopondo-plan en de vestiging van een aluminiumindustrie in Suriname, door <i>Ir</i> <i>L. van Geuns</i>	906
De culturele samenwerking tussen Nederland en de Nederlandse Antillen, door Zijne Excel- lentie <i>W. F. M. Lampe</i>	880	Het „project Wageningen” en zijn economische betekenis voor Suriname, door <i>Ir F. A.</i> <i>Langguth Oliviera</i>	909
Het Tienjarenplan als sociaal-economisch expe- riment, door <i>Dr H. Riemens</i>	882	De mensen van het Wageningenproject, door <i>Drs R. Kool</i>	913
Het „ledige” Rijksdeel Suriname, door <i>G. C. A.</i> <i>Mulder, B.Sc., Ps. D.</i>	883	Enkele aspecten van de economische ontwikke- ling der Nederlandse Antillen, door <i>Dr-Ir</i> <i>P. C. Henriquez</i>	917
De plannen tot ontwikkeling van de landbouw in Suriname, door <i>Dr L. J. Vroon</i>	885	De ontwikkeling van landbouw en mijnbouw op de Nederlandse Antillen, door <i>Dr J. H.</i> <i>Westermann</i>	923
De economische facetten van de bosexploitatie in Suriname, door Prof. Dr <i>Ir J. F. Kools</i> ..	889	Toerisme naar de Nederlandse Antillen en Suriname, door <i>J. A. van Vlijmen</i>	929
Het credietwezen in Suriname sedert de tweede wereldoorlog, door <i>Dr D. C. Renooij</i>	893	Kaarten van Suriname en de Nederlandse Antillen 876, 881 en 916	
Suriname en zijn buitenlandse handel, door <i>Mr C. M. Elénbaas</i>	896		

COMMISSIE VAN REDACTIE: *C. van den Berg; Ch. Glasz; L. M. Koyck; H. W. Lambers; J. Tinbergen; F. de Vries.* Redacteur-Secretaris: *A. de Wit.* Adjunct Redacteur-Secretaris: *J. H. Zoon.*

COMMISSIE VAN ADVIES VOOR BELGIË: *F. Collin; J. E. Mertens de Wilmars; J. van Tichelen; R. Vandeputte; A. Vlerick.*

IMPORT- EN EXPORTKANTOOR

KOOPMAN & Co. N.V.

Amsterdam

Letourneau-Westinghouse

GRONDVERZETMACHINES EN KRANEN

Clark

VORKHEFTRUCKS

Marion

DRAGLINES, GRAAFSCHOPPEN EN KRANEN

Nife

ALKALISCHE ACCUMULATOREN

De Laval

INDUSTRIËLE SEPARATOREN

Motormuli

SPECIALE RUPSTRACTOREN

Metaalbewerking-machines - Houtbewerking-machines

Gemechaniseerde Bosbouw- en Landbouwmachines

Machines voor Steenfabrieken en Keramische Industrie

TECHNISCHE SERVICE ★ **VOORLICHTING**

In Suriname vertegenwoordigd door:

N.V. Handelmaatschappij H. J. de Vries
Paramaribo

De transatlantische Rijksdelen

Het 2000ste nummer van „Economisch-Statistische Berichten” beoogt de lezer voorlichting te geven omtrent de economische problematiek van Suriname en de Nederlandse Antillen. Bij de keuze van het onderwerp voor dit speciale nummer is de Redactie geïnspireerd door het feit, dat, enkele dagen na de verschijning daarvan, de prinses van H.M. de Koningin en Z.K.H. de Prins der Nederlanden naar de West aanvang zal nemen. De beschouwingen over de economische situatie en ontwikkelingsmogelijkheden der transatlantische Rijksdelen worden voorafgegaan door een inleidende studie van de Minister van Overzeese Rijksdelen en een tweetal artikelen, waarin door de Gevolmachtigde Ministers van Suriname en de Nederlandse Antillen, aan de hand van het op 29 December 1954 in werking getreden Statuut van het Koninkrijk der Nederlanden, de staatkundige en culturele betrekkingen tussen Nederland, Suriname en de Nederlandse Antillen worden belicht. De artikelenreeks over Suriname vangt aan met een beschouwing over de betekenis van het Tienjarenplan als sociaal-economisch experiment. Daarna worden enkele facetten der Surinaamse economie, die ook bij het Tienjarenplan zijn betrokken, besproken: allereerst die, liggend in de binnenlandse reële sfeer — de menselijke factor, de land- en bosbouw —, vervolgens de monetaire situatie, en de externe economische betrekkingen van Suriname, zoals deze o.a. tot uiting komen in de buitenlandse handel, en de financiële relaties met Nederland. Het gedeelte over Suriname wordt afgesloten met drie artikelen, gewijd aan twee projecten, die niet in het Tienjarenplan zijn opgenomen, nl. het Brokopondo-plan, hetwelk beoogt de Surinaamse rivieren dienstbaar te maken aan de opwekking van elektrische energie, en het „Wageningen”-project voor mechanische landbouw. In het gedeelte, handelend over de Nederlandse Antillen, hebben artikelen over de algemene economische ontwikkeling van dit Rijksdeel, alsmede over de betekenis van landbouw, mijnbouw en toerisme een plaats gevonden. De Redactie prijst zich gelukkig met dit speciale nummer, waarvoor zij de medewerking heeft verkregen van een aantal deskundige auteurs, bij te kunnen dragen tot verdieping van het inzicht in de economische vraagstukken dezer, met ons land zo nauw verbonden, gebieden.

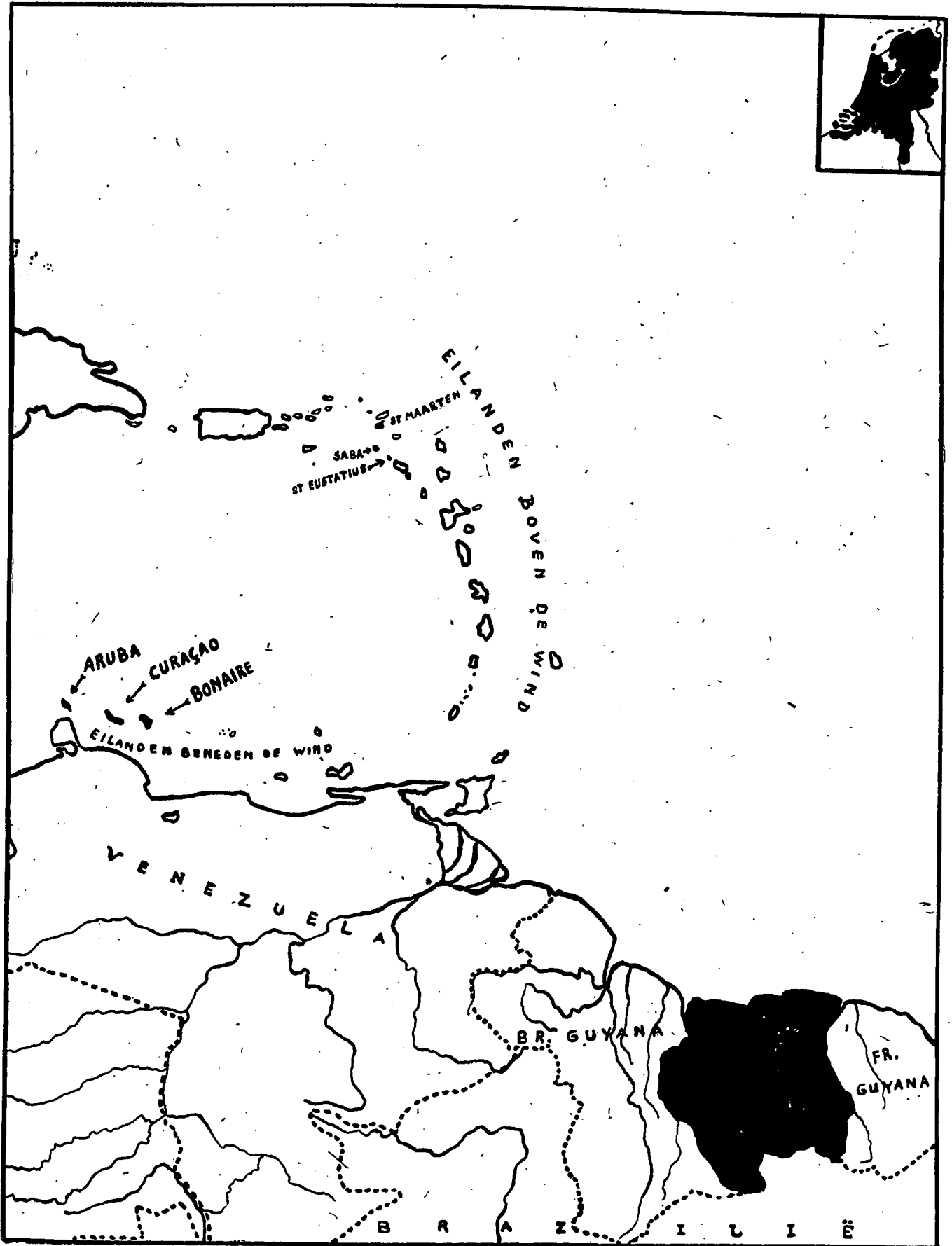
The transatlantic Realms

The 2000th issue of „Economisch-Statistische Berichten” aims at giving the reader information on the economic problems of Surinam and the Netherlands Antilles. In choosing the subject for this special issue the Editors were also inspired by the fact that some days after its publication H.M. the Queen and H.R.H. the Prince of the Netherlands will commence their journey to the West Indies. The views on the economic situation and the possibilities of development of the transatlantic Realms are preceded by an introduction of the Realms Minister and two articles in which the Ministers plenipotentiary of Surinam and the Netherlands Antilles are reviewed in the light of the Statute of the Kingdom of the Netherlands, which became effective on December 29th 1954. The series of articles on Surinam opens with a review of the importance of the Ten-Year Plan as a social-economic experiment, followed by a discussion of some aspects of the economy of Surinam, which are also connected with this Plan: first, those of an actual domestic nature, including the human factor, agriculture and forestry, secondly, the monetary situation and the external economic relations of Surinam, as expressed, for instance, by foreign trade and the financial relations with the Netherlands. The chapter covering Surinam is concluded by articles on projects, which are not included in the Ten-Year Plan: the Brokopondo Plan, which aims at utilizing the Surinam rivers for the generation of electric energy and the „Wageningen” project for mechanical agriculture. The section dealing with the Netherlands Antilles contains articles on the general economic development of this Realm, as also on the importance of agriculture, mining and tourist traffic. With this special issue, for which the co-operation of a number of expert authors has been obtained, the Editors are happy being able to contribute to a better understanding of the economic problems of these territories, which are so closely connected with our country.

Les Territoires transatlantiques

Le 2000ième numéro de „Economisch-Statistische Berichten” a pour but d'orienter le lecteur sur l'ensemble des problèmes économiques du Surinam et des Antilles néerlandaises. Lors du choix du sujet pour le présent numéro spécial la Rédaction s'est laissé également inspirer par le fait que peu de jours après la parution dudit numéro débutera le voyage de S.M. la Reine et de S.A.R. le Prince des Pays-Bas vers ces territoires. Les considérations sur la situation économique et les possibilités de développement des Territoires transatlantiques sont précédées d'un avant-propos du Ministre des Territoires d'Outre-Mer et de deux articles dans lesquels les ministres plenipotentiaires du Surinam et des Antilles néerlandaises, dans le cadre du Statut du Royaume des Pays-Bas entré en vigueur le 29 décembre 1954, exposent les relations politiques et culturelles entre la Hollande, le Surinam et les Antilles néerlandaises. La série d'articles sur le Surinam débute avec une étude sur l'importance du Plan décennal en tant qu'expérience social-économique. Sont traités ensuite quelques aspects de l'économie du Surinam impliqués également dans le Plan décennal: tout d'abord ceux se trouvant dans l'atmosphère réelle et intérieure — le facteur humain, l'agriculture et la sylviculture —, ensuite la situation monétaire et les rapports économiques du Surinam avec l'extérieur, tel que ceux-ci se manifestent e.a. dans son commerce extérieur, et ses relations financières avec la Hollande. La partie traitant du Surinam se termine avec 3 articles consacrés à deux projets qui ne sont pas englobés dans le Plan décennal, à savoir le Projet Brokopondo visant à utiliser les fleuves du Surinam pour générer de l'énergie électrique et le Projet „Wageningen” concernant l'agriculture mécanisée. Dans la partie traitant des Antilles néerlandaises le lecteur trouvera des articles sur le développement économique général de ce territoire ainsi que sur l'importance de l'agriculture, de l'exploitation minière et du tourisme. La Rédaction se félicite de pouvoir contribuer avec ce numéro spécial, pour lequel elle a obtenu la collaboration d'un nombre d'auteurs experts, à une meilleure compréhension des problèmes économiques de ces territoires si étroitement liés avec la Hollande.

Ligging der transatlantische Rijksdelen

TEN GELEIDE

Wat een kroonjaar is in een mensenleven, is een aflevering, die een duizendtal volmaakt, voor een tijdschrift. De redactie heeft aan het 200ste nummer van dit weekblad een bijzonder karakter willen geven door het te wijden aan de twee transatlantische Rijksdelen. Zij zal hierbij hebben overwogen, dat de verschijningsdatum valt kort voor de reis van H.M. de Koningin en Z.K.H. de Prins der Nederlanden naar de West, waardoor in bijzondere mate de aandacht van het Nederlandse volk op Suriname en de Nederlandse Antillen wordt gevestigd.

De redactie van een blad als „Economisch-Statistische Berichten” zal vanzelfsprekend in de eerste plaats aandacht vragen voor de economische betrekkingen tussen de Rijksdelen onderling en voor de mogelijkheden van economische en sociale ontwikkeling der landen overzee.

Om deze ontwikkeling te stimuleren is bij de Staten-Generaal aanhangig gemaakt een wetsontwerp voor Nederlandse bijstand aan een ambitieus tienjarenplan voor Suriname, hetwelk beoogt de sociaal-economische structuur van dit Rijksdeel zodanig te versterken, dat het na afloop van de planperiode op eigen kracht verdere vooruitgang kan bevorderen.

In de Nederlandse Antillen — wier welvaart voor het overgrote deel berust op één tak van industrie — groeit het besef van de noodzaak om alles in het werk te stellen om de economische basis van het land te verbreden. Ook dit streven zal Nederland desnodig naar vermogen dienen te steunen.

Het beginsel van de samenwerking — één der pijlers waarop de nieuwe rechtsorde in het Koninkrijk rust — kan eerst ten volle tot zijn recht komen, als de problematiek waarvoor de landen overzee zich zien gesteld, hier te lande wordt begrepen en geëvalueerd, en niet in de laatste plaats door hen, die de economie als vakstudie hebben gekozen.

De redactie is terecht van mening dat de economische betrekkingen tussen de drie Rijksdelen niet als de enig belangrijke kunnen worden beschouwd. Ook de staatkundige en culturele aspecten van de samenleving verdienen algemene aandacht. Dat zij zo deskundige medewerkers heeft gevonden in de Gevolmachtigde Ministers van Suriname en de Nederlandse Antillen om deze te belichten, verhoogt de waarde van dit nummer.

In Mei 1950 heeft de redactie van „Economisch-Statistische Berichten” een Suriname-nummer doen verschijnen. Dit was, voor zover mij bekend, de eerste keer dat een niet in het bijzonder op de West of de tropen gericht tijdschrift een aflevering speciaal aan een transatlantisch Rijksdeel wijdde. Enkele tijdschriften hebben dit lofwaardige voorbeeld gevolgd.

Ik moge de wens uitspreken, dat dit nummer de redacties van vele vakbladen zal inspireren om bij hun lezerskring belangstelling te wekken voor de problemen van Suriname en de Nederlandse Antillen, die liggen op het terrein waaraan hun blad bijzondere aandacht geeft. De samenwerking, en daarmee het belang der drie landen afzonderlijk en van het Koninkrijk als geheel, wordt hiermede gediend.

Prakenkamp

Staatkundige aspecten van de nieuwe rechtsorde in het Koninkrijk

Het Statuut van het Koninkrijk der Nederlanden, dat op 29 December 1954 in werking is getreden, heeft dit Koninkrijk een vorm gegeven, welke uniek is. Het is een Staat geworden, die door drie zelfstandige landen, Nederland, Suriname en de Nederlandse Antillen wordt gevormd. In het verkeer met andere mogendheden treedt het Koninkrijk als een eenheid op. Het onderhoudt de buitenlandse betrekkingen en gaat internationale overeenkomsten aan. Binnen het Koninkrijk is de vrijheid der landen zo groot als het gemeenschappelijk staatsverband toelaat. Hun zelfstandigheid is in vele opzichten groter dan die van Staten in een federatie als de Verenigde Staten van Amerika. De verhouding van de landen tot elkaar is als die van onafhankelijke Staten. Zij kunnen onderling overleg plegen, overeenkomsten aangaan, regelingen treffen en interregionale organen instellen.

Uit het voorgaande volgt, dat de macht van het Koninkrijk, dat de landen overkoepelt, tegenover hen beperkt is. Alle belangen zijn eigen aangelegenheden der landen behalve die in het Statuut aangelegenheden van het Koninkrijk worden genoemd. Deze zijn voornamelijk de buitenlandse betrekkingen, defensie en daarmee samenhangende onderwerpen, zoals het Nederlandschap, het stellen van algemene voorwaarden voor toelating en uitzetting van vreemdelingen en de uitlevering. Het Koninkrijk heeft geen eigen begroting, het kan geen belastingen noch in- of uitvoerrechten vaststellen. Ook in de aangelegenheden van het Koninkrijk wordt zijn gezag in vele gevallen door de zelfstandigheid der landen begrensd. Suriname en de Antillen kunnen tegen hun wil niet aan internationale financiële en economische overeenkomsten worden gebonden. Wanneer Suriname of de Antillen de wens te kennen geven, dat een internationale financiële en economische overeenkomst wordt aangegaan, welke uitsluitend voor het betrokken land zal gelden, zal de Regering van het Koninkrijk daartoe medewerken, tenzij de verbondenheid van het land in het Koninkrijk zich daartegen verzet. Weliswaar hebben de landen geen strijdkrachten en beschikt alleen het Koninkrijk over een krijgsmacht, doch slechts de landswetgevers kunnen in Suriname en de Antillen tot dienstplicht verplichten.

Anderzijds is aangelegenheden van het Koninkrijk het waarborgen dat de fundamentele menselijke rechten en vrijheden, de rechtszekerheid en deugdelijkheid van het bestuur door de landen worden verwezenlijkt en beschikt het over bevoegdheden, welke de vervulling van deze taak mogelijk maken.

Het Koninkrijk komt dus naar zijn opzet het meest overeen met een federale staat. Door het vrij los verband tussen de landen, elk met hun eigen verantwoordelijke

Regering, de beperkte „federale” macht, en de positie van de Koning, vertoont zijn structuur trekken van de Britse Commonwealth of Nations. De Koning is ingevolge artikel 2 van het Statuut Hoofd van de Regering van het Koninkrijk en van de Regering van elk der landen. Daar Hij in Suriname en de Nederlandse Antillen niet resideert, wordt hij daar als Hoofd van de Regering dezer landen vertegenwoordigd door de Gouverneur. De Surinaamse en Antilliaanse Ministers zijn verantwoordelijk. In zoverre is er overeenkomst met een Brits Dominion. Doch de functie van orgaan van het Koninkrijk, welke de Gouverneur daarnaast heeft, wijst weer in de richting van een federale staat. Als orgaan van het Koninkrijk zijn de Surinaamse of Antilliaanse Ministers niet voor zijn doen en laten verantwoordelijk, maar vertegenwoordigt hij de Regering van het Koninkrijk, welke bestaat uit de Koning en de verantwoordelijke Rijksministers. Als orgaan van het Koninkrijk waakt de Gouverneur over het algemeen belang van het Koninkrijk in deze landen overeenkomstig het Reglement voor de Gouverneur en de instructie van de Regering van het Koninkrijk.

Bij kennisneming van het Statuut zal het opvallen, dat in vele bepalingen, welke de zelfstandigheid der landen tegenover het Koninkrijk beschermen, wel Suriname en de Antillen worden genoemd, maar Nederland niet. De verklaring daarvan is, dat de organen van het Koninkrijk voor het grootste deel samenvallen met die van Nederland.

De omstandigheden in het Koninkrijk hebben tot deze constructie geleid. Aan de behartiging door de drie tot het Koninkrijk verbonden landen van de gemeenschappelijke belangen op voet van gelijkwaardigheid moest vorm worden gegeven. Van Nederlandse zijde bestond het streven om geen nieuwe organen daartoe te scheppen, maar de behartiging der Koninkrijksaangelegenheden te laten aan de traditionele Nederlandse staatsinstellingen, aangevuld met vertegenwoordigers der overzeese Rijksdelen. Suriname en de Antillen zagen in, dat zij over een beperkt aantal geschikte personen beschikten voor op te richten nieuwe Koninkrijksorganen. Nederland telt bijna 11.000.000 inwoners, Suriname en de Antillen elk ongeveer 200.000. Uit de Surinaamse en Antilliaanse bevolkingen moesten reeds de krachten worden gevonden voor de door Suriname in 1950 en door de Antillen in 1951 verkregen zelfregering. Daar de Regering en het Parlement van het Koninkrijk in 's-Gravenhage zouden zetelen, zouden de aan te wijzen vertegenwoordigers in deze lichamen aan de Surinaamse en Antilliaanse maatschappij onttrokken zijn. Bovendien zouden de zaken

van het Koninkrijk, welke in het Parlement zouden worden behandeld, niet talrijk zijn. Voorts zouden de overzeese vertegenwoordigers in een Rijksparlament och verre in de minderheid zijn.

Op grond van deze overwegingen is afgezien van nieuwe afzonderlijke Rijksorganen en van aanvulling van de Staten-Generaal met Westindische leden. Wel is de gedachte behouden van toevoeging van een Surinaams en Antilliaans lid aan de Nederlandse Ministerraad voor de behandeling van Koninkrijksaangelegenheden. Aldus is ontstaan de Ministerraad van het Koninkrijk, die uit de Nederlandse Ministers en de Gevolmachtigde Minister van Suriname en die van de Antillen is samengesteld. Het grotendeels samenvallen van de organen van het Koninkrijk met de Nederlandse organen had tot gevolg, dat Suriname en de Antillen er naar streefden om de gevallen, waarin het Koninkrijk hun tegen hun wil verplichtingen zou kunnen opleggen, zo gering mogelijk te doen zijn, terwijl Nederland veel minder behoefte had aan waarborgen voor zijn zelfstandigheid. Bovendien zochten zij naar regelingen, waardoor zij op de beslissingen over aangelegenheden van het Koninkrijk belangrijke invloed zouden kunnen uitoefenen zonder het zenden van een groot aantal vertegenwoordigers naar 's-Gravenhage. Het resultaat is geweest het nogal ingewikkeld systeem, dat in het Statuut is neergelegd.

Suriname en de Antillen hebben geen bemoeienis met alle Koninkrijksaangelegenheden, doch alleen met die, welke hen raken. De overige zijn dus geheel aan de Nederlandse organen overgelaten. Voor de behartiging van de Koninkrijksaangelegenheden behoeven Suriname en de Antillen elk slechts één vertegenwoordiger in 's-Gravenhage te hebben, de Gevolmachtigde Minister. Deze benaming zou misverstand kunnen wekken, omdat deze titel in het diplomatiek verkeer een andere betekenis heeft. De Gevolmachtigde Minister van Suriname en de Antillen in 's-Gravenhage vertegenwoordigen hun landen niet bij de Nederlandse Regering, maar in de Regering van het Koninkrijk. Zij kunnen van de Regering van hun land instructies ontvangen over de standpunten, welke zij daarin moeten innemen. Het overleg in de Raad van Ministers van het Koninkrijk heeft dus het karakter van een overleg tussen de Regeringen van de landen. Hoewel de Surinaamse en de Antilliaanse Regering elk slechts één vertegenwoordiger in de Rijksministerraad hebben, is door de instelling van het zgn. intern appel er voor gewaakt, dat hij gemakkelijk kan worden overstemd, indien hij ernstig bezwaar heeft tegen een aanvankelijke beslissing van de Rijksministerraad.

In de Staten-Generaal zijn Suriname en de Antillen niet vertegenwoordigd en beslissen dus niet mede. Wel kunnen zij op allerlei wijzen op de besluiten van de Staten-Generaal over ontwerpen van Rijkswet hun invloed doen gelden. Rijkswetten zijn regelingen omtrent aangelegenheden van het Koninkrijk, welke in Suriname en de Antillen gelden. De Koning zendt een ontwerp

van Rijkswet gelijktijdig met de indiening bij de Staten-Generaal aan de Staten van Suriname en van de Antillen. De Staten van het land, waarin de regeling zal gelden, kunnen voor de openbare behandeling van het ontwerp in de Tweede Kamer daaromtrent schriftelijk verslag uitbrengen. De Gevolmachtigde Minister kan bij de mondelinge behandeling van het ontwerp van Rijkswet in de Staten-Generaal het woord voeren. Hij is bevoegd amendementen in te dienen. De Staten kunnen gedelegeerden naar de Staten-Generaal afvaardigen voor de behandeling van een bepaald ontwerp, die eveneens het woord kunnen voeren en amendementen voorstellen. Indien de Tweede Kamer, nadat de Gevolmachtigde Minister zich tegen het voorstel heeft verklaard dit aanneemt met een geringere meerderheid dan drievijfden der uitgebrachte stemmen, wordt de behandeling geschorst en vindt nader overleg omtrent het voorstel plaats in de Raad van Ministers. Wanneer bijzondere gedelegeerden aanwezig zijn, komt deze bevoegdheid aan de door de Staten daartoe aangewezen gedelegeerde. De Gevolmachtigde Minister is bevoegd aan de Tweede Kamer een voordracht tot een initiatief-Rijkswet te doen.

In dit systeem wordt de uitoefening van de medezeggenschap van Suriname en de Antillen voor het grootste deel geconcentreerd bij de Gevolmachtigde Ministers, die namens de Regering van hun land handelen. Deze medezeggenschap voltrekt zich voornamelijk in de Raad van Ministers van het Koninkrijk. Vele regelingen omtrent Koninkrijkszaken, welke Suriname of de Antillen raken, geschieden niet bij Rijkswet, zodat deze landen na het overleg in de Ministerraad, geen invloed meer daarop kunnen uitoefenen. Wat de bij de Staten-Generaal ingediende ontwerpen van Rijkswet betreft, daarover zal het overleg in de Rijksministerraad in de meeste gevallen tot overeenstemming tussen de Regering hebben geleid, zodat de Gevolmachtigde Ministers de Kamers niet zullen trachten te bewegen deze niet te aanvaarden. Het is niet te verwachten, dat de Staten in de praktijk dikwijls gebruik zullen maken van hun bevoegdheid om gedelegeerden naar de Staten-Generaal af te vaardigen.

Het Statuut geeft de hoofdtekken van de vorm, waarin de behartiging van de gemeenschappelijke aangelegenheden plaatsvindt. Het heeft aan hen, die het moeten hanteren, overgelaten deze verder te omlijnen door de wijze van toepassing der betreffende bepalingen. Daarvan zal het in belangrijke mate afhangen of de federale trekken in de structuur van het Koninkrijk sterker dan wel zwakker tot uiting zullen komen.

De culturele samenwerking tussen Nederland en de Nederlandse Antillen

Het Statuut voor het Koninkrijk der Nederlanden berust, zoals reeds eerder van Antilliaanse zijde naar voren is gebracht, op een alliantie van de gedachte van de eenheid van het Koninkrijk en de zelfstandigheid der Rijksdelen. In de vierde paragraaf staat de zelfstandigheid op de voorgrond, maar art. 41 houdt de gedachte aan de Rijkseenheid wakker. In de tweede paragraaf wordt de eenheid in het middelpunt gesteld, maar art. 6 lid 2, het pendant van art. 41, waarschuwt dat de zelfstandigheid hierbij niet uit het oog mag worden verloren. Eenheid en zelfstandigheid vindt men op ongekunstelde wijze vervlochten in de derde paragraaf, waar de samenwerking der Rijksdelen wordt behandeld. Daar vindt men een opsomming van onderwerpen die, hoewel *eigen* aangelegenheden, zoveel mogelijk voor overleg in aanmerking dienen te komen, daar zij tevens de vitale belangen der Rijksdelen betreffen. Daar passeren niet alleen de economische en financiële, maar ook de sociale en culturele betrekkingen de revue.

De culturele aspecten van de samenwerking tekenen zich het scherpst af in de verschillende vormen van de cultuurpolitiek, m.a.w. het programma van actie ter bevordering van de culturele activiteiten, die sedert de aanwezigheid der Nederlanders op de „zes Caraïbische parelen” werd gevolgd. Vóór het begin dezer eeuw zou men nauwelijks kunnen spreken van pogingen die het karakter dragen van officieel of zelfs particulier initiatief; daarvoor missen zij te zeer het programmatisch element. Dit is een reden te meer om de prestaties van onze vorige generaties in ere te houden. Kunstuitingen, waardoor de Antillen een bijzondere vermaardheid verworven hebben, op het gebied van architectuur, amusementsmuziek en volksliteratuur, dateren reeds uit die periode. De cultuurpolitiek kan pas een realiteit worden in een eeuw waarin de zgn. „planning” steeds meer op de voorgrond treedt. Zij heeft pas na moeizaam tasten, na een periode van „trial and error”, een zekere vastheid van omlijnning verkregen.

Men kan hierbij drie aspecten onderkennen, die duidelijk overeenkomen met de in het Statuut zich openbarende werkingssferen.

1) *Het aspect van de zelfstandigheid.* Men kan allerm minst beweren dat de idee van de zelfstandigheid terstond met open armen is ontvangen. In de koloniale periode waren de Europeanen, dus ook de Nederlanders, grotendeels doordrongen van de alleenzaligmakendheid van de Europese beschaving; met een eigen culturele activiteit der jonge volkeren werd nauwelijks rekening gehouden. Het is pas na de eerste wereldoorlog dat in bredere kringen de belangstelling levendig wordt voor de culturele zelfwerkzaamheid der jonge volkeren.

2) *Het aspect van de eenheid.* De gedachte van eenheid van cultuur, die in wezen op de universaliteit der cultuur berust, vindt pas ingang wanneer de Europeanen niet alleen begrip tonen voor de „andere” werelden, maar er zich ook voor *openstellen*. Wij kunnen pas dan met recht van een *culturele uitwisseling* spreken. Het belang van de Antillen ligt hierbij niet alleen in haar eigen activiteiten, maar ook in haar hoedanigheid van

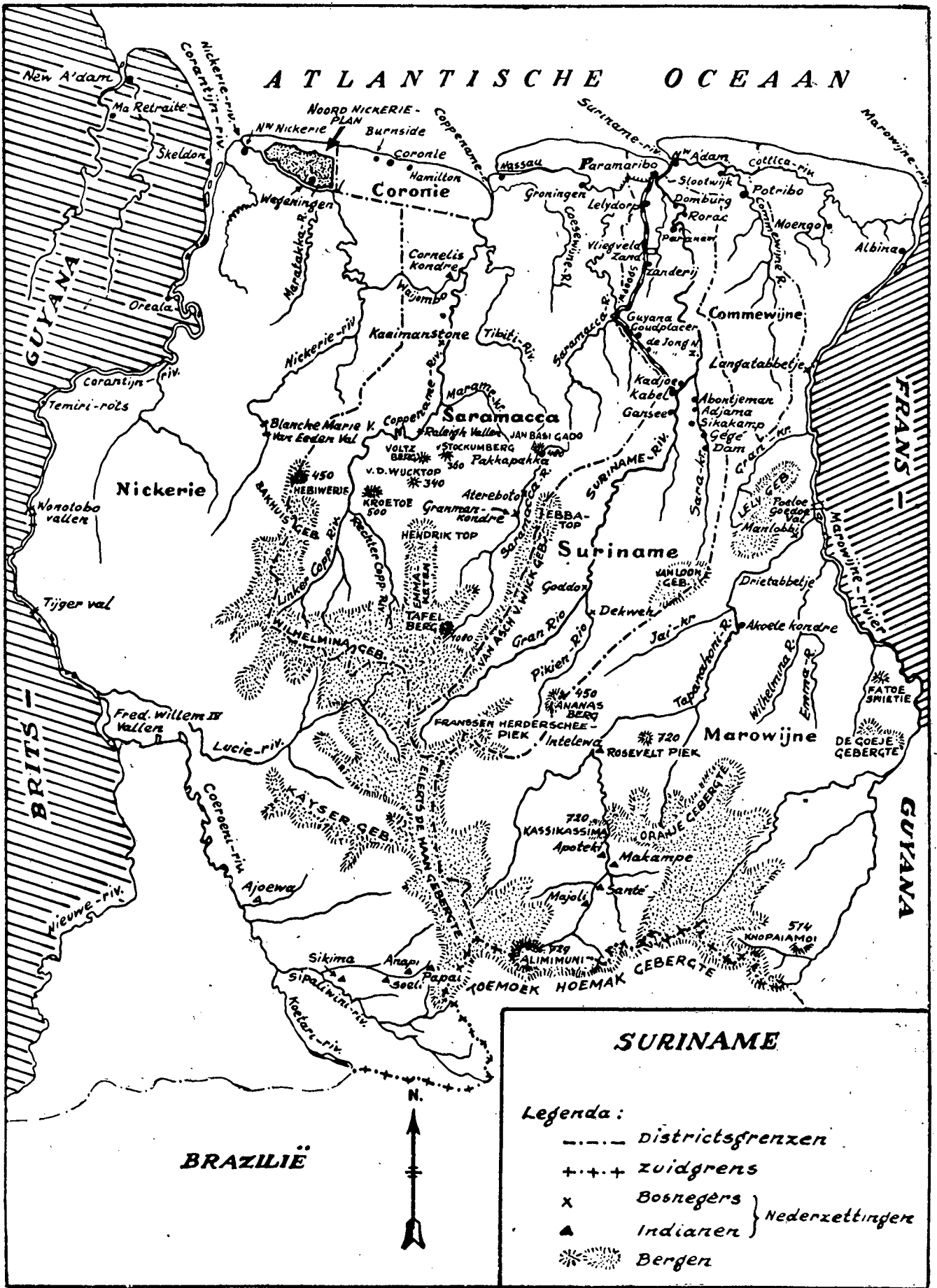
kruispunt van culturen. De charme, die van onze eilanden uitgaat, kan men, althans voor een deel, toeschrijven aan de ongekunstelde uitwisseling van Afrikaanse, Amerikaanse en Europese beschavingsvormen, die op zichzelf weer tal van nuance-verschillen vertonen.

3) *Het aspect van hulp en bijstand.* Het zou van een aan onnozelheid grenzende valse schaamte getuigen, zo wij weigerden in te zien en te erkennen, dat wij tot de jonge culturen behoren. In onze verhouding tot Nederland hebben wij voorlopig meer te ontvangen dan te geven. Een goed uitzendstation behoort bijzondere kwaliteiten te bezitten, maar dat is evenzeer het geval met een goed ontvangststation. Dit geldt temeer in een tijd, waar wij het begrip cultuur niet alleen in zijn aesthetische betekenis opvatten, maar steeds meer beseffen dat ook het wezen van onze sociale verlangens en streven er mede door bepaald wordt. Het is allerm inst toeval dat wij in de huidige vorm van cultuurpolitiek deze drie aspecten aantreffen, die welhaast tot in de bijzonderheden overeenstemmen met de werkingssferen van het Statuut. Het is het gevolg van het feit, dat ook de culturele samenwerking een juiste formulering heeft gevonden in de hoogste wetsvorm van het Koninkrijk.

Herhaalde malen is de vraag gesteld, of het Statuut moet worden beschouwd als een oorzaak dan wel als een gevolg, m.a.w. of het moet worden beschouwd als de sanctionering van een bestaande toestand dan wel als de formulering van een wenselijkheid die nog niet tot werkelijkheid is geworden. Het wil mij voorkomen, dat het desbetreffende vraagstuk hiermede niet op de juiste wijze wordt gesteld. Het is niet voor niets dat de totstandkoming van het Statuut zoveel arbeid heeft gevorderd. Mr van Helsdingen, een van de beste kenners van deze materie, heeft er op gewezen, dat ten minste zeven Ministers aan dit document hebben medegewerkt. Het is tot stand gekomen in een tijd van weifeling tussen de gedachten, beide even waardevol, van eenheid en zelfstandigheid. Het Statuut heeft een juiste keuze gedaan door juist geen keuze te doen, maar door een binding tussen deze beide grootse ideeën te bewerkstelligen. Het betekent bovendien nog oneindig meer dan een juridisch-zuivere formulering van een „entente cordiale”. Het houdt tevens in de wederzijdse toezegging om de verwezenlijking er van ten allen tijde voor te staan en te bevorderen. Dit geldt voor alle vormen van menselijke werkzaamheid, ook op die van het terrein dat wij cultuur plegen te noemen.

Suriname

Het Tienjarenplan als sociaal-economisch experiment

Wie spreekt over de wenselijkheid om economisch achtergebleven landen tot ontwikkeling te brengen, loopt groot gevaar om open deuren in te trappen. Natuurlijk bestaat die wenselijkheid, en natuurlijk wordt zij gevoeld tot in de verste uithoeken van de aarde toe. Het was een goed bedoelde, doch ietwat naïeve gedachte om tot in die uithoeken toe door middel van „technical assistance” te gaan vertellen hoe het moest — zonder de daartoe noodzakelijke geldmiddelen in het uitzicht te kunnen stellen. Op zijn best gaven de meer ontwikkelde landen de vermaning aan de zwakke broeders om toch een zo gunstig mogelijk klimaat te scheppen voor particuliere investeringen uit het buitenland. Die investeringen brengen een eenzijdige economische ontwikkeling, en richten zich meestal op de extractieve industrie. Alle verdere gepraat over de wenselijkheid van een sociaal-economische ontwikkeling, alle technische adviezen, dreigen een stemming van geprikkeldheid en ongenoegen te brengen in de achtergebleven landen, omdat er geen uitzicht bestaat op verwezenlijking.

Het Tienjarenplan voor Suriname opent echter wel perspectieven, aangezien het als vrucht van zorgvuldige overwegingen niet alleen stelt hoe het moet, doch ook aangeeft waar de middelen vandaan moeten komen.

Waarom Suriname een plan op lange zicht voor zijn ontwikkeling nodig heeft, dat is de eerste vraag welke de stellers van de voortreffelijke nota's van de Stichting Planbureau Suriname beantwoorden ¹⁾.

Voor een Nederlander, die zich zijn plichten bewust is en die Suriname kent, behoeft die vraag nauwelijks gesteld te worden: dit deel van ons Koninkrijk kent nog allerlei sociale en economische toestanden die dringend verbetering behoeven. Men zou Suriname een slechte dienst bewijzen door het politieke zelfstandigheid te geven en daarna alles maar op zijn beloop te laten.

Juist Suriname heeft het trouwens niet laten ontbreken aan een gunstig „klimaat” voor investeringen, en inderdaad zijn de Alcoa en de Billiton daar grote bauxietwinnings begonnen, terwijl de belangstelling voor andere bekende en veronderstelde bodemschatten niet ontbreekt bij meerdere mijnbouwmaatschappijen. Maar alsnog schenkt dit slechts enige duizenden Surinamers werk, en brengt het zekere, vrij, belangrijke inkomsten aan het Land. Er is echter op die grondslag nooit een afgeronde sociaal-economische ontwikkeling te verwachten.

Gemakkelijk is de Surinaamse problematiek geenszins. Een zeer dun bevolkt en kapitaalarm land tot ontwikkeling te brengen is welbeschouwd een veel moeilijker taak dan om een dichtbevolkt land vooruit te helpen; alleen een oppervlakkig waarnemer kan menen, dat in een tamelijk „leeg” land alles veel gemakkelijker is, aangezien men er geen landhonger zou kennen.

Nu is het merkwaardige, dat die er wel is. De Surinaamse kleine landbouw is min of meer spontaan ontstaan uit een streven van voormalige landarbeiders naar zelfvoorziening; nog steeds doet deze bedrijfsvorm meer

denken aan de oude kostgrondjes van de plantages dan aan een rationele marktproductie zoals wij die kennen. Het Plan grijpt de koe bij de horens en richt zich voor een zeer voornaam deel op de kleine landbouw. Terecht ook wil het Plan gronden in cultuur brengen (wat in Suriname vaak betekent: oude ingepolderde plantagegronden opnieuw schoonmaken en gaan bewerken), en daardoor de anomalie van landhonger in een dun bevolkt land helpen oplossen. Terecht alweer (zo menen wij) wordt niet naar het onmogelijke gestreefd en droomt men dus niet van de heropening van niet meer levenskrachtige plantages als zodanig; behoudens de gemechaniseerde landbouw op grote boerderijen in de nieuwe polders is de tijd voor de grote landbouwonderneming in Suriname kennelijk voorbij. Eigenlijk geldt dit overal in West-Indië, doch elders hebben dure subsidies en hoge beschermende rechten op de moederlandse markt de illusie van het verleden een langer leven kunnen geven.

Het is alweer een verstandige gedachte van de ontwerpers van het Tienjarenplan geweest om niet te bezwijken voor een andere verleiding en wel die der industrialisatie. Suriname met een hoog loonpeil en een geringe binnenlandse markt is daartoe inderdaad heel weinig geschikt (afgezien van grotendeels mechanische exportbedrijven, zoals de zagerij en triplex-fabriek van Bruynzeel of straks misschien een aluminiumsmelterij).

Verder richt het plan zich op een verbeterde exploratie van delfstoffen en een meer toegankelijk maken van het tropische bos, terwille van de houtkap. Beide welvaartsbronnen hebben beproefde betekenis, ook voor de handels- en betalingsbalans.

Tot de overige zaken van sociaal-economisch nut kan men zonder aarzeling het hoog nodige nieuwe vliegveld rekenen, dat uit het Plan gefinancierd moet worden. Alsook hetgeen wordt opgevoerd voor de verbetering en uitbreiding van het wegennet.

Naast al deze posten, hier slechts per rubriek aangeduid, staan de eigenlijke sociale voorzieningen: een nieuw centraal ziekenhuis, gelden voor de bouw van volkswoningen (of bouwsubsidie), verbetering van het gevangeniswezen enz.

Zonder het nut, ja, de noodzaak van die sociale voorzieningen een ogenblik in twijfel te willen trekken, vraagt een econoom zich hier af, of het verantwoord is, voor de gedeeltelijke financiering van uitgaven van deze soort, geld te lenen. Het Plan als geheel voorziet in een financiering van éénderde Surinaams geld (uit de lopende inkomsten van het Land), éénderde geleend Nederlands geld en éénderde Nederlandse bijdrage à fonds perdu. Men had een verband kunnen leggen tussen deze categorieën en die der uitgaven, doch heeft dit (waarschijnlijk op praktische gronden) niet gedaan.

Zonder hier nader op de financieel-economische aspecten te kunnen ingaan, moet er toch wel op gewezen worden, dat het Plan, door de relatief grote bedragen die aan de gewone dienst van Suriname onttrokken zullen worden, (nl. S f 4 mln per jaar) gedurende tien jaren een grote Surinaamse inspanning vergt. Het is niet het minst verheugende aspect van het Tienjarenplan, dat het uit

¹⁾ Deze nota's, die grotere bekendheid verdienen, dateren van 1952 resp. 1955; de eerste en uitvoerigste nota draagt de handtekeningen van Prof. Dr R. A. J. van Lier en Dr E. J. à Campo, de laatste nota is anoniem. Beide dienden om Gouverneur, Landsregering en Staten voor te lichten.

de Surinaamse hoek komend, niet slechts vraagt, maar ook grote eigen offers komt aanbieden. Wat dit aangaat, onderscheidt zich het Tienjarenplan ook duidelijk van de grote Franse en Britse investeringsplannen in de rijkdelen overzee: daar grootse, doch eenzijdige, vanuit de hoofdstad beraamde en geleide plannen, hier een product van Surinaams-Nederlandse samenwerking, gebaseerd op de behoefte aan ontwikkeling zoals die van binnen uit in Suriname wordt gevoeld.

Het zou onjuist zijn om niet ook aan het Welvaartsplan en aan degenen die er hun krachten aan gaven, een deel van de verdienste van dit veel grotere plan toe te kennen: dank zij het Welvaartsplan werd de exploratie een eind in de goede richting geleid en dank zij dit plan kon een belangrijk areaal onder cultuur worden gebracht; deze nu uitgevoerde projecten zijn overgedragen aan de Stichting voor Mechanische Landbouw.

In nog ander opzicht was het — te bescheiden opgezette — Welvaartsfonds een goede voortrekker.

Natuurlijk kan ook een Tienjarenplan van globaal groot f 250 mln (de Staat der Nederlanden neemt deel

voor maximaal f 171 mln) niet aan alle verlangens voldoen. Het valt op, dat een toch belangrijke zaak als de voltooiing van de Oost-Westelijke kustweg moet blijven wachten, en tot wanneer? Het grote Brokopondo-plan gaat in de ijskast, maar dat is waarschijnlijk een wijze zelfbeperking: een nog meer ambitieuze opzet zou bepaalde inflatoire gevaren met zich brengen en de bouw van de grote stuwdam heeft alleen zin wanneer men weet wie de, naar Surinaamse verhoudingen geweldige, hoeveelheden op te wekken stroom gaat gebruiken. Het is tenslotte interessant om te zien hoe de ontwerpers van het Tienjarenplan veronderstellen, dat de uitvoering er van reeds een zekere mate van immigratie noodzakelijk maakt. Nog grotere plannen zouden die noodzaak vergroten.

Het zou tot ieders voldoening stemmen, in Nederland en in Suriname, wanneer dit plan, uitgevoerd met evenveel enthousiasme als waarmee het kennelijk is opgesteld, inderdaad zou worden tot een geslaagd sociaal-economisch experiment. Het uitgangspunt is goed.

's-Gravenhage.

H. RIEMENS.

Het „ledige” Rijksdeel Suriname

Wanneer wij de oppervlakte en de bevolkingsdichtheid van de onderscheiden Rijkdelen onder ogen nemen vinden wij zeer grote verschillen. Uit onderstaande tabel blijkt, dat Suriname, volgens de opgaven van 1950, het dunst bevolkte Rijksdeel is.

Gebied	Oppervlakte in km ²	Bevolking	Bevolkingsdichtheid per km ²
Nederland	32.396	10.200.300	315
Benedenwinden	918	172.900	188
Bovenwinden	77	2.600	34
Suriname	140.651	221.300	1½
Ned. Nieuw-Guinea	412.800	ca 850.000	2
	586.842	ca 11.450.000	ca 20

Wanneer wij alleen de Atlantische Gebiedsdelen bezien, dus zonder Nieuw-Guinea, dan zien wij, dat Nederland en de Benedenwinden op 20 pCt van het oppervlak 98 pCt van de bevolking herbergen.

Kruijer gaf aan zijn boek ¹⁾ de veelzeggende ondertitel „Lichtplekken in het oerwoud van Guyana”. Deze lichtplekken zijn het bruggenhoofd Paramaribo en enkele verspreide, weinig volkrijke, nederzettingen in het kustgebied, die op een maximale oppervlakte van 15.000 km² rond 200.000 bewoners herbergen. Blijft dus een gebied, viermaal zo groot als Nederland, met ongeveer 25.000 Indianen en Bosnegers, dus één mens op 5 km².

Het valt dus te begrijpen, dat in de beide overbevolkte Rijkdelen meer dan eens naar Suriname wordt gekeken, in de hoop dat daar plaats is voor hun steeds toenemend bevolkingsoverschot. De Nederlandse plannen in deze richting worden bekend verondersteld, doch ook in de Antillen werd reeds emigratie overwogen. Hierover schrijft E. Nordlohne ²⁾:

„Hierbij (de emigratiedrang) gaan de gedachten uit-

sluitend uit naar Suriname. Dit land is nog onderontwikkeld”.

„De inwoners van de Nederlandse Antillen echter zouden een nieuw vaderland moeten zoeken, en dit in Suriname kunnen vinden. Voor het Creoolse volksdeel van Suriname zou de toevloed van deze nieuwkomers eerder aanvaardbaar zijn dan van Aziaten”.

Deze laatste zinsned is van groot belang. De bevolking van Suriname is op de Indianen na geheel van overzee afkomstig en ten behoeve van de plantage-arbeid stelselmatig aangevoerd. Historisch kunnen wij daarbij vier perioden onderscheiden. Van ongeveer 1650 tot 1810 invoer van slaven uit Afrika; van 1810 tot 1870 vrijwel geen invoer; daarna tot 1940 aanvoer van Aziatische contractarbeiders. De tweede wereldoorlog maakte hieraan een einde en sedertdien staat de immigratie in feite stil ³⁾.

Uit onderstaande tabel blijkt, dat de bevolkings-samenstelling in de loop der jaren geheel is gewijzigd. De jaartallen zijn hier specifiek genomen, daar in 1808 de slavenaanvoer officieel ten einde was, in 1870 de Aziatische immigratie begon, welke wat betreft de Hindostanen in 1925 was beëindigd. De gegevens van de Districtsverslagen over 1953 met de cijfers op 1 Januari 1954 waren de laatst beschikbare ⁴⁾.

Hierbij moet worden opgemerkt, dat de cijfers over de volkstelling 1950 nog steeds niet gepubliceerd zijn en ook, dat de „Anderen” een onjuist beeld geven, daar de in Suriname geboren kinderen van niet specifiek opgenomen immigranten bij de Creolen worden geteld. Het gaat hier hoofdzakelijk om Portugezen en Syriërs, waartoe ook de Libanezen en de Christen-Palestijnen worden gerekend.

¹⁾ G. J. Kruijer, Suriname en zijn buurlanden, Meppel 1951.

²⁾ E. Nordlohne, Economisch geografische structuur van de Nederlandse Benedenwindse Eilanden, Haarlem 1951, blz. 117.

³⁾ Zie hierover o.a.: „Het Welvaartsfonds in Suriname” in Economische Voorlichting Suriname van Augustus 1955, Paramaribo 1955.

⁴⁾ De Verslagen van de Districtscommissarissen over 1953.

Aantal inwoners in 100-tallen

Groep	1808 ¹	1870	1908	1925	1954	pCt ^{a)}
Europeanen	15	7	9	15	37	147
Hindostanen	—	—	162	325	707	117
Creolen	555	472	519	583	884	52
Anderen	—	15	52	38	27	30
Javanen	—	—	75	222	377	70
Chinezen	—	20	11	16	33	106
Totaal geregistreerden ..	570	514	828	1.199	2.065	72
Bosnegers	?	?	160	174	259	
Indianen	?	?	30	26	35	
Totaal	?	?	1.018	1.399	2.358	

a) Procentuele stijging van 1925 tot 1954.

Hierbij kunnen wij de volgende aantekeningen maken:

1. De sterke stijging bij de relatief kleine groepen der Europeanen en Chinezen is veroorzaakt door een voortgaande toevoer uit het buitenland;

2. de aantallen der Bosnegers en Indianen moeten met de nodige reserve worden aangehouden, daar het hier globale schattingen betreft;

3. bij de Javanen steeg het aantal door immigratie tot 1940, waarna door gering kindertal en incidentele terugkeer naar Azië een teruggang volgde. Het hoogste punt werd ongeveer 1948 met rond 39.000 bereikt;

4. wanneer wij de Creolen en Anderen tezamen nemen, dan vinden wij van 1925 tot 1954 een stijging van 62.100 tot 91.100, dus van 29.000 ofwel 47 pCt. De onderverdeling naar ethnische afkomst wordt officieel niet gemaakt. Globaal kunnen wij deze 91.000 mensen onderscheiden in 4.100 Europeanen, 17.000 Negriden en 70.000 van gemengde afkomst.

De belangrijkste conclusie uit bovenstaande cijfers is die, dat door hun grote natuurlijke aanwas de Hindostanen een snel stijgend aandeel in de totale bevolking hebben. Hier zien wij een analogie met de situatie in Brits Guyana, waar vrijwel de helft van de bevolking thans Hindostaans is.

De reeds bestaande animositeit bij het Creoolse bevolkingsdeel ten opzichte van de Aziatische immigranten heeft nu na de jongste politieke verschuivingen in Brits Guyana plaats gemaakt voor een vrees voor het verlies van de huidige politieke hegemonie. Hoewel dit op zichzelf begrijpelijk is, is het voor Suriname als geheel een remmend werkende factor bij de sociaal-economische ontwikkeling ⁵⁾.

Nu is het een feit, dat de Hindostanen zich economisch nog sneller hebben ontwikkeld dan in aantal. Kwamen zij een twintig jaar geleden nog niet voor in de sociale bovenlaag en vrijwel niet in de middengroepen, thans kunnen wij reeds constateren, dat zij hierin een belangrijke plaats innemen. In het middengrote bedrijf staan zij reeds aanmerkelijk sterker dan de Creoolse groep, en het is onmiskenbaar, dat zij bezig zijn op te klimmen naar het grootbedrijf, waar thans de Europese bedrijven de leiding hebben.

Met deze verschijnselen binnen de bevolking van Suriname wordt bij de ontwikkelingsplannen nog te weinig rekening gehouden. Zo is het bijv. totaal onjuist om alle realiseerbare immigratieplannen in de ijskast te stoppen met het doel de Creoolse groep nog zo lang mogelijk een getalsmeerderheid te doen behouden. Hiermede is Suriname in zijn geheel niet geholpen. Vooral daar het „ledige” deel van Suriname allerminst vanuit het bevolkte deel wordt gepenetreerd. Er vindt juist een sterke centripetale migratie plaats naar het enige urbané

centrum Paramaribo ⁶⁾. Sedert 1950 zijn wederom enkele lichtplekken in het oerwoud verlaten en aan de absorberende krachten van dat oerwoud overgelaten; het opgeven van cultuurland aan de periferie is nog niet ten einde.

De overbevolking en ook de werkloosheid binnen dit kleine „Groot-Paramaribo” mogen echter niet van bepalende betekenis zijn voor een sociaal-economisch doelmatige bevolking van het „ledige” land daaromheen. Daarom zou het aanbeveling verdienen, bij de welvaartsplannen binnen Koninkrijksverband de immigratiemogelijkheden nauwkeurig te onderzoeken. Hierbij kunnen wij mede in verband met het voorgaande de volgende kernpunten aanhouden:

a) voor een economische ontwikkeling is immigratie een dringende noodzakelijkheid voor Suriname;

b) een migratie binnen Koninkrijksverband is om vele redenen het meest wenselijk;

c) een verdergaande centripetale migratie binnen Suriname moet zoveel mogelijk worden tegengegaan;

d) de bestaande vooroordelen bij de stedelijke bevolking van Paramaribo moeten worden ontzien.

Op grond hiervan is een realisatie mogelijk, wanneer de toelating van immigranten in Suriname en ook de migratie binnen Suriname aan zekere geografische banden wordt gelegd. Zo zou bijv. Suriname verdeeld kunnen worden in drie immigratiegebieden. Ten eerste de „reserves” ten behoeve van de traditioneel gegroeide groepen, zoals de Indianen- en Bosnegergebieden en vooral ook Coronie, waar geen immigratie toegestaan zou moeten worden, ten tweede Groot-Paramaribo, waar sterk beperkende bepalingen zouden moeten gelden, en ten derde de vrije immigratiegebieden, tezamen zeker 100.000 km² vrijwel onbewoond gebied.

Reeds zijn twee kolonisaties in de vorm van ontwikkelingsmaatschappijen in een beginstadium en wel Wagingen (Hollandse boeren) en Slootwijk (Indische Nederlanders), doch hun omvang is nog te beperkt gepland om daarvan een wenselijk grote uitbouw te kunnen verwachten. In samenwerking met de meer beperkte welvaartsplannen, zoals het Tienjarenplan, is het daarom zeer wel mogelijk, de bestaande goodwill voor ontwikkeling van onderontwikkelde gebieden te benutten voor een grootser initiatief in dezen. Naast de reeds genoemde Hollandse boeren en Indische D.P.'s moet hierbij vooral ook aan de Antilliaanse overbevolking worden gedacht ⁷⁾.

Ontegengesteld rijzen bij uitvoering vele problemen; die zoveel mogelijk reeds bij voorbaat onder ogen moeten worden gezien. Zo zijn er reeds thans regionale weerstanden tegen de bestaande gecentraliseerde bestuursvorm. Deze zullen ongetwijfeld sterker worden, wanneer de bevolking, geografisch niet vermengd, groter wordt. Moet dus bij voorbaat naar een meer federatieve vorm gezocht worden, of is bijv. een bijzondere bestuursvorm voor de „reserves” voldoende? Hierbij wordt o.a. gedacht aan het Amerikaanse reservatensysteem en aan de bestuursvorm van Transkei en Swaziland.

Het is niet de opzet van dit artikel, hier verder op in te gaan. De mogelijkheid van een sociaal-economisch verantwoord project in deze richting in discussie te brengen zij voorlopig voldoende. Een discussie, die tot op heden te weinig voor het forum kwam.

Paramaribo.

G. C. A. MULDER, B.Sc., Ps.D.

⁵⁾ Zie noot 1, blz. 252 e.v.

⁷⁾ Voor een technische opzet zie R. Kool, De organisatie der tropische ontwikkeling, in „E.S.B.” van 6 Juli 1955, blz. 615.

⁶⁾ R. van Lier, Samenleving in een grensgebied, 's-Gravenhage 1949, blz. 256 e.v.

De plannen tot ontwikkeling van de landbouw in Suriname

Inleiding.

Het zal de lezers van dit tijdschrift bekend zijn, dat de economie van Suriname te eenzijdig steunt op de productie van bauxiet¹⁾. Het labiele evenwicht der overheidsfinanciën, de disharmonische samenstelling van de nationale productie en de ongelijke spreiding van het nationale inkomen, alles min of meer een gevolg van de te grote afhankelijkheid van genoemd erts, staan een gezonde ontwikkeling van de Surinaamse volkshuishouding in de weg. Door niemand wordt derhalve getwijfeld aan de noodzakelijkheid om de economische basis van het land te verbreden. De begeerde economische onafhankelijkheid zal echter eerst blijvend worden verkregen, indien het hardnekkige tekort op de betalingsbalans verandert in een overschot.

Het Tienjarenplan streeft naar vervulling van deze wensen — zo mogelijk — met handhaving van het bestaande peil der sociale voorzieningen. Op eigen kracht kan Suriname dit niet bereiken; daartoe is de omvang der binnenlandse besparingen te gering en is ook de Overheid niet in voldoende mate bij machte in de behoefte aan kapitaal te voorzien²⁾. De kosten van de nodig geoordeelde bijzondere maatregelen tot verbetering en versterking van de bestaande toestand, welke in het Tienjarenplan zijn samengebundeld, werden gefixeerd op Sf 128 mln³⁾ 4). Van dit bedrag werd Sf 29,5 mln uitgetrokken voor de ontwikkeling van de landbouw in directe zin.

De reden waarom een dergelijk aanzienlijk bedrag voor dit doel werd bestemd berust op het inzicht, dat op deze wijze de doelstellingen van het Tienjarenplan het snelst kunnen worden gerealiseerd. De vooruitzichten om andere bestaansbronnen dan de landbouw tot meerdere ontwikkeling te brengen, worden n.l. voorshands minder gunstig beoordeeld. Een uitzondering vormt de bosbouw, een bedrijfstak, die echter feitelijk ook tot de agrarische sector behoort. In verband hiermede werd in het Tienjarenplan Sf 6,5 mln uitgetrokken voor inventarisatie en ontsluiting van het bosareaal, alsmede voor wetenschappelijk onderzoek en voorlichting. De Overheid hoopt, door deze voorbereidende werkzaamheden op zich te nemen, kapitaalinvestering in bosexploitatiebedrijven voor particuliere aantrekkelijk te maken.

Huidige positie van de Surinaamse landbouw.

Er zijn echter nog andere klemmende redenen om grote aandacht te schenken aan de landbouw. Circa 80 pCt van het aantal beroepsbeoefenaars of meer dan de helft der bevolking vindt een bestaan in de landbouw, veeteelt en visserij, terwijl het andere deel voor zijn voedselvoorziening in meerdere of mindere mate hierop is aangewezen, vooral nu de Overheid, om te komen tot een positieve betalingsbalans en een verlaging van de kosten van levensonderhoud, beperking van de dure invoer van voedingsmiddelen en ruwe grondstoffen noodzakelijk acht. Gedurende de jaren 1950 t/m 1952 werd gemiddeld aan

land- en tuinbouwvoortbrengselen ingevoerd voor een waarde van circa Sf 5,5 mln per jaar; aan veeteelt- en visserijproducten respectievelijk voor Sf 1,81 mln en Sf 0,72 mln of in totaal voor ruim Sf 8 mln 's jaars. Een belangrijk deel van deze invoer kan door eigen productie overbodig worden.

Voorts staat het welvaartspeil van de gemiddelde landbouwer verre ten achter bij dat van de werkers in andere sectoren. Men neemt in Suriname aan, dat ruw geraamd de arbeidsproductiviteit in de landbouw slechts met 1 pCt toeneemt.

Tekortkomingen en plannen tot verbetering.

Deze in verband met de toeneming van het aantal landbouwbeoefenaars onvoldoende productiviteit van de landbouwer, moet worden toegeschreven aan verschillende factoren, waarvan zijn te noemen:

a) De ongunstige verhouding tussen het beschikbare areaal aan landbouwgrond en de agrarische beroepsbevolking, waarvan te kleine bedrijven en verkapte werkloosheid het gevolg zijn. Ook het urbanisme en de toenemende werkloosheid in de hoofdstad worden hiermede in verband gebracht, hoewel de huidige sociale achterstand op het platteland daarop ook van grote invloed zal zijn. Landaanwinning op grote schaal wordt derhalve noodzakelijk geacht.

Het landtekort werd in de komende tien jaar berekend op 38.200 ha. In het kader van het Tienjarenplan zal 30.300 ha of 80 pCt van het tekort worden aangewonnen. Voor dit doel werd een bedrag van Sf 13,5 mln beschikbaar gesteld. Door deze landaanwinning kan in de komende jaren niet alleen het accres van het aantal agrarische gezinshoofden worden opgevangen, maar kunnen ook boeren zonder bedrijf aan een perceel worden geholpen en kan aan de bestaande te kleine bedrijven, op grond van het gestelde criterium van een voldoende gezinsinkomen, de noodzakelijk geachte omvang van 4 ha worden gegeven. Daarenboven zal een bedrag van Sf 4 mln worden besteed om 10.000 ha van het bestaande landbouwareaal, waar de ontwatering, bevoeiing, ontsluiting of verkaveling te wensen overlaat, te saneren.

Echter laat ook de productiviteit van de veeteelt en visserij te wensen over, wat tot uiting komt in de aanzienlijke invoer van veeteelt- en visserijproducten. Door import van fokvee, goede organisatie van de kunstmatige inseminatie en intensieve voorlichting, welke vooral gericht is op een rationelere verzorging van het vee, hoopt men de melk- en vleesproductie te doen stijgen. Een bedrag van Sf 0,9 mln werd hiervoor te bestemd.

De visserijproductie kan worden opgevoerd en de bedrijfsuitkomsten verbeterd door toepassing van modernere vismethoden, rationele credietverstrekking en een goede organisatie van de afzet van de visserijvoortbrengselen. Voor dit doel werd Sf 1,2 mln in het Tienjarenplan uitgetrokken.

b) De geringe kapitaalkracht van de landbouwer. Met het oog op het inflatiegevaar en het streven om na de tienjarige periode over een roulerend fonds te beschikken, met behulp waarvan de voortzetting op eigen kracht van

¹⁾ „Economisch perspectief van Suriname” door Drs A. Jonkers in „E.-S.B.” van 3 Mei 1950, no 1721.

²⁾ De grondslagen van een Tienjarenplan voor Suriname, 1952.

³⁾ Tienjarenplan voor Suriname. Herziening October 1954; beide uitgaven van de Stichting Planbureau Suriname.

⁴⁾ H. Teunissen, „Tienjarenplan voor Suriname”, Economische Voorlichting Suriname, 2e jaargang, no 1.

sterovita

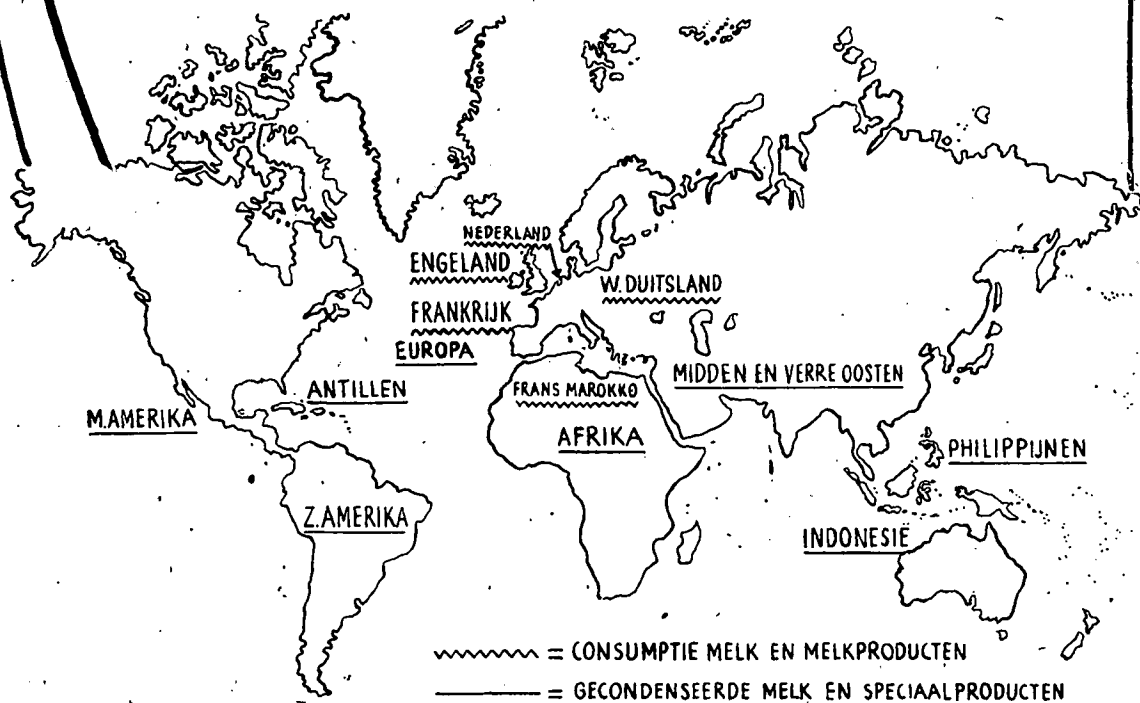
'n goede naam in vele werelddelen

In de betrekkelijk korte tijd, van ons bestaan (de onderneming werd opgericht in 1941) heeft onze naam grote bekendheid gekregen, zowel in binnen- als buitenland. Daarvoor zijn verschillende oorzaken aan te wijzen:

- ons voortdurend streven om producten van hoge kwaliteit te leveren.
- ons streven om voor verse melk met behoud van alle natuurlijke kwaliteiten een zo groot mogelijk afzetgebied te vinden.
- onze grote belangstelling voor de toepassing van nieuwe technische vindingen.
- onze bereidheid om juist die extra service aan onze klanten te geven die maakt, dat zakenrelaties zakenvrienden worden.

Zonder enige twijfel danken wij de voortdurende groei van onze organisatie aan het vertrouwen, dat wij van onze klanten ontvangen. Daardoor zijn wij het grootste consumptiemelkbedrijf in Nederland geworden (bijna 1 miljoen personen in Nederland gebruiken dagelijks de producten die in onze 4 grote melkinrichtingen worden bereid) en daardoor vinden wij voor onze verse melk en melkproducten in papierverpakking, waarvoor wij in Dordrecht een speciaal bedrijf hebben ingericht, een steeds groter afzetgebied buiten onze landsgrenzen. Onze fabriek in Breukelen, uitgerust met een modern research laboratorium en een staf van deskundigen, maakt gecondenseerde melk in blik voor alle gebieden ter wereld, kaas voor de Westeuropese markt en speciaalproducten, zoals ijsmix. In Frans Marokko werd in het begin van dit jaar een nieuwe fabriek in gebruik genomen voor de bereiding van consumptiemelk en melkproducten. De grondstoffen daarvoor worden vanuit Nederland aangevoerd en het eindproduct is in kwaliteit niet te onderscheiden van de producten die wij in Nederland maken. Melktransport over grote afstanden is voor ons geen probleem meer. De beste zuiveldeskundigen en 1000 medewerkers staan klaar om met hun toewijding en ervaring elke order te verzorgen.

N.V. STEROVITA MELKPRODUCTEN OVERTOOM 189 AMSTERDAM

het landaanwinnings- en landverbeteringsprogramma kan worden veilig gesteld, zal bij afstand of verpachting van de nieuw verkregen grond aan derden, in de vorm van een koopsoort of pacht een vergoeding worden geëist, welke verband houdt met de zakelijke waarde daarvan.

Van beginnende boeren, die, hoewel niet alleen streng geselecteerd op karaktereigenschappen, maar ook op financiële omstandigheden, meestentijds toch over weinig kapitaal beschikken, kan deze vergoeding moeilijk worden geëist, tenzij zij op doeltreffende wijze aan grond, bouwen en bedrijfscrediet worden geholpen. Aangezien zij veelal geen zakelijk onderpand van voldoende waarde hebben noch betrouwbare persoonlijke borgens, is de Algemene Volkscredietbank niet altijd bereid de helpende hand te bieden. Om het verlenen van landbouwcrediet op bijzondere voorwaarden mogelijk te maken, werd een bedrag van Sf 3,5 mln uitgetrokken.

c) Verschillende moeilijkheden, welke samenhangen met het vochtige en zeer wisselvallige klimaat, de terreinen en bodemgesteldheid, het optreden van ziekten en plagen etc. Slechts door onderzoek kunnen middelen worden gevonden om deze bezwaren geheel of gedeeltelijk te ondervangen. Dit klemt te meer, omdat opvoering van de arbeidsproductiviteit van de landbouwer niet uitsluitend moet worden gezocht in een vergroting der bedrijven, aangezien dit vaak noopt tot veel kapitaal vereisende mechanisatie en andere ingrijpende wijzigingen in de traditionele werkwijze, maar zeker ook in een optimale verhoging van de fysieke productie per oppervlakte-eenheid en verbetering van de kwaliteit der producten. Deze stijging kan vaak worden bereikt door toepassing van landbouwverbeteringen, welke aangepast zijn aan de huidige kapitaalkracht, kennis en vooral aan de nog lang niet volledig commerciële instelling van de kleine boer. Ook uit nationaal-economisch oogpunt bezien is deze mogelijkheid van groot gewicht omdat het nog geenszins vaststaat in welke mate de grote investering, welke met aanwinst en bouwrijp maken van land gepaard gaat, van de landbouwer kan worden teruggevorderd.

Voorts mag nimmer uit het oog worden verloren, dat de grote kracht van het kleine gezinsbedrijf is gelegen in de geringe kapitaalinvestering en vaste kosten, waarmee de exploitatie gepaard gaat. Dit maakt het voor de boer mogelijk om bij een dalende conjunctuur nog geruime tijd, naar zijn inzichten lonend, te blijven produceren. Het onderzoek zal verder antwoord moeten geven op de vraag, of aan de doelstelling van het kleine gezinsbedrijf niet op rationelere wijze kan worden tegemoet gekomen op de gronden van de oude kustvlakte dan op die van de kuststrook, welke weliswaar veel vruchtbaarder zijn, maar eerst met zware kosten tot bouwland kunnen worden gemaakt.

Voorts zal het onderzoek zich intensief moeten bezighouden met de technische en economische zijde van het vraagstuk van de mechanisatie van de Surinaamse groot- en kleinlandbouw, in het bijzonder van het voornaamste landbouwgewas van Suriname: de rijst.

Nog een ander belangrijk vraagpunt is, met welke kosten en arbeid de uitgestrekte complexen geabandonneerde cultuurgrond, welke eertijds door de plantages werden geoccupeerd, weer aan de landbouwproductie kunnen deelnemen. Sinds jaren zijn deze terreinen geheel of gedeeltelijk verlaten en aan verwaarlozing prijsgegeven, wat een belangrijk verlies van het nationale grondbezit betekent. Dit probleem heeft echter ook juridische aspecten, welke verband houden met de op deze complexen

uitgeoefende ingewikkelde eigendomsrechten. Ook de vraag met welke kapitaalinvestering en arbeid de rehabilitatie van verwaarloosde aanplantingen gepaard gaat is nog onopgelost. Met verschillende onderzoeken werd reeds in 1949/1950 een aanvang gemaakt.

Met behulp van gelden van het voormalige Welvaartsfonds-Berden drie experimentele bedrijven opgericht, nl. de Prins-Bernhardpolder, welke nauw verbonden is met het grote polderproject „Wageningen”; het Lelydorp- en het Slootwijkplan⁵⁾. Voor versnelling en verdieping van het landbouwkundig onderzoek werd door het Tienjarenplan Sf 1,2 mln beschikbaar besteld, alsmede het restant der Welvaartsfondsgelden.

d) Het relatief lage ontwikkelingspeil van de landbouwer. Dit moet echter niet uitsluitend worden toegeschreven aan tekortkomingen in de kennis en kunde maar zeker ook aan het gebrek aan kapitaal en aan de levensstijl van de Creoolse, Hindoestaanse en Javaanse boeren. Door een doeltreffender outillering en organisatie van het apparaat van landbouwvoorlichting en onderwijs zal dit niveau moeten worden opgevoerd. Een bedrag van Sf 1 mln werd voor dit doel gevoteerd.

Het is wellicht hier de plaats de aandacht er op te vestigen, dat het Tienjarenplan in het algemeen door een éénmalige investering wil medehelpten om in de bestaande toestand verbetering te brengen. Geregeld wederkerende uitgaven komen ten laste van de gewone begroting van het Land.

e) De niet onbelangrijke hoeveelheden landbouwproducten, welke thans door bederf en insectenvraat verloren gaan. Aangezien het particuliere initiatief thans nog te kort schiet en sanering van de bestaande situatie urgent is, werd voor uitbreiding van het aantal drogerijen en opslagplaatsen een bedrag van Sf 2 mln uitgetrokken.

f) Het bestaande verouderde en onvolkomen grondenrecht. Voor een goede ontwikkeling van de landbouw is een modern grondenrecht nodig, hetwelk de boer niet alleen de waarborgen schenkt, dat alles wat hij heeft gedaan om zijn bedrijf tot bloei te brengen hem en zijn nakomelingen ten goede komt, maar hem ook in staat stelt binnen zekere grenzen met zijn grond te handelen, zoals hem goeddunkt. Aan de andere kant zal de Overheid echter over machtsmiddelen moeten kunnen beschikken om zeker te zijn, dat de met zoveel kosten gewonnen grond blijvend op rationele wijze wordt geëxploiteerd. Dit bijzonder gecompliceerde vraagstuk heeft de Surinaamse Regering thans in studie doen nemen.

g) De onvolkomenheden van de binnen- en buitenlandse handel in landbouwproducten. De handel is nog zo weinig doeltreffend georganiseerd, dat de landbouwer belangrijk minder voor zijn producten ontvangt dan redelijk moet worden geacht. Door de oprichting van een zgn. Productencentrale, waar de boeren en vissers steeds hun producten tegen lonende prijzen van de hand kunnen doen, heeft de Regering in de binnenlandse afzet reeds een belangrijke verbetering gebracht. Indien de coöperatieve gedachte in de loop der jaren veld wint, kan zowel de binnen- als buitenlandse handel verder worden georganiseerd.

Een moeilijk punt bij de afzet vormt de beperkte, weinig koopkrachtige binnenlandse markt, welke spoedig overvoerd is⁶⁾. Daarom zal bij de keuze van de uit te voeren

⁵⁾ Zie de bijdrage van Prof. Ir W. F. Eysvoogel en Ir A. P. v. d. Vlies in „E.-S.B.” van 3 Mei 1950, no 1721.

⁶⁾ „De toekomstige afzet van de Surinaamse landbouw” door Drs R. Kool in „De Surinaamse Landbouw”, Maart/April 1955.

landbouwprojecten de voorkeur vooral moeten uitgaan naar plannen waarbij de kans op een exportverhoging per geïnvesteerde gulden het grootst is, althans indien geen dringende belangen van sociale of economische aard een andere beslissing rechtvaardigen ⁷⁾). Maar hierbij doen zich dadelijk talrijke andere problemen voor. Bijv. kan de vraag worden gesteld, of de bevolkingslandbouw, die thans nog niet ten volle aan de binnenlandse behoefte aan voedingsmiddelen en agrarische grondstoffen kan voldoen, in staat is de taak van de eertijds voor de export zo betekenisvolle plantagelandbouw over te nemen. Zo niet, of een exploitatievorm kan worden gevonden, waarbij de voordelen van de groot- met die van de kleinlandbouw, kunnen worden gecombineerd. Voorts of de exportlandbouw een intensieve overheidsbemoediging vereist in de vorm van afzet en prijsgaranties op lange termijn, exportpremies, of organisaties welke als „single buyer” en „single seller” optreden om de handel in de juiste banen te leiden en prijsfluctuaties af te vlakken. Bovenal zal moeten worden uitgemaakt welke exportgewassen technisch — in verband met de natuurlijke groeiomstandigheden — en economisch — met het oog op een optimale bijdrage in het gezinsinkomen en de toekomstige afzet op de wereldmarkt — voor verbouw in aanmerking komen.

Vooruitzichten.

Het bestek van dit artikel laat niet toe dieper in te gaan op de vele vraagstukken die met de ontwikkeling van de Surinaamse landbouw samenhangen. Het zal de lezer

⁷⁾ Prof. Dr P. Verdoorn: „Verzamelde Memoranda”, uitgave Stichting Planbureau Suriname.

echter wel duidelijk zijn geworden dat er nog veel voorbereidend werk moet worden verricht alvorens de juiste weg zal zijn gevonden. De vraag, of de agrarische plannen niet te hoog grijpen, omdat het succes daarvan in aanzienlijke mate afhangt van de medewerking van de boeren zelf, zal de ondervinding moeten leren. Het uitgebalanceerde Tienjarenplan moet echter toch worden opgevat als een intentieplan, in verband waarmee het in zekere mate flexibel werd gehouden. Nemen wij het bestedingschema van de fondsen van het Tienjarenplan verder in beschouwing, dan zien wij dat er ook voor de verkeers- en de sociale sector grote bedragen werden uitgetrokken, aangezien het in de bedoeling ligt door aanleg van wegen het platteland uit zijn isolement te verlossen en door bouw van scholen en hospitalen, aanleg van waterleiding en uitbreiding van het lichtnet, de sociale achterstand aldaar in te halen. Deze bedragen komen, zij het indirect, de landbouw in hoge mate ten goede.

Uitwerking en coördinatie bij de uitvoering van de projecten.

De landelijke ontwikkelingsprojecten hebben niet alleen een landbouwtechnisch en economisch maar ook een civiel-technisch, sociologisch en juridisch aspect. Deze verschillende facetten dienen uiteraard in onderling verband te worden bestudeerd om tot een volkomen verantwoorde opstelling en uitwerking van streekplannen en concrete projecten te komen. Met deze speciale taak en met de coördinatie bij de uitvoering der projecten werd het „Bureau Landelijke Opbouw” belast. Voor een effectieve personeelsbezetting van deze instelling werd op het Tienjarenplan een bedrag van Sf 2 mln uitgetrokken.

's-Gravenhage.

Dr L. J. VROON.

KONINKLIJKE NEDERLANDSCHE GIST- EN SPIRITUSFABRIEK N.V.
DELFT

koningsgist
gedroogde bakkersgist „engedura” voor export
gedroogde gist voor mengvoeders
vitamine gistvlokken
gistextract

antibiotica

oplosmiddelen
weekmakers

ethylaether, technisch en pur.
narcose aether.

spiritus

gedistilleerd

De economische facetten van de bosexploitatie in Suriname

Zoals bekend, is Suriname voor ca $\frac{2}{3}$ deel met bos bedekt, en, daar we gewend zijn hout als een onmisbaar product voor de samenleving te beschouwen, ligt het voor de hand, dat we ook voor Suriname direct gaan denken aan economische facetten van het bos.

We mogen veilig aannemen, dat de plantagebouw zich zonder het uit de bossen gehaalde bouwhout en brandhout nooit had kunnen ontwikkelen.

Ook anderszins had hout een economische betekenis: 11 December 1670 werd letterhout (*Piratinera* spp.) vastgesteld als wettig betaalmiddel: 3 pond letterhout = 1 pond suiker.

In 1677 werd octrooi verleend voor een zaagmolen; in 1716 werd op de grond Andresa bij de uitmonding van de Wajjombo in de Coppename een gouvernements-houtzaagmolen opgericht, die in 1866 naar de Klein-Combé in Paramaribo werd verplaatst.

In 1744 ontdekte de neger slaaf Quassie († 1787) het „bitterhout”, *Quassia amara* L.f., dat lange tijd als middel tegen malaria werd gebruikt; in 1766 werd hiervan 345 pond uitgevoerd.

Jhr C. A. van Sypesteyn beschrijft in een artikel in „West-Indiën”, 1854-'55, 1e en 3e afl., blz. 61 en 161: „Over Surinaamse houtsoorten”, 77 bruikbare soorten. Hij vestigt de aandacht op het merkwaardige feit, dat het houtland Suriname in 1852 voor f 16.000 hout uitvoerde, maar voor f 52.000 naaldhout invoerde! De auteur klaagt over de moeilijkheden, die aan een lonende exploitatie in de weg staan en vermeldt, dat ook de levering van hout daardoor zeer bezwaarlijk is. Hij noemt diverse „goede” houtsoorten, alle harde, zware en duurzame, zoals tot voor kort usance was.

Van Sypesteyn vermoedt, dat de hardheid en het scheuren, dit laatste volgens hem te wijten aan gebrekkige bewerking, de redenen zijn geweest van een zekere antipathie tegen Surinaams hout; dit klinkt wel plausibel. We zullen in het vervolg van dit artikel zien, dat men tegenwoordig zachte en lichte houtsoorten preferert; de geringere duurzaamheid is door de moderne houtconservering te verhelpen.

In 1852 werd door de Overijsselsche Maatschappij tot Ontwikkeling van de Provinciale Welvaart een tentoonstelling gehouden van meubels uit 47 Surinaamse houtsoorten (Tijdschrift voor Staathuishoudkunde en Statistiek, Tjeenk Willink, Zwolle, 7e deel (1852), 4e stuk, blz. 495 e.v., auteur Mr B. W. A. E. Sloet tot Oldhuis).

C. J. Glavimans vermeldt in „Over verschillende houtsoorten, afkomstig uit de kolonie Suriname” (No 1, 1e deel, 1e stuk van de Verhandelingen van het Kon. Instituut van Ingenieurs, Den Haag 1848) geslaagde proefnemingen, vanaf 1838 met Surinaams hout gedaan door de Koninklijke Marine.

Ook de Artillerie deed een 12-jarige geslaagde proef met het Surinaamse bijhout (vermoedelijk is een Eperua-soort bedoeld).

H. A. v. d. Speck Obreen geeft in „Beschrijving van de timmerhoutsoorten, die in Europeesch Guiana wassen” (Rotterdam, H. Nijgh, 1864) een beschrijving van 144 houtsoorten en hun gebreken. Van 1838 tot 1844 werd

door de Kon. Marine ca 8.000 m³ Surinaams hout gebruikt, hetgeen echter duurder was dan Europees eikenhout, zodat men er mee ophield.

In 1904 werd in Suriname een Bosdienst-gesticht; het eerste hoofd daarvan, E. K. Plasschaert, geeft in „Der Forstbetrieb in Surinam” (München, 1910) historische bijzonderheden over de houtkap in vroeger eeuwen en vermeldt o.a. de pogingen van Kappler (ca 1850) tot houtexploitatie met Duitse bosarbeiders, en de sinds 1873 verleende „houtconcessies”.

In het begin der 20e eeuw werd volgens opgave van Plasschaert per jaar in Suriname verbruikt 8.000 m³ hout, ingevoerd 2.000 m³ en uitgevoerd 1.500 m³, dus ongeveer hetzelfde treurige beeld als in 1852. Desondanks werd in 1908-1910 een proef genomen met een staatsexploitatie, die echter geen goede resultaten gaf. Intussen ging men toch door met verkenning en onderzoek. Men zie hierover het rapport van Dr A. H. Berkhout (Den Haag, Alg. Landsdrukkerij, 1917).

Als nieuw bosproduct-exportartikel duikt in die jaren de balata op, waarvan bijv. in 1908 de uitvoerwaarde ca f 1 mln bedroeg (ca 35 pCt van de totale exportwaarde!), welk percentage, na een opleving in de periode 1920-1925, in 1954 is teruggevallen tot ongeveer 2 pCt.

Na 1918, toen namens het Suriname Studie Syndicaat een missie onder leiding van de heer J. S. C. Kasteleyn Suriname bezocht, kwam er weer belangstelling voor Surinaams hout; het rapport beveelt het Nederlandse kapitaal een nadere studie van deze gunstig lijkende kans aan.

In „Hout” van 1920 (blz. 17, 33) en 1921 (blz. 45) vinden we beschrijvingen van de toenmalige bosexploitatie in Suriname, die toen vooral was gericht op mora dwarsliggers (*Mora* spp., fam. Leguminosae), waarbij met kabelmachines werd uitgeslept.

Een volgende stap is de oprichting van een studiecommissie inzake Surinaamse houtsoorten in 1923, welke deskundige, Dr J. Ph. Pfeiffer, in 1926 ca 150 dezer soorten beschreef (Mededeling XX, Afd. Handelsmuseum, Koloniaal Instituut, Amsterdam, 1926); 17 dezer houtsoorten waren aanwezig op de Indische Tentoonstelling van 1928 te Arnhem.

Veel economische betekenis had echter de bosexploitatie in Suriname nog niet.

Hoewel het bosbeheer uitmuntend werk verrichtte, o.a. door proefculturen, flora- en houtonderzoek, exploitatie en arboretum, werd het in 1925 geliquideerd.

Een geschiedenis van het Surinaamse boswezen vindt men in Bulletin No 48 (Maart 1925) van het Departement van Landbouw c.a. in Suriname: „Bosexploratie in Suriname”, door Ir L. Gonggrijp, houtvester.

Een korte vleug van optimisme ontstond in 1924, toen van Amerikaanse zijde (W. L. Kann, Pittsburgh) belangstelling werd getoond voor possentie (*Hura crepitans* L.), een zachte, lichte, lichtgekleurde houtsoort, geschikt voor schilhout. Ook dit is weer op niets uitgelopen.

Hetzelfde geldt voor de omstreeks diezelfde tijd begonnen proefexport van mora (*Mora* spp., Leguminosae) dwarsliggers naar Zuid-Afrika.

VAN-GELDER ZONEN N.V.

*Koninklijke Papierfabrieken
en Papiergroothandel*

HOOFDKANTOOR TE AMSTERDAM

SINGEL 230 - 236

TELEFOON 62062

TELEX 12075

TELEGRAMADRES: GELDERVAN

ALLE SOORTEN PAPIER EN CARTON

Europa
Afrika
Amerika
Het Verre Oosten
Australië

In alle werelddelen vindt U vestigingen van de Borsumy. Oorspronkelijk in 1883 in Indonesië gevestigd, heeft de N.V. Borneo Sumatra Handel Maatschappij haar belangen over de gehele wereld verbreed.

Zo zijn thans Den Haag, New York, San Francisco, Osaka, Tokyo, Singapore, Djakarta en Sydney de centrale verkoopkantoren voor tropische producten, als rubber, koffie, peper en andere specerijen, gommen, aardnoten, thee, kapok, tabaksmatten, rottan en hout, copra-

koeken, cassia, schelpen, sisal. Deze kantoren behandelen ook de verkoop van sojabonen, oliën en vetten en andere bulk-commodities.

Daarnaast beschikt de Borsumy over speciaal geoutilleerde afdelingen voor de export over de gehele wereld van textiel-producten, papier, levensmiddelen (zoals gecondenseerde melk, kaas, visconserven en blikvruchten), pharmaceutische producten, chemicaliën, staal en ijzerwaren, bouwmaterialen en andere bulkartikelen, alsmede naaimachines, rijwiel-onderdelen en technische handelsartikelen, enz. enz.

Voor al deze artikelen heeft de Borsumy uitstekende verbindingen met fabrikanten in Europa, U.S.A., Canada, Japan, Australië en Zuid-Afrika.

DE VESTIGINGEN VAN DE BORSUMY:

AFRIKA: Durban, Johannesburg, Cairo, Leopoldville en drie kantoren in de Belgische Congo, Accra en drie kantoren in de Goudkust. Door onze nieuwe samenwerking met de N.V. Twentsche Overzee Handel Maatschappij met 15 kantoren in Oost-Afrika strekt onze activiteit zich thans ook uit tot dit gebiedsdeel. — **AZIË:** Djakarta (met meer dan 40 kantoren in Indonesië), Singapore (met drie kantoren in Malaya), Bangkok, Hongkong, Osaka, Tokyo, Kobe — **AUSTRALIË:** Sydney, Melbourne, Brisbane — **NOORD-AMERIKA:** San Francisco, New York, Montreal — **ZUID-AMERIKA:** Lima — **EUROPA:** Den Haag, Brussel, Wuppertal, Hamburg.

N.V. Borneo Sumatra Handel Maatschappij

DEN HAAG: Wassenaarseweg 40

DJAKARTA: Kali Besar Timur 9, Kotak Pos 2033

OSAKA: Central P.O. Box 349

NEW YORK: 120 Wall Street

SYDNEY: 72 Pitt Street, G.T.O. Box 5355

Wel van economisch belang, al blijkt dat niet uit gepubliceerde cijfers, was sinds 1917 de aankap van brandhout voor de spoorweg in Suriname, waardoor, volgens Jaarverslag Boswezen 1920, per jaar f 100.000 werd bespaard.

Van economisch belang bleef ook de export van de specialité's: paalwormbestendig hout voor zeeeringen, nl. basralocus (*Dicorynia paraensis* Benth.) en manbaraklak (*Eschweilera* sp. div.).

Hét houtonderzoek ging echter door, o.a. naar de geschiktheid van Surinaams hout voor schilhout (Bericht van de Afd. Handelsmuseum van het Ind. Instituut No 191) waaruit bleek, dat de zachte houtsoorten baboen (*Virola* spp.), possentrie (*Hura crepitans* L.) en soemaroepa (*Simaruba* spp.) zeer geschikt waren voor fineerhout.

De situatie is plotseling veranderd na 1940; zowel door de sterk verhoogde bauxietwinning als door de houtbehoefte van de U.S. Air Force kwam er een grote vraag naar hout.

Deze vraag bleef ook na de oorlog aanhouden. In 1947 bijv. werd uit Suriname bijna 65.000 ton hout naar Nederland geëxporteerd, hetgeen echter daarna weer terugliep tot ca 17.000 ton in 1954.

Verschillende missies van bosdeskundigen (Gonggrijp, Burger, Dijkmans) bezochten Suriname en rapporteerden daarover.

De firma Bruynzeel opende — een geniale zet! — haar triplexfabriek te Paramaribo, met als grondstof het vroeger niet gebruikte zachte baboenhout. De triplexuitvoer had in 1954 een waarde van ca Nf 6 mln, zijnde 68 pCt van de totale houtexportwaarde en ca 6 pCt van de totale uitvoerwaarde.

In het bekende Tienjarenplan is dan ook grote aandacht besteed aan de bosontwikkeling, waarover gunstig werd geadviseerd door een Interbank Missie, die van 28 October 1951 - 28 November 1951 Suriname bezocht. Grote mogelijkheden werden gezien in de export van bezaagd hout, tri- en multiplex en fibre, waarvoor grote particuliere investeringen nodig zijn. Als voorbereiding daarvoor staan op het plan:

- a. voortgezette bosinventarisatie; eind 1954 was van ca 100.000 ha de houtmassa opgenomen in eenheden van 3.200 ha;
- b. hoofd land- en waterontsluiting; de secundaire wegen worden aan de ondernemers overgelaten. Vooruitlopend hierop maakt het Bosbeheer ontsluitingsplannen voor de ondernemers;
- c. onderzoek naar houteigenschappen en mogelijkheid van verwerking tot andere producten, zoals papier en vezelplaten. Een onderzoek door Ir J. W. Yff (Meded. No CX, Afd. Trop. Prod. No 41, Kon. Inst. voor de Tropen) wees uit, dat het Surinaams hout geschikt is voor pakpapier en golfcarton en voor de fabricage van gestreken papieren en witte schrijf- en drukpapieren.

Een onderdeel, dat in de plannen nog weinig is genoemd, is de proefaanplant van een Zuidamerikaanse Pinussoort in Suriname, waarvoor, o.a. blijkens diverse mededelingen in de pers (Telegraaf 6 Augustus 1954, Algemeen Handelsblad 6 Augustus 1954), ook het Nederlandse papierconcern Van Gelder Zonen belangstelling heeft. De grootste klant voor papier, de Verenigde Staten, zit dicht bij Suriname.

De betreffende Pinus komt in Midden-Amerika voor op analoge gronden als in Midden Suriname; proefaanplantingen gaven een bemoedigend beeld.

Naar analogie van Pinusaanplantingen in andere tropen (Indonesië) en in de subtropen (Zuid-Afrika, Chili, Australië, Nieuw-Zeeland) mag men rekenen met een hoge aanwas en een lage kapbaarheidsleeftijd, in tegenstelling met de omstandigheden op het noordelijk halfrond (tot nu toe de bron voor papierhout), waar we een lage aanwas en een hoge kapbaarheidsleeftijd hebben. Voor dit product zijn de tropen (en subtropen) wel buitengewoon in het voordeel!

Beschouwen we nu de tropische bossen *in het algemeen* op hun economisch belang.

Uit de houtverbruiksstatistieken per land blijkt een zeer sterke tendentie tot stijging van het houtverbruik per hoofd bij toenemend nationaal inkomen per hoofd. (Deze relatie is moeijlijk in cijfers uit te drukken, daar het houtverbruik soms geschat is).

De hoeveelheid aanwezig bos is vaak geen maatstaf voor het houtverbruik; men ziet dat duidelijk o.a. bij Israël, Engeland, Zuid-Afrika.

Men kan daarentegen een zeer scherpe regressie berekenen tussen papierverbruik per hoofd/nationaal inkomen per hoofd en ook tussen totaal papierverbruik/totaal nationaal inkomen, zoals onlangs weer is gedaan door de Surinaamse bosbouwkundige Ir F. E. Essed.

Indien we ons verder realiseren, dat de meeste tropische landen een zeer laag inkomen per hoofd hebben, mogen we niet verwachten, dat ze per hoofd een hoge consumptie van hout en papier zullen hebben. Deze landen zullen monopolie-exportgewassen moeten produceren voor de welvarende landen; dit monopolie kan men zich denken qua prijs of qua gewas.

Stellen we ons nu voor een product „hout”, dat door de tropen met „welvarende landen” zal worden geruild tegen andere goederen. De *algemene* wereldvraag gaat naar niet-zware, liefst lichtgekleurde houtsoorten, die niet duurzamer behoeven te zijn dan naaldhout; verder is er enige vraag naar *speciale* houtsoorten (teak, basralocus, mahonie enz. enz.), doch geen *grote* vraag naar zware, harde, sterke soorten. We zien dat bijv. in Z.O.-Azië aardig geïllustreerd bij de houtvoorziening van Singapore uit de in Indonesië gelegen houtkaperijen (de zgn. panglons) met een mengelmoes van *zachte* loofhoutsoorten.

Men zal hiermede m.i. terdege rekening moeten houden! In Suriname hebben we een prachtig voorbeeld in de triplexfabricage en de 10.067 m³ triplexexport, waarvan 9.907 m³ naar Caraïbisch gebied en de Verenigde Staten, 91 m³ naar Europa en 69 m³ naar het Midden-Oosten.

Ook uit Brits-Honduras hoort men het geluid, dat de Pinus wel eens belangrijker zou kunnen worden dan de mahonie.

Suriname zal dus, wil het van zijn bos nog meer economisch nut hebben, dienen te streven naar het leveren van een algemeen gevraagd product tegen prijzen, die kunnen concurreren met de andere houtlanden: Verenigde Staten, Canada en Scandinavië. En nu is een van de meest gehoorde klachten, dat de tropen qua prijzen niet kunnen concurreren tegen genoemde landen, die n.b. de hoogste arbeidslonen ter wereld betalen!

Behalve een analyse van scheepsvrachten (en eventueel invoerrechten) is dus zeer nodig een kostprijsanalyse binnenslands vanaf bos tot kade, waarbij men de binnenslandse vraag (o.a. naar de mindere kwaliteiten of wel

„wrak”) zeker niet mag overschatten. Ik versta hieronder ook een behoorlijke bosarbeidersopleiding, zodat men niet meer afhankelijk is van de ondervoede Bosnegers. Verder zullen de verkenningen en de ontsluiting zeer veel bijdragen tot een verlaging van de kostprijs. Ook de zagerijen zullen nader in beschouwing moeten worden genomen, o.a. door onderzoek naar de verzaging, zoals thans voor de Congo gebeurt door Prof. R. Antoine te Leuven.

Met deze maatregelen, hoe juist ook, heeft men echter nog geen andere houtsoorten verkregen dan die er nu groeien. Ik verwacht daarom zeer veel resultaat van aanplant, zo mogelijk op kale terreinen, van gevraagde industriehoutsoorten (waarmede reeds proeven gedaan zijn in Suriname!), zoals baboen (Surinaams), okoumé (Gaboen), slash pine (*Pinus hondurensis*, Midden-Amerika) als leveranciers van algemeen gewenste soorten.

Suriname ligt gunstig t.o.v. tegenwoordige en potentiële consumenten en heeft, dank zij het tropische klimaat, een snelle boomgroei; bovendien is een bosbedrijf arbeidsintensief en de grond in Suriname goedkoop.

Om het paradoxaal te zeggen: „Ondanks de grote opper-

vlakke tropisch oerwoud lijken — in de toekomst — in Suriname de omstandigheden niet slecht voor een economische houtindustrie”.

Ik zou het voorgaande aldus willen samenvatten:

1. De geringe wereldvraag naar de tot nu toe door Suriname aangeboden harde, zware houtsoorten, gepaard gaande met een betrekkelijk klein binnenlands verbruik (waarbij nog kwamen de zeer minieme kennis van de aanwezige topografie en houtmassa's en het ontbreken van een vaste bosarbeidersstand), zijn de oorzaken van het mislukken van vrijwel alle bosexploitatiebedrijven.
2. a. De omstandigheden lijken gunstig bij omschakeling op algemeen gevraagde houtsoorten (baboen, okoumé, Pinus) door aanplant op zo'n schaal, dat bijv. gerekend mag worden op minstens enige honderdduizenden m³ per jaar. Een aangeplant areaal in de orde van grootte van 50.000 ha is hiervoor voldoende.
b. Men heeft dit reeds lang bereikt in Chili, Zuid-Afrika, Australië en Nieuw-Zeeland.

Wageningen.

J. F. KOOLS.

JB

Moge ons Koninklijk Paar
een voorspoedige en succesvolle reis
beschoren zijn

N.V. Amst. Likeurst. „t Lootsje”

Hofleveranciers

der Erven Lucas Bols, Amsterdam

Het credietwezen in Suriname sedert de tweede wereldoorlog

Wanneer men het credietwezen in Suriname van thans vergelijkt met dat van vóór de jongste wereldoorlog wordt men getroffen door een opvallende verandering. Het opvallende daarvan ligt niet in de eerste plaats in de grotere bedrijfsomvang van de credietinstellingen. Immers, dit verschijnsel, dat een gevolg is van de door de oorlog veroorzaakte inflatie, is ook overal elders ter wereld te constateren. De verandering, waarop hier gedoeld wordt, is de toeneming van het aantal credietinstellingen, gepaard gaande met een vrij sterke differentiatie.

Vóór de oorlog bestond naast de in 1865 opgerichte Surinaamsche Bank, die behalve als centrale bank ook als commerciële bank opereerde, slechts één particuliere bankfirma, t.w. de in 1943 in een N.V. omgezette Verzuurts Bank, terwijl daarnaast in de credietbehoefte voor huizenfinanciering werd voorzien door de Surinaamse Postspaarbank, notarissen en particuliere geldschieters. De consumptieve credietverlening geschiedde door pandhuizen.

Na de oorlog zijn naast genoemde banken en credietbemiddelaars gesticht de Surinaamse Volkscredietbank (1948), het Agentschap van de Maatschappij tot financiering van het Nationaal Herstel (1950), de Surinaamse Hypotheekbank (1951) en de Surinaamse Investeringsmaatschappij (1952), terwijl, anticiperende op de oprichting van de Nationale Credietbank gevormd is een Commissie Bedrijfscredieten (1953), die investeringscredieten van gouvernementswege verstrekt. Ook is het financiële apparaat aangevuld met twee trust- en administratiemaatschappijen, terwijl voor de vestiging van een kantoor van de Hollandsche Bank-Unie vergunning is verleend. Ten slotte heeft het Gouvernement besloten tot oprichting van een circulatiebank van overheidswege. Volledigheidshalve zij nog vermeld, dat er enkele aan de districtscommissariaten verbonden boerenleenbanken bestaan, die echter van zeer geringe betekenis zijn.

Overziet men een en ander, dan blijkt dat het Surinaamse credietwezen reeds vrij sterk gedifferentieerd is en dat het, na doorvoering van de verschillende plannen, welhaast even gedifferentieerd zal zijn als dat van ontwikkelde landen, zoals bijv. Nederland.

Het is uiteraard te simplistisch om de hier gesignaleerde ontwikkeling te verklaren uit de expansie van het economisch leven, ook al valt niet te ontkennen, dat deze een rol heeft gespeeld.

De factoren, die tot oprichting van nieuwe credietinstellingen aanleiding hebben gegeven zijn zowel van financieel-economische als van sociale en politieke aard geweest.

Wat de financieel-economische factoren betreft valt op te merken, dat het vóóroorlogse credietapparaat in wezen niet of onvoldoende geëigend was voor credietverlening op langere termijn. De centrale bank was (en is) door haar octrooi aan vrij strenge voorschriften betreffende de termijn van haar credietverlening gebonden, terwijl de andere credietbemiddelaars zich uit de aard van hun bedrijf of door de omvang hunner middelen evenmin in belangrijke mate op dit terrein konden bewegen. Zolang de credietbehoefte op langere termijn in totaal nog klein bleef en hoofdzakelijk samenhang met huizenfinanciering

vormde dit geen probleem, omdat de Surinaamse Postspaarbank en particuliere beleggers daarin wel konden voorzien. Na de oorlog werd dit echter moeilijker. Men kreeg toen niet alleen te doen met grotere lange credietbehoefte uit hoofde van de financiering van de woningbouw, doch ook uit hoofde van nieuwe investeringen, samenhangende met het streven om het land tot ontwikkeling te brengen (ontginning, mechanisatie van de bevolkingslandbouw, vestiging van industrieën, rehabilitatie van plantages). De meeste der nieuw opgerichte credietinstellingen kregen dan ook een werkterrein in deze richting, waarbij ten dele een zekere taakverdeling plaatsvond. Zo trok De Surinaamsche Bank zich van het terrein der credietverlening beneden Sf 1.000 terug en liet deze over aan de Surinaamse Volkscredietbank. Deze laatste richtte zich in hoofdzaak op credieten beneden Sf 15.000, terwijl de Herstelbank de grotere credieten voor haar rekening nam. De Surinaamse Hypotheekbank beperkt zich tot huizenfinanciering, terwijl de Surinaamse Investeringsmaatschappij zich voornamelijk bezig houdt met de financiering van plantages, industriële bedrijven en handelsondernemingen.

Op sociaal gebied is vooral de woekerbestrijding een belangrijke factor geweest, met name bij de stichting van de Surinaamse Volkscredietbank. De door de Overheid uitgevaardigde Woekerverordening zou geen effect hebben kunnen sorteren, indien de vooral in de consumptieve sfeer liggende credietbehoefte niet op andere, meer redelijke wijze zou zijn bevredigd. Hoewel de woeker zeker nog niet is verdwenen, kan toch worden geconstateerd, dat deze door het werk van de Surinaamse Volkscredietbank tot veel geringer proporties dan vroeger is teruggebracht.

Ten aanzien van de invloed van politieke factoren kan worden opgemerkt, dat de wijziging van de politieke status van Suriname, welke geleid heeft tot autonomie in binnenlandse aangelegenheden, een stimulans is geweest voor het streven naar een meer directe controle op het circulatiebankwezen, resp. tot het oprichten van credietinstellingen van gouvernementswege.

Ingevolge het in 1950 tot stand gekomen nieuwe octrooi werd het hoofdkantoor van De Surinaamsche Bank van Amsterdam naar Paramaribo overgebracht, terwijl het monetaire beleid onder controle werd gesteld van een van gouvernementswege benoemde Bank-Commissie. In 1953 werd dit octrooi per ultimo 1955 opgezegd, aangezien de Overheid wilde overgaan tot het oprichten van een eigen centrale bank. Deze oprichting heeft weliswaar nog niet haar beslag gekregen, doch zij ligt, blijkens het kortgeleden verschenen regeringsprogramma, nog steeds in het voor-nemen.

Hoewel bij de stichting van de Surinaamse Volkscredietbank de sociale factor zeker de hoofdrol speelde, was ook daarbij, evenals bij de voorgenomen oprichting van de Nationale Credietbank, waaraan ongeveer dezelfde taak is toegedacht als aan de Nederlandse Herstelbank, de invloed van de verkregen autonomie aanwezig.

Hoewel de verordening, waarbij aan notarissen verboden wordt het credietbedrijf uit te oefenen, nog niet door de Staten van Suriname is aangenomen, hebben de notarissen zich toch grotendeels van dit terrein terug-

DE SURINAAMSCH E BANK N.V.

HOOFDKANTOOR TE PARAMARIBO

Kantoren te Amsterdam en Nieuw-Nickerie

Suriname staat aan het begin van de uitvoering van het Tienjarenplan, waardoor de economische ontwikkeling van dit land zal worden gestimuleerd.

Suriname zal daardoor in meerdere mate de belangstelling trekken van Nederlandse ondernemingen.

Onze instelling heeft een jarenlange ervaring op het gebied van alle bankzaken in Suriname en stelt haar diensten gaarne ter beschikking. Wij geven bijzondere aandacht aan verzoeken om inlichtingen en adviezen in zake particuliere investeringen.

Door onze nauwe samenwerking met de **Nederlandsche Handel-Maatschappij, N.V.**, welke bank in Nederland, Azië, het Midden-Oosten, Oost-Afrika en Amerika over een groot aantal eigen vestigingen beschikt, en overal elders haar correspondenten heeft, zijn wij in staat onze cliënten een internationale bankservice te bieden.

Op de drempel van drie Amerika's

Bij Uw aankomst in de West, de drempel van Noord-, Zuid- en Midden-Amerika, zal veel U aan het eigen land terug doen denken. Niet alleen in Willemstad met zijn vele Oudhollandse geveltjes, maar ook elders in de West treft U deze typisch Nederlandse sfeer aan. U vindt er ook enkele affiliaties van de Nederlandsche Handel-Maatschappij, N.V. namelijk:

N.V. Edwards, Henriquez & Co's Bank,
Willemstad (Curaçao).

Aruba Commercial Bank, Oranjestad.

De Surinaamsche Bank N.V.,
Paramaribo

Nederlandsche Handel-Maatschappij, N.V.

Hoofdkantoor: Amsterdam, Vijzelstraat 32

132 kantoren in Nederland, Azië, het Midden-Oosten, Oost-Afrika en Amerika

Een brochure over de werkzaamheden van de NEDERLANDSCHE HANDEL-MAATSCHAPPIJ, TRUSTKANTOOR CURAÇAO N.V. wordt U op aanvraag gaarne toegezonden.

getrokken. Mede in verband hiermede werd het initiatief genomen tot oprichting van de Surinaamse Hypotheekbank.

Ten slotte valt nog te vermelden, dat de moeilijkheden, waarmede één der bankinstellingen in Suriname begin 1952 te kampen kreeg, aanleiding hebben gegeven tot de wens om door uitbreiding van het aantal credietinstellingen de daardoor tot op zekere hoogte veroorzaakte beperking van de concurrentie op bankgebied te compenseren.

Ongetwijfeld heeft het credietwezen van Suriname een meer uitgebreide schakering gekregen, doch zulks wil nog niet zeggen, dat het bedrijf van alle genoemde nieuwe instellingen reeds een grote vlucht heeft genomen. De grootste ontwikkeling heeft het bedrijf der Surinaamse Volkscredietbank vertoond. Deze instelling heeft zonder twijfel een zeer belangrijke plaats in de economie van Suriname veroverd en het laat zich aanzien, dat haar betekenis bij de uitvoering van het Tienjarenplan nog zal toenemen. Naast de Surinaamse Volkscredietbank heeft de Herstelbank via haar Agentschap te Paramaribo een voor Surinaamse verhoudingen niet onbelangrijk bedrag aan nieuwe middelen toegevoerd.

De Surinaamse Hypotheekbank en de Surinaamse Investeringsmaatschappij daarentegen hebben tot dusver echter nog slechts in bescheiden mate tot de financiering van huizen en bedrijven kunnen bijdragen. Hetzelfde geldt voor de Commissie Bedrijfscredieten, welke in afwachting van de stichting der Nationale Credietbank maar een beperkt bedrag voor credietverlening beschikbaar heeft kunnen stellen.

In dit verband kan de vraag worden gesteld, of al deze nieuwe credietinstellingen wel voldoende reden van bestaan hebben. Immers, voor het verkrijgen harer middelen moeten zij, voor zover zij geen kapitaal kunnen importeren, in feite merendeels een beroep doen op het beperkte bedrag aan voor belegging beschikbare binnenlandse middelen. Het is hier niet de plaats dit probleem nader te behandelen. Het lijkt wel gewenst, dat daaraan aandacht wordt besteed en dat er naar gestreefd wordt de activiteit der verschillende credietinstellingen te coördineren.

Wij willen thans nog even stilstaan bij de monetaire ontwikkeling, welke in zo sterke mate met de gang van zaken op het gebied der credietverlening, inzonderheid de primaire, in verband staat.

In en na de tweede wereldoorlog vertoonde het geldvolume in Suriname een zeer sterke stijging als resultaat van de met de oorlog en de nasleep daarvan samenhangende credietexpansie. De uitzetting van het geldvolume veroorzaakte een krachtige prijsstijging. De mate dier stijging was echter niet te beoordelen, omdat Suriname niet beschikt over prijsindexcijfers. Suriname heeft niet behoeven over te gaan tot geldsanering en heeft derhalve ook niet het overigens van tijdelijke aard gebleken deflatoire effect daarvan ondervonden. Anderzijds heeft men ook niet de devaluaties van de Nederlandse en andere valuta's gevolgd, waardoor men evenmin de daaruit resulterende prijsverhoging heeft meegemaakt. Wel heeft Suriname prijsbeheersing toegepast, hetgeen tot op zekere hoogte remmend op de prijsstijging heeft gewerkt. Door het relatief geringe aandeel van de eigen productie in de behoeftevoorziening der bevolking kan deze mitigerende werking zeker niet groot geweest zijn.

Wat de resultante van een en ander is geweest is door

ALMELO Centrum voor
Industrievestiging in Twente
Tel. 05490-5361

(Advertentie)

het ontbreken van statistisch materiaal moeilijk vast te stellen en het is dan ook niet nauwkeurig te zeggen, wanneer de prijzen hun hoogtepunt bereikten. Aangenomen mag wel worden, dat dit ongeveer geweest is ten tijde van de Korea-hausse. Immers, in deze periode kon Suriname, dat een zeer kleine markt vormt, moeilijk goederen krijgen, zodat de prijzen van importgoederen wel moesten aantrekken. Eerst toen de Korea-conjunctuur afliep kwamen de bestelde goederen binnen, hetgeen spoedig tot overvoering van de markt leidde en een vrij sterke drainage van de deviezenvoorraad meebracht.

Deze ontwikkeling, die in 1951 en 1952 viel, bracht de Surinaamse economie in een vrij critieke fase. Teneinde de ontstane moeilijkheden op te lossen ging de Overheid over tot het voorschrijven van een storting van 15 pCt van het bedrag der invoervergunningen, terwijl de centrale bank, ingevolge de daarvoor door de Bank-Commissie gegeven richtlijnen, tot een zowel kwantitatieve als kwalitatieve credietbeperking overging.

Hoewel het uiteraard enige tijd kostte voor de genomen maatregelen effect sorteerden, kon toch vrij spoedig worden vastgesteld, dat de spanning verminderde. De in 1952 toegepaste liberalisatie van de invoer veroorzaakte dan ook geen verstoring van de betalingsbalans en zij kon tot op de huidige dag onverkort worden gehandhaafd. Bovendien kon men er toe overgaan om de prijsbeheersing buiten werking te stellen. Hierbij dient wel te worden vermeld, dat de buiten verwachting gunstige ontwikkeling van de voor Suriname zo belangrijke bauxietuitvoer veel tot dit resultaat heeft bijgedragen.

Het algemenere prijsverloop heeft zich in overeenstemming met het geldvolume in de laatste jaren vrijwel gestabiliseerd. Het is helaas te vrezen, dat de prijsstijging, die zich in de landen, waaruit Suriname importeert, nog steeds voortzet, uiteindelijk het Surinaamse prijsniveau, dat in zo sterke mate bepaald wordt door de invoer, ongunstig zal beïnvloeden, om van het effect van de uitvoering van het Tienjarenplan nog niet te spreken. Bovendien laat het zich aanzien, dat de bauxietuitvoer zijn hoogtepunt heeft overschreden, terwijl de ongunstige wending van de rijstprijzen in 1954 en 1955 voor de landbouwbevolking een groot nadeel betekent.

In dit licht bezien geeft de situatie van Suriname wel aanleiding tot enige zorg, ook al zijn de berichten van een aldaar heersende depressie zeker te somber getint. Uiteraard zal bij het algemene economische en financiële beleid van de Overheid ernstig rekening moeten worden gehouden met de hierboven aangestipte omstandigheden, hetgeen in verband met de eisen, welke de uitvoering van het Tienjarenplan zal stellen, niet eenvoudig is. Hier ligt dan ook een belangrijke taak voor het Planbureau en voor de Bank-Commissie, die in gemeenschappelijk overleg een oplossing voor de monetaire problemen, samenhangende met de ontwikkeling van Suriname, zullen moeten vinden.

Suriname en zijn buitenlandse handel

Evenals andere landen in de toenmalige wereld zag Suriname zich bij het uitbreken van de wereldoorlog beroofd van de meeste zijner leveranciers en werd het afgesneden van belangrijke afzetgebieden, waardoor het genoodzaakt werd andere wegen te zoeken om aan zijn trekken te komen.

De oorlogstoestand daar latend, constateren wij dat in 1945 de Verenigde Staten bijna drievijfde van de invoer voor hun rekening namen, het Caraïbisch gebied ¹⁾ rond éénvijfde en alle andere landen tezamen, grotendeels liggend op het westelijk halfrond, de rest. De invoer beliep in dat jaar niet meer dan Sf 12 mln.

De uitvoer was in 1945 nog volkomen in de oorlogssfeer. Het aluminiumerts, de bauxiet, nam negentiende van de uitvoer in beslag met een waarde van Sf 6,7 mln en werd geheel naar de Verenigde Staten verscheept. De resterende 10 pCt, alles landbouwproducten, ging naar Nederland, Curaçao en Frans Guyana. En daarmee was de kous van Sf 7,4 mln export voor dat jaar af.

Er is sindsdien wel iets veranderd, ook vergeleken met de vóóroorlogse toestanden. In 1954 importeerde Suriname uit 20 Europese landen, uit 8 landen in Azië en uit 8 landen in Afrika, terwijl het zelfs uit Australië en Nieuw-Zeeland enige artikelen betrok. Om het lijstje compleet te maken: op het westelijk halfrond zijn 26 landen en eilanden, die goederen naar Suriname sturen. Dat deze 64 gebieden niet alle voor grote bedragen in de invoer participeren wordt wel duidelijk als men ziet dat van de invoerwaarde 1954 ad Sf 52 mln de Verenigde Staten voor Sf 20 mln invoerden, Nederland voor 15 en Trinidad voor Sf 4 mln, zodat de resterende Sf 13 mln over 61 landen waren verdeeld. Maar het bewijst dat de Surinaamse handel zijn contacten, over de hele wereld heeft, waaraan de grote verscheidenheid van bevolkingsgroepen in dit land niet vreemd is ²⁾.

Ook bij de uitvoer valt sinds het einde van de oorlog een grote uitbreiding van afzetgebieden te constateren, vooral als gevolg van de spreiding van triplex over allerlei eilanden en landen in en om het Caraïbisch gebied. Suriname's producten vinden hun weg naar 4 landen op het Amerikaans vasteland, 14 landen van het Caraïbisch gebied, 11 Europese landen en 2 in Azië.

Het geregeld verkeer met zoveel landen, terwijl Suriname toch een beetje verloren lijkt te liggen aan de uitgestrekte Atlantische kust van Zuid-Amerika, wordt mogelijk gemaakt door goede communicatiemiddelen.

Al jaar en dag verzorgt de KNSM passagiers- en vrachtdiensten, tegenwoordig vijf maal per maand, van Suriname naar Amsterdam en andere noordeuropese havens met doorverbindingen, terwijl van Europa uitgaand Suriname met een halfmaandelijke frequentie wordt bediend. Bovendien heeft de KNSM 14-daagse diensten naar Suriname van New York, Baltimore, Houston en New Orleans in twee afzonderlijke diensten, waarbij noordgaand van Paramaribo uit de frequentie om de maand is.

De Alcoa Steamship Co., Inc., dochtermaatschappij van

de Aluminum Company of America, die primair zich bezig houdt met afvoer van de bauxiet naar Trinidad en New Orleans, onderhoudt daarnaast geregelde passagiers- en vrachtdiensten van New York via de oostelijke havens van de Verenigde Staten op Suriname.

Aan het handelsverkeer wordt ook deelgenomen door de Scheepvaart Mij „Suriname” N.V. — de nationale maatschappij wier aandelen in handen van het Gouvernement zijn — met enige coasters, die de gehele Caribbean bevaren tot aan de Golfhavens.

Verder zijn er de luchtverbindingen. Met de K.L.M. kan men viermaal per week naar Suriname, d.w.z. eenmaal met de rechtstreekse lijn naar Paramaribo, tweemaal via Trinidad en eenmaal via Canada. De Pan American Airways heeft een rechtstreekse wekelijkse verbinding van New York naar Paramaribo met deze plaats als keerpunt en overigens verdere verbindingen naar zuidelijker streken. Ten slotte is er de Air France, die Suriname verbindt met Cayenne enerzijds en Martinique en Guadeloupe anderzijds, welke laatste verbinding trouwens ook door de P.A.A. wordt gelegd.

In Europa is men geneigd de afstanden in dat deel van de wereld te onderschatten. Curaçao ligt nog altijd 1.700 km van Suriname, dat is 400 km verder dan Rome van Amsterdam af ligt. Havana, belangrijk afnemer van Surinaams triplex, ligt 3.500 km van Suriname verwijderd, New Orleans, bauxietbestemmingshaven, 4.700 km, en het naar Surinaamse begrippen nabije Trinidad, knooppunt van sloop- en luchtvaartlijnen, ligt 900 km van Suriname af.

In algemene zin is de handel met het buitenland sinds het einde van de oorlog niet ongunstig voor Suriname verlopen. Het volume van het handels- en betalingsverkeer is belangrijk toegenomen en ook de buitenlandse deviezenreserve is zo zeer aangegroeid, dat de solvabiliteitspositie, aanmerkelijk verbeterde. Daar de onmiddellijke naoorlogsjaren een overgangstoestand vormden naar meer normale verhoudingen laat ik deze buiten beschouwing en beperk mij tot de periode 1949-1954.

In- en uitvoer

(waarde in mln Sf)

	Invoer	Uitvoer	Saldo
1949	37,8	34,1	— 3,7
1950	39,3	31,5	— 7,8
1951	45,8	39,7	— 6,1
1952	56,5	45,9	—10,6
1953	54,3	50,1	— 4,2
1954	52,—	55,2	+ 3,2
1955 (4 jr)	26,2	22,6	— 3,6

De invoer, aanvankelijk stijgend tot de top in 1952 bereikt werd, daalde sindsdien met enige millioenen, vooral als gevolg van afneming van de invoer van investeringsgoederen voor de bauxietbedrijven, de landbouw, constructiewerk en vaartuigen. Daarentegen steeg in 1954 de invoer van motoren, dynamo's en spoorwegmaterieel ³⁾ ⁴⁾.

In welke mate de investeringsgoederen in de invoer een rol speelden blijkt uit het volgende staatje, ontleend aan

¹⁾ Hieronder worden in dit artikel verstaan de Caraïbische eilanden en Frans en Brits Guyana.

²⁾ Suriname telt 207.000 inwoners, waarvan 43 pCt Creolen, 34 pCt Hindostanen, 19 pCt Indonesiërs, 4 pCt Chinezen, Europeanen, Syriërs en anderen. Bovendien zijn er in het bosland ongeveer 25.000 Boscreolen en 5.000 Indianen.

³⁾ Algemeen Bureau Statistiek Suriname, In- en Uitvoer 1954.

⁴⁾ De spoorlijn van Paramaribo naar het zuiden beschikt thans over enige moderne dieseltreinstellen.

de jongste publicatie van het statistisch bureau te Paramaribo, waarin de investerings- tegenover de consumptiegoederen zijn gesteld.

	1949	1950	1951	1952	1953	1954
Totale invoerwaarde	37,8	39,3	45,8	56,5	54,3	52,0
Consumptiegoederen	27,2	29,8	32,6	35,1	36,4	38,4
Investeringsgoederen	10,6	9,6	13,3	21,3	17,8	13,5

In 1950 maakten de investeringsgoederen derhalve nog 24 pCt uit van de totale invoerwaarde, liepen tot 1952 op tot 37 pCt en vielen geleidelijk weer terug tot 26 pCt in het afgelopen jaar. Als het Tienjarenplan tot uitvoering komt mag verwacht worden dat, bij overigens gelijk blijvende omstandigheden, het percentage weer oploopt.

De uitvoer, die in 1950 even een inzinking vertoonde ten opzichte van 1949 o.a. doordat Suriname de algemene devaluatie van September 1949 niet heeft gevolgd en toen tevens de buitenlandse concurrentie zich krachtig deed gevoelen, liep sindsdien gestadig op, echter in hoofdzaak door de grotere uitvoer van bauxiet. Het eerste halfjaar 1955 geeft een vermindering van de uitvoer te zien, een gevolg van verlaagde bauxietproductie. Op de betekenis van de bauxiet wordt onder uitvoer nader teruggekomen.

Invoer.

	Waarde in mln Sf	Invoerpercentages van de landen van herkomst			
		Nederland	Ver. Staten	Car. gebied	Andere landen
1949	37,8	26,4	52,1	8,0	13,5
1950	39,3	28,2	41,8	11,0	19,0
1951	45,8	28,4	38,0	10,3	23,3
1952	56,5	23,4	50,0	8,2	18,4
1953	54,3	26,8	44,1	9,1	20,0
1954	52,0	29,0	38,5	9,7	22,6

Vóór de oorlog was Nederland met gemiddeld 40 pCt de grootste importeur, terwijl de Verenigde Staten op ongeveer 20 pCt lagen. Na de oorlog heeft Nederland veel van het nulpunt weten op te halen, maar het slaagde er tot dusver niet in de 30 pCt-grens te passeren, mede doordat de Verenigde Staten vooral in de laatste jaren belangrijke hoeveelheden investeringsgoederen leverden. Nederland kan echter stellig meer doen. Om een voorbeeld te noemen: Suriname importeerde in 1953 5.387 rijwielen en bromfietsen, waarvan Nederland 1.856, Duitsland 61 en Groot-Brittannië 3.368 stuks leverden. In 1954 werden vanuit deze landen geïmporteerd resp. 2.121, 761 en 3.719 stuks. Het komt mij voor dat Nederland toch, althans met rijwielen, Groot-Brittannië op zij moet kunnen streven.

Van de leveranciers in het Caraïbische gebied staat Trinidad ver vooraan, doordat het grootste deel van de invoer van minerale oliën en derivaten, vooral de stookolie voor de bauxietbedrijven, via dat gebied loopt. Het vorig jaar maakte de Trinidad-import 8 pCt van de totale invoerwaarde uit; de invoer uit dat land houdt in zekere zin gelijke tred met de ontwikkeling der industriële en mechanische bedrijvigheid in Suriname, hetgeen blijkt uit de cijfers: in 1950 was de invoer Sf 2,6 mln (6,6 pCt), die geleidelijk opliep tot Sf 4,2 mln of 8 pCt in het vorige jaar.

Andere herkomstlanden van betekenis zijn Groot-Brittannië, Duitsland, Japan, Canada en België, die in 1954 tezamen bijna éénvijfde van de totale invoerwaarde voor hun rekening namen. De Engelsen staan voorlopig nog op de eerste plaats met Sf 3,6 mln (7 pCt), maar

Duitsland verdrievoudigde zijn invoer sinds 1950 en is nu met Sf 2,1 mln (4 pCt) goede tweede. Japan verdubbelde zijn invoerwaarde sedert 1950 en kwam, langzamer, op tot Sf 1,5 mln (3 pCt), o.a. voor rond Sf 1 mln aan weefsels en manufacturen en anderhalve ton Sf aan naaimachines. Canada, dat in de laatste jaren kennelijk zijn aandeel had in investeringsgoederen, is wat achterop gekomen, thans Sf 1,1 mln en ook België is iets teruggelopen tot bijna Sf 1 mln (1,9 pCt).

De invoer over 1955, die over de eerste zes maanden Sf 26,2 mln beliep, dat is de helft van het jaartotaal 1954, schijnt ongeveer met het vorig jaar gelijk te zullen komen.

Uitvoer.

Dertig jaar geleden exporteerde Suriname voor Sf 10 mln, waarvan Sf 2 mln koffie, Sf 3,7 mln suiker, Sf 0,4 mln cacao, dat toen al sterk op zijn retour was, terwijl aan balata voor Sf 2,4 mln het land uit ging en voor bijna anderhalve ton aan hout. Gouduitvoer bedroeg toen Sf 0,4 mln en de bauxiet was in zijn aanloopperiode met Sf 0,7 mln. Van een en ander ging bijna de helft naar Nederland, de Verenigde Staten kregen éénvijfde. Dit veranderde met de jaren door de toenemende bauxietproductie en de slechtere prijzen voor de agrarische producten in de dertiger jaren, waardoor tegen het einde daarvan de Verenigde Staten met 65 pCt van de uitvoering strijken en Nederland nog slechts een goede 20 pCt kon halen.

De verhoudingen liggen thans geheel anders. In 1954 werd voor ruim Sf 0,8 mln koffie uitgevoerd, Sf 84.000 suiker en ongeveer evenveel aan cacao, dit laatste van de nieuwe na-oorlogse aanplant die nu in productie komt. Voor ruim Sf 0,3 mln balata verliet het land, maar daartegenover werd voor Sf 4,5 mln aan hout geëxporteerd, waarvan Sf 3,1 mln triplex. De gouduitvoer is zonder betekenis geworden, maar de bauxiet bereikte vorig jaar het record van Sf 46 mln. Ook de rijstuitvoer is na de oorlog op gang gekomen met Sf 2,7 mln (7.500 t) in 1953 en Sf 1,9 mln (6.400 t) in 1954.

Hieruit blijkt dat de agrarische producten en balata lang niet meer de betekenis hebben van vroeger, absoluut noch relatief en, waar de agrarische producten ook nu nog voor een belangrijk deel hun weg naar Nederland vinden, neemt Nederland niet meer de hoge plaats in die het vroeger als afzetgebied had. De guldens spreken hier duidelijker dan de percentages: in 1925 exporteerde Suriname voor Sf 4,7 mln naar Nederland, in 1954 voor slechts Sf 3,37 mln.

Hoe de verschillende bestemmingsgebieden verhoudingsgewijs liggen blijkt uit het volgende staatje.

	Uitvoerwaarde in mln Sf	Percentages der bestemmingsgebieden			
		Nederland	Ver. Staten	Car. gebied	Andere landen
1949	34,1	15,4	75,6	2,4	6,6
1950	31,5	6,9	81,1	4,0	8,0
1951	39,7	6,1	76,2	6,3	11,4
1952	45,9	8,6	78,8	7,5	5,1
1953	50,1	5,0	81,8	7,8	5,4
1954	55,2	6,1	80,5	6,5	6,9

Met viervijfde van het totaal zijn de Verenigde Staten dus de grootste afnemers, terwijl de rest bijna gelijkelijk over de drie andere gebieden verdeeld is. Zolang de bauxietbron niet opdroogt en dat is nog in vele jaren niet het geval, zullen de Verenigde Staten deze positie behou-

DE NEDERLANDSE VERFINDUSTRIE

De Nederlandse verfindustrie telt momenteel een 150 bedrijven, verenigd in de Vereniging van Vernis- en Verffabrikanten in Nederland, met een totale omzet van 78.000 ton ter waarde van f 141 miljoen.

In de na-oorlogse jaren heeft deze industrietak een wel haast stormachtige ontwikkeling doorgemaakt. Niet alleen kon kwantitatief de afzet aanzienlijk worden verhoogd, doch vooral heeft de aandacht getrokken de kwalitatieve ontwikkeling, welke deze industrie wat haar producten betreft te zien heeft gegeven. Deden reeds in de laatste vooroorlogse jaren enige nieuwe grondstoffen hun intrede, na de oorlog heeft de ontwikkeling op het gebied van de kunststoffen een zo grote vlucht genomen, dat het aanzien van de verffabriek en in het bijzonder de receptuur totaal is gewijzigd. Deze ontwikkeling heeft vanzelfsprekend een grote invloed gehad op de kwaliteit van de producten. De mogelijkheden, speciaal op het gebied van de industriële toepassing werden aanzienlijk verhoogd en elke fabriek van enige omvang heeft op het ogenblik een staf van laboratoriumpersoneel nodig om op het gebied van de receptuur en van de nieuwe grondstoffen bij te blijven. De productiviteit kon aanzienlijk worden opgevoerd. Het aantal werknemers, dat een weekloon ontvangt, stijgt niet in evenredigheid met de productie, integendeel dit aantal loopt ondanks de verhoogde productie terug. Van de 4.500 werknemers, die in deze bedrijfstak werkzaam zijn, ontvangt meer dan de helft een maandloon, een ontwikkeling, welke nog steeds verdere voortgang vindt en welke wijst op een steeds voortschrijdende rationalisatie en een toenemend belang van de research in deze industrietak.

Export

Nam de export voor de oorlog reeds een belangrijke plaats in, na de oorlog heeft deze zich aanzienlijk verder ontwikkeld. De totale export overschreed in het jaar 1954 voor de eerste maal de f 25 miljoen. Voor 1955 verwachten wij, dat deze export tegen de f 30 miljoen zal lopen. Vergelijken wij onze export met die van andere verfexporterende landen, dan komt Nederland na de Verenigde Staten en Engeland op de derde plaats. Bezien wij echter onze export in verhouding tot de nationale productie dan neemt Nederland veruit de eerste plaats in.

De spreiding van de export is zeer ruim. Naar ongeveer 90 landen en gebieden worden verfproducten geëxporteerd.

Kwaliteitscontrole

Wij willen nog even nader ingaan op de kwaliteit. Een markt te veroveren is al geen eenvoudige zaak, doch om deze te behouden en uit te breiden is nog meer inspanning vereist. Dit was dan ook de reden, dat de verfindustrie, georganiseerd in de Vereniging van Vernis- en Verffabrikanten, na de oorlog een Exportgroep Verf in het leven riep, welke zich speciaal toelegde op de behartiging van de belangen van de exporterende leden. De belangrijkste taak van de Exportgroep Verf vormt wel de controle op de kwaliteit van de exporterende producten. Deze kwaliteitscontrole is daarom van zo'n groot gewicht, omdat er een geschikt medium in werd gezien om gezamenlijk de goodwill van het Nederlandse product in het buitenland te verhogen. De regeling kwam tot stand in het jaar 1947. Deze kwaliteitscontrole, die buiten de landbouwsector wel als uniek mag worden aangemerkt, is gebaseerd op een onderlinge privaatrechtelijke overeenkomst, waarbij alle leden van de Exportgroep Verf zich vrijwillig hebben verbonden bepaalde richtlijnen door het Bestuur in overleg met belanghebbenden vast te stellen, na te leven en controle daarop van de zijde van het Secretariaat van de Exportgroep Verf toe te staan. Nauwlettend wordt er op toegezien, dat geen producten

onder een kwaliteitsaanduiding worden geëxporteerd, welke die kwaliteitsaanduiding niet waardig zijn te dragen.

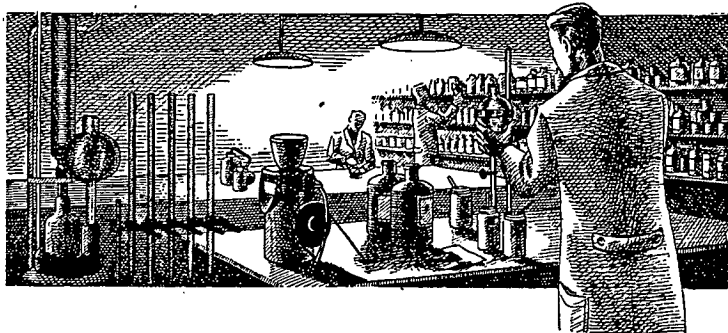
Het is dus niemand verboden, eenvoudige producten te leveren; daarin zijn de leden vrij. Men moet evenwel deze producten dusdanig etiketteren en factureren, dat het de afnemer en verbruiker duidelijk is, dat hij een eenvoudig product koopt. Betreft hij daarentegen een hoogwaardiger product onder de benaming „synthetische autolak" b.v. dan kan hij er van verzekerd zijn, dat hij een product ontvangt, waaraan kwalitatief zeer hoge eisen kunnen worden gesteld. Deze regeling werkt nu al jaren tot volle tevredenheid van leveranciers en van buitenlandse afnemers.

De kwaliteitscontrole wordt uitgeoefend door speciaal daarvoor opgeleide vaklieden, die in dienst zijn van de Vereniging en werken onder leiding van het secretariaat. De controle geschiedt in de douaneloosden, aan de grensstations en aan boord van zeeschepen. Het Ministerie van Financiën verleent de daartoe noodzakelijke medewerking. Jaarlijks worden op deze wijze honderden monsters uit de partijen getrokken. Langs deze weg wordt de zekerheid verkregen, dat de monsters inderdaad afkomstig zijn van zendingen, die worden geëxporteerd. De leverancier kan op deze controle geen invloed meer uitoefenen.

De betrokken monsters worden anoniem aan een Semi Rijks verftechnisch laboratorium ingezonden en door dit Instituut technologisch en analytisch aan een uitvoerig onderzoek onderworpen. Van het terzake uitgebrachte rapport ontvangt de leverancier via het Secretariaat van de Exportgroep Verf een afschrift, waardoor hij tevens een vaak nuttig gebleken controle heeft op zijn eigen laboratorium en fabriek. Het aantal overtredingen of ernstige kwalitatieve afwijkingen is gering.

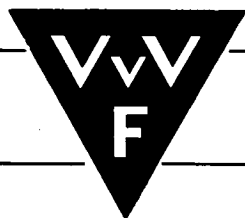
Collectieve Verfresearch

Niet alleen op het gebied van de export is de samenwerking binnen de Vereniging zeer intensief, ook op het gebied van de research werd in de na-oorlogse jaren de behoefte gevoeld gezamenlijk op te treden. Hiertoe werd opgericht de Vereniging voor Verfresearch, evenals de Exportgroep een onderdeel van de Vereniging van Vernis- en Verffabrikanten. Voor gezamenlijke rekening wordt speurwerk verricht met medewerking van ruim 70 chemici uit de verschillende deelnemende ondernemingen. Jaarlijks wordt het researchprogramma opgesteld. De Vereniging

voor Verfresearch beweegt zich niet op het terrein van de directe receptuur, doch houdt zich bezig met research van algemene aard, waarop door de bedrijfslaboratoria kan worden verder gewerkt.

De Vereniging hoopt ook in de toekomst, waar zulks wenselijk is, in het belang van leden en verbruikers de goede samenwerking in deze bedrijfstak verder uit te bouwen.

VERENIGING VAN VERNIS- EN VERFFABRIKANTEN IN NEDERLAND.

AMSTERDAM — DEN HAAG

den. Niet alle bauxiet gaat naar de Verenigde Staten: vooral het chemische en het gecalcineerde erts hebben ook in andere landen belangstelling gevonden voor industriële doeleinden. In 1954 werd voor Sf 2 mln bauxiet geplaatst in Nederland, Canada, Nederlandse Antillen en Triëst. De Verenigde Staten zijn verder belangrijke afnemers van triplex, terwijl ook balata nog geregeld daarheen wordt verscheept.

Het Caraïbische gebied neemt — vooral dank zij de afname van triplex, hout, rijst en in de laatste jaren ook confectie van Surinaamsen huize (1953: Sf 0,27 mln, 1954: Sf 0,45 mln) — de tweede plaats in. Venezuela ging als afzetgebied voor rijst verloren door de uitvoering van een zoveel-jarenplan, waardoor dat land zich althans met rijst zelf schijnt te kunnen bedruipen. Overigens maken de Antilliaanse rechten (30 pCt ad valorem) Venezuela voor Surinaamse producten een praktisch onneembare vesting. Op de derde plaats komt Nederland, dat voornamelijk landbouwproducten (gemiddeld Sf 1,5 mln per jaar) en hout (gemiddeld Sf 1,5 mln per jaar) koopt.

De citrus deed het in het afgelopen jaar op de Nederlandse veilingen beter dan het jaar tevoren: Sf 0,45 tegen Sf 0,3 mln in 1953, maar deze opbrengsten blijven toch beneden het peil van winstgevendheid. De sterke concurrentie van andere landen, waarvan enkele met overheidssubsidie werken, en de dure Surinaamse gulden zijn een paar oorzaken van het achterop raken van de Surinaamse citruscultuur. Al jaren zoekt de Surinaamse Overheid in samenwerking met belanghebbenden dan ook naar een modus om uit deze impasse te geraken, die niet alleen de plantages maar ook de kleine landbouw aangaat, daar de 2.400 ha in productie half om half onder hen verdeeld zijn. Het ziet er nu naar uit dat het voor de citrus eindelijk gaat dagen, want de toelichting op de landsbegroting-1956 maakte recent gewag van het voorstellen om de steun aan de citruscultuur tot een voorwerp van algemeen regeringsbeleid te maken.

Van de rubriek Andere landen volsta ik met te wijzen op Duitsland dat in 1954 voor 2 pCt van de uitvoerwaarde opnam in de vorm van rijst, cocosnoten en enige balata.

Voor hen, die zich met de economische huishouding van Suriname op langere termijn bezig houden, is de telkens weerkerende vraag hoe de export van andere producten dan bauxiet zich zal ontwikkelen of gestimuleerd kan worden. Zullen die producten zich op den duur een zodanige plaats weten te verwerven, dat nu eindelijk eens de 80 pCt, die de bauxietexportwaarde inneemt, naar een lager peil wordt gedrukt?

Hoe de uitvoer van andere producten dan bauxiet verlopen is, leert het volgende staatje.

In mln Sf	1950	1951	1952	1953	1954	1e hlf jr 1955
Totale exportwaarde	31,5	39,7	45,9	50,1	55,2	22,6
Bauxietexportwaarde	25,6	31,9	36,4	41,0	46,0	18,3
Exportwaarde „andere producten”	5,9	7,8	9,5	9,1	9,2	4,3

De toename van de uitvoerwaarde in de laatste vijf jaren, nl. Sf 23,7 mln, was dus voornamelijk het gevolg van de toename van de bauxietexport, nl. Sf 20,4 mln en inclusief triplex zelfs Sf 21,7 mln. De uitvoer van de andere producten liep in 1952 wel met ruim anderhalf miljoen op, maar bleef sindsdien stationair. Het lage halfjaar-bedrag van 1955 kan geen maatstaf zijn voor het

(Advertentie)

ROTTERDAMSCH E BANK

VOORLICHTING OP HET
GEBIED VAN DE INTER-
NATIONALE HANDEL EN
HET INTERNATIONALE
BETALINGSVERKEER

260 VESTIGINGEN IN NEDERLAND

hele jaar omdat de citrusexport geheel in de tweede jaarhelft valt.

De hoop is nu vooral gevestigd op een verbetering van de rijstprijs, de citrusopbrengsten en het op gang komen van de cacao-productie. Enige honderden hectaren cacao-aanplant, die een jaar of vier, vijf geleden in de grond werden gebracht, beginnen nu vruchten te dragen. Bovendien stelt men zich veel voor van het Tienjarenplan, dat o.a. het stimuleren van de landbouw en rationalisatie van de bosbouw ten doel stelt, maar dit werkt pas op langere termijn.

In bovenstaande opstelling valt het op dat er in de eerste helft van dit jaar minder bauxiet uitgevoerd werd, nl. Sf 18,3 mln tegenover Sf 23,5 mln over dezelfde periode van het vorige jaar. Dit is een gevolg van de productiebeperking bij de Surinaamsche Bauxite Mij, die in de tweede helft 1954 werd ingezet, zodat aan het eind van dat jaar een nieuw, min of meer stabiel niveau werd bereikt. Desondanks bracht 1954 het all time record van de bauxietuitvoer met 3,4 mln metrieke tonnen, waaraan uiteraard de Billiton Mij het hare bijdroeg. De productie van het lopende halfjaar zal, aldus een recent communiqué der Surinaamsche Bauxite Mij, geen daling meer vertonen, edoch een lichte stijging te zien geven. Blijkens het laatste jaarverslag betaalden de Surinaamsche Bauxite Mij en haar zustermaatschappij, de Alcoa Steamship, in 1954 Sf 13,1 mln aan belastingen en retributies, terwijl de totale landsinkomsten Sf 35,1 mln bedroegen, derhalve een aanmerkelijk percentage. Daling van de productie en export van bauxiet resulteren in lagere bijdragen aan 's Lands kas en het is dus begrijpelijk dat men zich over deze restrictie zorgen heeft gemaakt.

Deze overwegende positie van de bauxiet toont aan hoe noodzakelijk het is dergelijke fluctuaties minder voelbaar te doen zijn. Dit kan alleen worden bereikt door andere takken van welvaart met kracht tot ontwikkeling te brengen. En dit is dan ook de doelstelling van het Tienjarenplan. Ik voor mij ben er van overtuigd dat, naarmate de uitvoering van dit complex van plannen vordert, de economische huishouding van Suriname de gunstige effecten daarvan zal ondervinden en dat Land en volk er wel bij zullen varen.

R. Mees & Zoonen

Bankiers en Assurantie-makelaars

Rotterdam

Amsterdam - 's-Gravenhage - Delft - Schiedam - Vlaardingen

Financiering en algehele Deviezen- en Verzekerings-
technische verzorging van invoer, uitvoer en transito.

®

In den jare 1722

verkreeg Pieter Schoen Simonszoon de windbrief, dat is het recht van de wind van zijn verfmolen „De Gekroonde Schoen“. Later werd zijn bedrijf uitgebreid met de verfmolen „De Tromp“ en de molens „De Krab“, „De Hengst“ en „De Reijnout“ als loonmaalders. Toen reeds werd de basis gelegd voor het bedrijf van Pieter Schoen, zoals het nu is:

Een der oudste en grootste verffabrieken van Europa

Enerzijds een schat van ervaring, vergaard in twee eeuwen verfontwikkeling. Daarnaast, en van minstens evenveel belang, het feit dat juist Pieter Schoen & Zoon N.V. de fabricage van grondstof tot eindproduct voor een belangrijk deel in eigen hand heeft.

Verscheidene fabrieken, alle binnen het kader van Pieter Schoen & Zoon N.V., produceren halffabrikaten, zoals pigmenten en bindmiddelen. In andere afdelingen worden deze verwerkt tot verven, vernissen en lakken voor alle mogelijke doeleinden.

Moderne laboratoria controleren nauwgezet van dag tot dag dit gehele productieproces, zodat voor de kwaliteit van de eindproducten ten volle en met gezag kan worden ingestaan.

Door dit alles verwierf Pieter Schoen & Zoon N.V. zich een wereldnaam.

PSZ

PIETER SCHOEN & ZOON N.V. ZAANDAM

Verf- en Vernisfabrikanten Anno 1722

De financiële betrekkingen tussen Nederland en Suriname

Tot 1941 was Suriname voor het sluitend maken van zijn begroting afhankelijk van een bijdrage uit de Rijkskas. Sindsdien heeft het land zijn begroting in evenwicht kunnen houden zonder subsidie van het Rijk. Gezegd kan dus worden dat de financiële emancipatie de staatkundige 13 jaar vooruit was.

De tijd tot de liquidatie der „Geoctroyeerde Societeit van Suriname”.

Niet altijd is Suriname het arme zusje geweest onder de staatkundig met Nederland verbonden landen. Suriname heeft tijden van betrekkelijk ruime welvaart gekend.

De eerste belangstelling van de bewoners der lage landen voor de wilde kust van Guyana gaat terug tot het begin van de zeventiende eeuw. Omstreeks 1600 zwierven Zeeuwen in de omgeving van de Guyana's. In 1613 bestonden er Nederlandse vestigingen te Paramaribo en aan de Corantijn, terwijl een zekere kapitein Aert Adriaentz Groenewegen met Zeeuwen en Engelsen de eerste vestiging in Brits Guyana stichtte. Engelsen bouwden de eerste permanente nederzetting aan de Surinamerivier; zij voerden de tabakscultuur in. Hun kolonie werd in 1652 aanzienlijk versterkt toen Lord Willoughby, Graaf van Parham, een aantal Engelse Joden overbracht naar een gebied boven Paramaribo, dat nu nog Joden-Savanna heet. De Joodse bevolkingsgroep heeft sindsdien in het Surinaamse economische en publieke leven een rol van betekenis vervuld.

Engelsen en Zeeuwen — de laatsten hadden in Brits Guyana Nova Zelandia gesticht — betwistten elkaar de hegemonie in het gebied tussen Amazone en Orinoco. Tijdens de tweede Engelse zee-oorlog veroverden de Engelsen het eiland Tobago (1666) en verdreven de daar gevestigde Nederlandse kolonisten, merendeels Zeeuwen. De woede der Zeeuwen over deze wandaad was zo groot, dat de Staten van Zeeland — tegen de zin van de Staten-Generaal in — een eskader uitrustten onder Abraham Crynssen, die er in slaagde de Engelsen in Suriname tot overgave te dwingen. De vrede van Breda van 31 Juli 1667 liet de vestigingen in de Guyana's aan degene, die op die datum de facto het gezag uitoefende. Niettemin veroverde Sir John Harman in October d.a.v. opnieuw Suriname. De Engelse koning dwong de veroveraars de schending van het vredesverdrag ongedaan te maken, waarop Crynssen op 1 Mei 1668 de kolonie opnieuw in bezit kon nemen. Hij trof echter een desolate, goeddeels verwoeste volkplanting aan. Bovendien verliet een deel der Engelse kolonisten het land. De slaven, die zij niet konden meenemen, lieten zij vrij. Deze vormden de eerste kernen van de zgn. bosnegers, een strijdbaar volkje, dat lange tijd de rustige uitoefening van de plantage-landbouw heeft bedreigd.

De Zeeuwen bleken niet in staat de vervallen kolonie tot nieuwe bloei te brengen. De bewindvoering voldeed niet aan wat we nu eisen van deugdelijk bestuur noemen. Hierin kwam eerst verbetering toen de Staten van Zeeland de kolonie voor f 260.000 verkochten aan de West-Indische Compagnie, die op haar beurt twee derden van haar belang overdeed aan de stad Amsterdam, waarvan weer een derde in handen kwam van de familie Van Aerssen. De aldus gecreëerde maatschap heette de „Geoctroyeerde Societeit van Suriname”.

De dan optredende Gouverneur, Cornelis van Aerssen van Sommelsdijck, nam het bewind stevig in handen. De betekenis van deze autoritaire, stijfhoofdige maar karaktervolle bewindvoerder voor Suriname kan nauwelijks worden onderschat. Hij was het die de basis legde voor de bloei van Suriname als plantage-kolonie. Nieuwe ondernemingen werden gesticht, te beginnen door Franse kolonisten, die Van Aerssen naar Suriname hadden vergezeld. Hij voerde nieuwe cultures in, zoals cocos uit Afrika, terwijl zijn zoon de cacao uit het Orinoco-gebied introduceerde. In de vijf jaar van zijn bewind nam het aantal plantages toe van 50 tot 500. Hij bracht orde in de chaos en voerde normen van burgerfatsoen in bij de bestuursvoering. De plantages waren meestal van kleine omvang, ca 100 ha. De grondslag van het systeem was slavenarbeid. De plantage was de sociale, economische en in feite ook de bestuurseenheid. De producten waren aanvankelijk suiker, tabak,

later ook cacao, katoen en koffie. Suiker is zelfs wettig betaalmiddel geweest. Op koperen muntstukken van 1669 werd de waarde in ponden suiker aangegeven.

Het plantagebezit is in de 17e en 18e eeuw de bron geweest voor menig Nederlands vermogen.

Het eerste $\frac{3}{4}$ deel van de 18e eeuw was Suriname's gouden tijd. Suriname was toen de lucratiefste der Nederlandse overzeese bezittingen. De export bedroeg in de periode 1750-1775 ca f 265 mln. Dan komt de omslag. De hoge prijzen, vooral van koffie, hadden geleid tot speculaties in Surinaams bezit. Kapitaal was gemakkelijk verkrijgbaar geweest, werd gaarne opgenomen en niet altijd economisch aangewend. Zware overinvesteringen waren het gevolg. Toen kunstmatige dalingen door verspreiding van onrustbarende geruchten het vertrouwen in de kolonie deed dalen en tegelijk een crisis op de Amsterdamse beurs het krediet deed opdrogen waren vele plantagebezitters genoodzaakt hun bezit voor een appel en een ei aan Amsterdamse financiers te verkopen.

De 19e en 20e eeuw.

Het geschokte vertrouwen is nimmer meer hersteld. De te verwachten afschaffing der slavernij — in 1808 is de handel in slaven verboden — bracht onzekerheid omtrent de toekomst der plantagenijverheid. Investerings voor noodzakelijke vernieuwingen bleven uit, de grond werd uitgeboerd en toen de emancipatie eindelijk een feit was (1863) werd de gewezen slaven voor een overgangperiode van tien jaar arbeidsplicht opgelegd. Na afloop hiervan lieten de meeste arbeiders de plantages in de steek. Inmiddels was het Suez-kanaal geopend, waardoor de zeeweg voor producten van het verre oosten naar de westerse markten werd verkort. Kapitaal en intellect vloeiden door het Suez-kanaal Indonesië toe, waar de mogelijkheden aantrekkelijker werden geoordeeld. Van de f 10 mln aan afkoopsommen voor slaven bleef slechts ca $\frac{1}{4}$ in Suriname, zodat het zeer wel mogelijk is dat uit Suriname een drainage van kapitaal naar Indonesië heeft plaats gevonden. Immigratie van vreemde arbeiders, eerst Chinezen dan Hindostanen en later Javanen, kon toen de plantagenijverheid niet meer redden. Dit alles heeft uiteraard zijn invloed doen gelden op de financiële relaties tussen de kolonie en het moederland.

Suriname was — evenals Curaçao — in het begin der 19e eeuw een tekortgebied geworden, waarvan het jaarlijks begrotingsdeficit door het moederland moest worden bijgepast. Dit tekort, dat tot 1850 jaarlijks op f 150.000 werd geraamd, doch in werkelijkheid de f 100.000 niet te boven ging, klom daarna tot f 200.000 en na 1857 tot f 400.000 à f 500.000. De begroting voor 1864 wijst voor de gewone uitgaven een tekort aan van f 1.004.000, waarbij geteld moeten worden de kosten voortvloeiende uit de emancipatiewet (f 300.000). Tot 1864 hadden Suriname en Curaçao 's Rijks schatkist ruim f 40 mln gekost.

Tussen 1867 en 1902 schommelt de bijdrage tussen de f 200.000 en f 330.000 's jaars. Dan stijgt ze tot ruim f 1 mln in 1917. Na 1919 heeft de bijdrage nimmer minder dan f 2 mln bedragen. Het „duurste” jaar was 1921 (f 3.771.614). In totaal is van 1867 tot en met 1941 Suriname ca f 87 mln aan begrotingsbijdragen toegevloeid.

De afhankelijkheid van de Nederlandse Schatkist had ook belangrijke consequenties voor het staatkundig leven.

Onder vigueur van de vooroorlogse staatsregelingen kwam de vertegenwoordigende lichamen in Suriname en de Nederlandse Antillen het begrotingsrecht toe. Hierop waren echter drie uitzonderingen, in welke gevallen de begrotingen door de moederlandse wetgever moesten worden vastgesteld. De belangrijkste hiervan was het geval, dat Nederland een tekort op de koloniale begroting moest dekken. Aangezien Suriname van de aanvang van de 19e eeuw af er niet in slaagde de uitgaven door eigen inkomsten te dekken, was het in 1865 toegemeten begrotingsrecht (tot 1941) van weinig betekenis.

De financiële steun van het moederland beperkte zich echter niet tot het dekken van begrotingstekorten. Bij wet van 23 Juli 1903 (S. no 216) jo. 31 December 1906 (S. no 373) verstrekke het Rijk aan Suriname een lening voor de aanleg van de zgn. Lawaspoorweg ten bedrage van f 8 mln, later (S. 1907 no 347) verhoogd tot f 8½ mln.

Het was niemand minder dan Ir C. Lely, Gouverneur van Suriname van 1902-1905, die aan deze spoorlijn voor de welvaart van Suriname zoveel waarde hechtte, dat hij de aanvaarding van zijn gouverneursbenoeming had afhankelijk gesteld van een toezegging van de Nederlandse Regering, dat deze verbinding tot stand zou worden gebracht. Verwacht werd, dat de tram een groot arbeidsveld voor de goud- en balatawinning en voor de houtkap zou openen en een keerpunt zou betekenen in de lijdensgeschiedenis van Suriname. Van deze schone verwachting is niets terecht gekomen. De ontwikkeling der goud- en balatawinning viel hard tegen, terwijl ook de inkomsten uit houtvervoer tot na de tweede wereldoorlog van weinig betekenis bleven. Suriname heeft alleen in de periode 1915-1919 iets op de schuld afgelost (totaal f 455.000). Intussen blijft de aanleg van deze spoorweg de enige grootscheepse poging, ondernomen in de periode afgesloten door de tweede wereldoorlog, om Suriname's binnenland open te leggen.

Tè beginnen met het jaar 1907 zijn gedurende een aantal jaren kasvoorschotten aan Suriname verstrekt als onderdeel van een plan om het Surinaamse financiële bestel op een gezonder basis te stellen. De grondgedachte was om uitgaven voor werken, die als rechtstreeks productief worden beschouwd, niet in de rijkssubsidie te betrekken, doch te financieren uit rijksvoorschotten, die later zouden worden terugbetaald uit door Suriname te sluiten leningen. Tot 1931 is voortgegaan met het verstrekken van voorschotten; echter is het nimmer mogelijk gebleken deze met leninggelden af te lossen. Ten slotte beliepen de voorschotten een bedrag van bijna f 12 mln. In feite waren de gelden dikwijls besteed voor doeleinden, waarvan de rechtstreekse productiviteit op zijn minst kan worden betwijfeld; deze uitgaven hadden ten rechte in de berekening van de gewone rijksbijdrage dienen te worden betrokken.

In 1931 werd met dit systeem gebroken en werden alle uitgaven, voor zover niet uit Surinaamse middelen te bestrijden, rechtstreeks ten laste van de rijksbegroting gebracht, zij het dat daarbij een splitsing werd gehandhaafd in een subsidie voor gewone uitgaven en een subsidie voor welvaartsuitgaven.

Er is in de loop der jaren heel wat kritiek uitgeoefend op de subsidiepolitiek van Nederland. En niet ten onrechte.

De hier en daar bestaande opvatting, dat in Suriname, ten gevolge van de karig toegemeten middelen, door de Overheid niets is kunnen worden ondernomen om het land uit het slop te helpen, is onjuist. Zo werd in 1906

van gouvernementswege een aanvang gemaakt met de bacovencultuur. De bedoeling was dat in 1910 een oppervlak van 3.000 ha in cultuur zou zijn. In 1909 brak de Panamaziekte uit, waardoor in 1910 2.000 van de 3.000 ha als afgeschreven moesten worden beschouwd.

Behalve deze ziekte waren gebrek aan ervaring met deze cultuur en vooral de minder oordeelkundige opzet mede oorzaken van de grote verliezen.

Het Gouvernement trad op als contractant zowel tegenover de afnemer als tegenover de planters. Het aanvaardde alle risico's zonder voldoende zeggenschap om zeker te stellen, dat zijn aanwijzingen door de planters zouden worden opgevolgd.

In 1910 stond f 2 mln onder de planters uit, terwijl de oogst voor 1911 als goeddeels verloren moest worden beschouwd¹⁾.

Een voorstel om de cultuur met Congo-bacoven voort te zetten, wat een nieuwe investering van f 1½ mln zou vergen, werd door de Ministers en de Staten-Generaal afgewezen; de bemoeienissen van het Gouvernement waren hiermede gestaakt.

De belangstelling van de Overheid in deze cultuur herleefde in de jaren dertig naar aanleiding van initiatieven van Surinaamse koffieplanters, de Ondernemersraad van Suriname en de toenmalige Gouverneur, Dr Rutgers.

De diverse voorstellen resulteerden in steun van de Overheid aan een consortium, later omgezet in de N.V. Surinaamsche Bananen Mij, voor de financiering van uitgebreide proefaanplantingen en omvangrijke verscheppingsproeven. De overheidssubsidie werd gebaseerd op de jaarbegrotingen en bedroeg 7/8 deel van het nadelig saldo (voor 1936: f 73.627,52).

Een andere plantagecultuur, waarvoor het moederland zich — via de rijksbijdrage — offers heeft getroost, is de koffie, een cultuur welke in de 18e eeuw goede resultaten heeft opgeleverd en door invoering van Liberia-variëteiten omstreeks 1900 weer was herleefd. De cultuur werd op verschillende wijzen aangemoedigd. In 1930 waren ruim 12.000 ha beplant met koffie. In dat jaar deed zich de terugslag van de ineerstorting van het Braziliaanse valorisatieschema voelen. In 1931 kwam een steunregeling tot stand, die — ook na herziening in 1933 — niet heeft voldaan. De opzet was alleen gezonde ondernemingen te helpen, maar elk onderzoek naar doelmatige bedrijfsvoering en contrôle op de besteding der voorschotten bleef achterwege. De wijze van steunverlening leidde er toe, dat ook plantages zonder behoorlijke economische grondslag het leven konden rekken. De steun is zelfs niet altijd het bedrijf ten goede gekomen. Toen in 1936 besloten werd tot een nieuwe opzet, moest worden geconstateerd dat de uit hoofde dezer steunregeling uitbetaalde bedragen — in totaal ca f 575.000 — voor een groot deel uit dubieuze vorderingen bestond.

In dat jaar werd overgegaan tot de oprichting van een koffiencentrale met een werkkapitaal van f 250.000, aan welke alle vorderingen uit hoofde van de steunregelingen 1931 en 1933 werden overgedragen. De opzet ten prin-

¹⁾ Het verloop van de export was als volgt:

Jaar	Aantal bossen naar:		Waarde in \$
	Ver. Staten	Europa	
1908	220.000	—	44.000
1909	646.000	—	130.800
1910	654.000	—	122.400
1911	388.000	—	75.200
1912	214.000	—	30.400
1913	4.400	91.000	17.200
1914	—	72.000	10.400

cipale was: sanering van het bedrijf. Financieel in slechte staat verkerende ondernemingen konden eerst na sanering — door terugbrenging van het kapitaal in juiste verhouding tot bezittingen, accoorden met crediteuren tot voldoende vermindering der vorderingen — worden toegelaten. De centrale kon ook andere saneringseisen stellen, bijv. met betrekking tot efficiënte bedrijfsvoering, opheffing van eigen verwerking, samenwerking bij transport, verdeling areaal over verschillende cultures enz. Van de laatste bevoegdheid is gebruik gemaakt om de citruscultuur te bevorderen. De middelen voor de vereiste sanering stelde de centrale zo nodig ter beschikking onder oogstverband of andere zekerheid. Het algemeen principe was de ondernemingen haar eigen gezondmaking te doen betalen. Aan subsidies werd sinds 1935 ca f 160.000 uitgegeven, terwijl in 1936, 1937 en 1938 ca f 50.000 aan leningen werd verstrekt om verliezen te dekken. In 1939 dekten de inkomsten de uitgaven.

Gedurende de oorlog werden duizenden arbeiders voor werken, verband houdende met de oorlog, aan de landbouwnijverheid onttrokken. In het bijzonder de koffiecultuur ondervond hiervan nadeel. Bedroeg in 1939 het beplante areaal nog 6.600 ha, in 1950 was dit teruggelopen tot 2.500 ha. De overheidssteun is na de tweede wereldoorlog niet gecontinueerd. Het saldo, waarover het fonds bij liquidatie beschikte, bedroeg ca f 275.000, waarvan ca f 211.500 de Rijkskas toeviel.

Ook andere pogingen om de landbouwondernemingen er boven op te brengen zijn mislukt. Zo is in 1908 tot het oprichten en exploiteren van een gouvernementrubbertuin overgegaan, zonder dat het beoogde effect werd bereikt.

Al bij al beliepen de uitgaven voor deze doeleinden — waartoe ook de immigratie van arbeiders moet worden gerekend — vrij aanzienlijke sommen. Zij waren, met uitzondering van de steun van ca f 200.000 voor de oprichting van een mechanisch rijstbedrijf in de jaren dertig, gericht op de herleving van het plantagewezen, waarvoor ingrijpendere maatregelen nodig waren, dan waartoe de middelen reikten. Gebrek aan systematiek, aan voldoende middelen om door te zetten en tekort aan deskundigheid werkten tot de mislukkingen mee.

Voor een breed opgezet onderzoek naar de mogelijkheden van land en volk waren de inzichten nog niet rijp. Dit blijkt wel zeer duidelijk uit een verklaring van de Minister van Koloniën in 1928, nadat dezelfde bewindsman op 14 Februari 1927 in de Tweede Kamer een plan voor Suriname had aangekondigd.

De Minister zegt dan in zijn verklaring van 1928 dat zijn ondervindingen (van een jaar) hem meer en meer aan de zijde brengen van de leden „die van een dergelijke opzet geen resultaten verwachten. De gedragslijn bij het vooruitbrengen van een in verval zijnd gebiedsdeel te volgen, laat zich naar hij bij die pogingen ervoer, niet voor enige toekomstige periode vastleggen. Zij wordt beheerst door de conjunctuur van elk afzonderlijk ogenblik en in stede van heilzaam, zou een dergelijk plan zelfs schadelijk kunnen werken, omdat men zich onwillekeurig er door gebonden zou achten en aldus op enig ogenblik zou komen tot maatregelen, die niet meer aan de eisen van dat tijdstip zouden voldoen”.

Uit het feit, dat een opbouwplan voor een goeddeels maagdelijk land, dat zich dus over een reeks van jaren moet uitstrekken, afhankelijk wordt geoordeeld van de conjunctuur van elk ogenblik, blijkt wel hoe grondig de glijp van inzicht, die in 1927 doorbrak, in 1928 was

gedoofd en ook welk een kloof is komen te liggen tussen de opvattingen van toen en nu.

De rijksbijdrage werd voor het overige zo laag mogelijk gehouden. De Surinaamse Overheid was met zijner koorden aan het inzicht van Den Haag gebonden en was nauwelijks in staat de noodzakelijkste voorzieningen te treffen. Aan het voeren van een eigen welvaarts-politiek kwam zij niet toe. Een voorbeeld van averechtse bezuinigingspolitiek is de opheffing in 1925 van de Dienst van het Boswezen, terwijl deze dienst toch zijn nuttigheid in een land, dat voor $\frac{3}{4}$ bedekt is met bos, ruimschoots had aangetoond. Aan vernieuwingen en uitbreidingen van de overheidsapparatuur viel niet te denken.

Na de tweede wereldoorlog.

Het was de spectaculaire ontwikkeling van de bauxietwinning ²⁾ die Suriname sinds 1941 in staat stelde de eindjes aan elkaar te knopen, maar daarmee was dan ook alles gezegd. Er viel een achterstand in te halen op alle gebieden. De volkshuisvesting, de wegen en rivierovergangen, de economische en landbouwvoorlichting, de outillage der landsdiensten enz., het bevond zich alles in een zorgwekkende toestand.

Ook was er een dringende behoefte aan verbetering der personeelsbezetting, aan scholing van werkkrachten, aan uitbreiding en verbetering van opleidingsmogelijkheden enz. enz.

Na de oorlog werd doelbewust gekoerst naar verantwoordelijk zelfbestuur voor de voormalige kolonie op zo kort mogelijke termijn. In Nederland werd ten volle begrepen dat de autonome Regering zich voor een onmogelijke taak zou zien gesteld indien hulp achterwege zou blijven, allereerst om de achterstand in te halen en verder om mogelijkheden van economische en sociale ontwikkeling te openen.

Nederland was bereid de helpende hand te bieden. Met deze bereidheid zou het mogelijk te rijmen zijn geweest, indien de Surinaamse begroting belast zou zijn gebleven met de betaling van rente en aflossing van schulden, die Suriname aan Nederland had. Daarom werd een wetsvoorstel aanhangig gemaakt om de spoorweglening, waarvan aan hoofdsom nog f 8.045.000 (zie hierboven) open stond en waarop inmiddels een rente verschuldigd was van ca f 11 mln, kwijt te schelden. Hetzelfde wetsvoorstel beoogde de Minister van Financiën te machtigen om kwijtschelding te verlenen van de eerdervermelde kasvoorschotten (f 11.641.196,35) voor zgn. welvaartsuitgaven uit de periode 1907-1931.

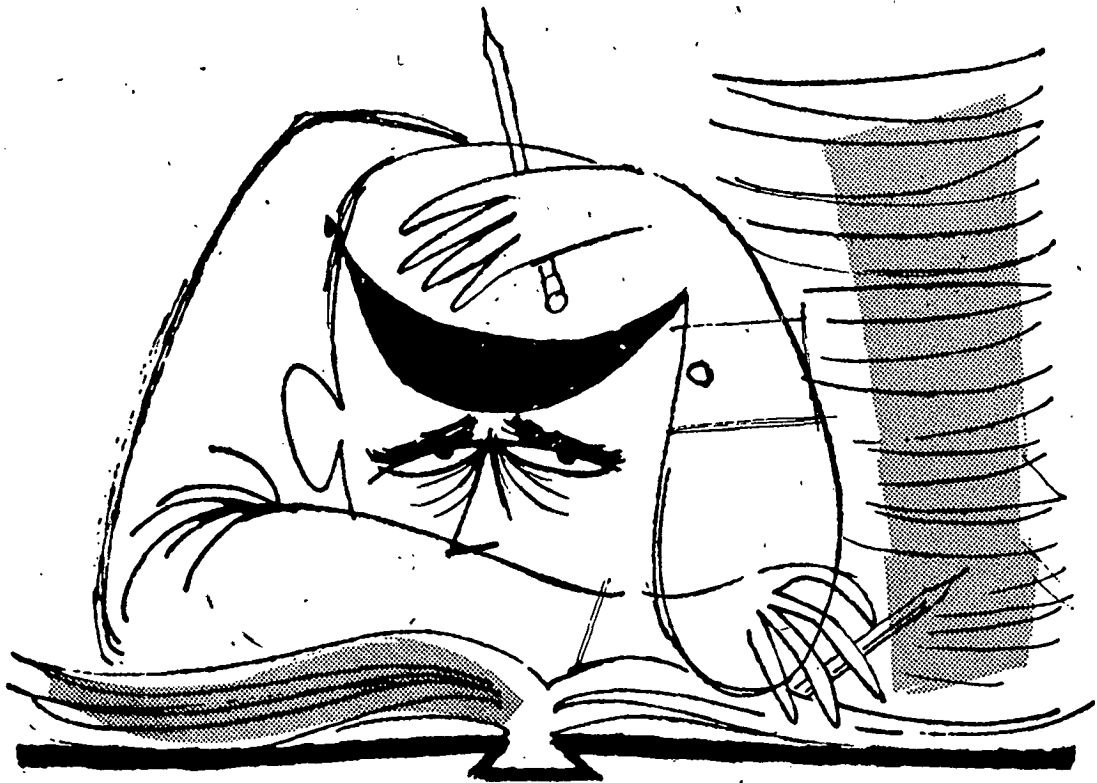
In en na de tweede wereldoorlog won het inzicht veld dat een doelmatige hulpverlening voor het ontwikkelde landen meer eist dan het volgen van wegen, die particuliere ondernemers in het verleden hebben gebaad.

In Suriname bestond te meer aanleiding tot heroriëntering, omdat herhaaldelijk was gebleken, dat van particuliere zijde geen belangstelling te verwachten was voor betekende investeringen in de plantagenijverheid.

In 1947 kwam als eerste concretisering van de nieuwe opvattingen de wet op het Welvaartsfonds Suriname tot stand, krachtens welke gedurende vijf jaar telkenjare f 8 mln uit de Nederlandse begroting voor welvaartsdoeleinden in Suriname werden beschikbaar gesteld.

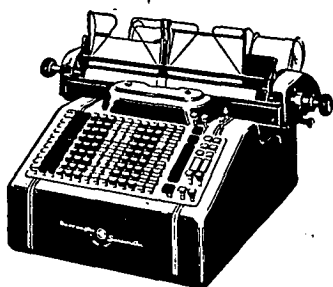
Uit dit fonds zijn zeer veel nuttige onderzoekingen en

²⁾ De export bedroeg in 1930 ca 150.000 ton, in 1954 ruim 3½ mln ton.

Er is een gemakkelijker, en snellere manier

om Uw boekhoudproblemen op te lossen!

Met de Burroughs Sensimatic gaat al het cijferwerk niet alleen stukken sneller, met de grootste accuratesse en baren ook grote hoeveelheden werk U geen zorgen meer, maar bovendien gaat Uw boekhouding véél minder geld kosten!

Gaarne zullen wij U op Uw verzoek het bewijs leveren, dat de Burroughs Sensimatic boekhoudmachine ook in Uw bedrijf zijn geld ten volle waard is. U zult het zelf ontdekken:

de Burroughs Sensimatic betaalt zichzelf!

PRAAT EENS MET DE BURROUGHS BOEKHOUD-ADVISEUR

BURROUGHS KAN U HELPEN MET DESKUNDIGE, KOSTELOZE ADVIEZEN, DE
JUISTE MACHINES VOOR UW ADMINISTRATIE, PERFECTE ONDERHOUDS-SERVICE.

Burroughs

NAAMLOZE VENNOOTSCHAP
VESTIGINGEN DOOR HET GEHELE LAND

GEBOUW ATLANTA, STADHOUDERSKADE 6, AMSTERDAM-W., TEL. K 2900-82082

werken gefinancierd³⁾. Van deze werken worden er slechts twee vermeld, welke voor de financiële relatie tussen Nederland en Suriname consequenties hebben.

O.a. werden uit het fonds de aanloopkosten bestreden van het Nieuw Nickerie-project, hetwelk beoogt gronden in te polderen voor de exploitatie van gemechaniseerde rijst-bedrijven. Een ander artikel in dit nummer is gewijd aan dit plan. In dit verband wordt slechts gereleveerd dat de verdere financiering geschiedt uit leningen, waarvan rente en aflossing is gegarandeerd door de Nederlandse Staat.

Het tweede object, dat voor de toekomst van Suriname van nog groter betekenis kan worden, is de opstelling van een algemeen ontwikkelingsplan.

Bij de instelling van het Welvaartsfonds werd zeer goed beseft, dat met een bedrag van f 40 mln de mogelijkheden van een land als Suriname, dat in oppervlakte $4\frac{1}{2}$ maal zo groot is als Nederland en voor het grootste deel nog onverkend is, niet konden worden onderzocht, laat staan benut.

Het Welvaartsfonds kon niet meer doen dan voor de hand liggende objecten ter hand nemen en onderzoeken doen, die de basisgegevens zouden leveren voor verdere ontwikkelingsplannen.

Het is daarom dat van Nederlandse zijde aanstonds sterke aandrang is uitgeoefend om op het werkplan van het fonds een post op te nemen voor de opstelling van een meerjarig plan.

De periode van dit plan zou niet te ruim moeten worden gesteld. Het plan zou dienen te voorzien in een uitgebreide research op velerlei terrein voor het aanboren van nieuwe welvaartsbronnen. Het zou werken moeten ter hand nemen om te voorzien in de behoefte aan nieuwe landbouwgronden, middelen moeten beramen om de rentabiliteit van de landbouw te vergroten en daarnaast een verantwoorde industrialisatie bevorderen. Het zou hebben te voorzien in dringende sociale noden en gericht moeten zijn op een aanmerkelijke verhoging van het welvaartsniveau. Het plan zou een sociologisch verantwoord complex van maatregelen moeten vormen met als doel een structureel gezonde maatschappelijke opbouw. Aan het einde van de planperiode zou een zodanige versteviging van de Surinaamse economie moeten zijn bereikt, dat het land zonder hulp van buiten zijn verdere ontwikkeling ter hand kan nemen. Nederland heeft te kennen gegeven bereid te zijn de realisering van zulk een plan te steunen.

De financiering van het Tienjarenplan.

Door de Surinaamse Regering werd voor de uitwerking van een dergelijke opzet de Stichting Planbureau Suriname in het leven geroepen, waarvan de kosten voor een groot deel zijn gefinancierd door het Welvaartsfonds. Door deze Stichting is in 1952 een eerste schets ingediend; een herziene opzet werd in 1954 door de Regering en de Staten van Suriname overgenomen en aan de Nederlandse Regering toegezonden met een voorstel om in de uitvoering van het plan op nader overeen te komen voorwaarden te participeren. Het hierop gevolgde overleg heeft tot resultaat gehad, dat op regeringsniveau overeenstemming werd bereikt over de mate waarin en de voorwaarden waarop Nederland Suriname financieel zal steunen om het Tienjarenplan tot uitvoering te brengen. De steun komt neer op een deelname tot een bedrag van

f 171 mln, met dien verstande dat Suriname in elk project voor $\frac{1}{3}$ der kosten bijdraagt; Nederland zal dan $\frac{1}{3}$ der kosten à fonds perdu verstrekken en $\frac{1}{3}$ in de vorm van leningen. Er is rekening mede gehouden, dat Suriname jaarlijks S. f 4 mln (= N. f 8 mln) zal kunnen bijdragen; de Nederlandse bijdrage zal dus gemiddeld N. f 16 mln per jaar zijn. Elke gulden, die Suriname voor de uitvoering bestemt, wordt dus verdrievoudigd. De planperiode wordt geacht beëindigd te zijn wanneer de projecten in het Tienjarenplan voorzien, zijn uitgevoerd of de daarvoor gedane uitgaven een bedrag van S. f 128 mln belopen, doch uiterlijk tien jaren na inwerkingtreding der overeenkomst. Is het Tienjarenplan na 10 jaren nog niet voltooid en zijn nog geen S. f 128 mln uitgegeven, dan zou voor de dan nog te verstrekken bijdragen op leningbasis een aparte regeling kunnen worden getroffen. Dit betekent dus dat, indien Suriname een geringere jaarlijkse bijdrage kan leveren dan S. f 4 mln, de planperiode met leninggelden kan worden gerekent. De Nederlandse middelen worden ter beschikking gesteld nadat de Nederlandse Regering het jaarplan/werkplan, zomede de daarin voorkomende langjarige projecten, heeft goedgekeurd. De planfondsen worden in een jaarlijkse afzonderlijke begroting opgenomen, dit om vermenging met andere fondsen te voorkomen. Over de leningen zal een enkelvoudige interest worden berekend van 3 pCt per jaar, die eerst verschuldigd zal zijn na afloop van de planperiode en dan wordt bijgeschreven op het totaal der geleende bedragen. De aldus verkregen som wordt dan omgezet in een 25-jarige lening, af te lossen in 25 gelijke jaarlijkse termijnen. Bij verandering in de onderlinge valutaverhoudingen zullen de beide landen overleg plegen over de consequenties daarvan voor het plan. Nederland zal een Nederlandse missie in Suriname vestigen, wier taak enerzijds van informatieve en adviserende aard zal zijn, anderzijds zal moeten toezien op de doelmatige besteding der gelden en de nakoming der voor uitvoering der projecten gestelde voorwaarden. Dit zijn wel de hoofdpunten van de overeenkomst.

Niemand koestert de illusie, dat hij de ontwikkeling in een periode van tien jaar kan voorspellen. Daartoe hangt de planuitvoering te veel af van resultaten van nog te verrichten onderzoeken en van ervaringen die bij de realisering zullen worden opgedaan. Het plan is het resultaat van een systematisch doordenken van Suriname's toekomst aan de hand van de kennis van nu. Bij uitbreiding van die kennis zal in het licht daarvan het plan moeten worden aangepast. De opzet is dan ook zeer flexibel gehouden; het plan is geen voorschrift maar een leidraad.

Suriname heeft lange tijd de reputatie gedragen een land te zijn van mislukkingen. Er is alle reden om aan te nemen dat de kaarten voor dit land door allerlei factoren (de ontwikkeling van de techniek, verschuivingen in het handelsverkeer, de eigen verantwoordelijkheid voor de plannen, de sociologisch beter verantwoorde uitgangspunten) gunstiger liggen dan vroeger. De middelen zijn nu beschikbaar om gedurende een periode van tien jaar voorzieningen te treffen, die voor een economisch en sociaal verantwoorde opbouw nodig zijn. Wordt van deze middelen een wijs gebruik gemaakt, dan heeft Suriname de kans zijn verleden te overwinnen en een betere toekomst te veroveren.

³⁾ Zie voor het Welvaartsfonds Suriname mijn artikel in het Suriname-nummer van „E.-S.B.” van 3 Mei 1950.

Het Brokopondo-plan en de vestiging van een aluminiumindustrie in Suriname

Nadat door Prof. Ir W. F. Eysvoogel begin 1950 was gewezen op de mogelijkheden tot benutting van de riviergebieden in Suriname voor het opwekken van elektrische energie, werd in Augustus 1950 door Prof. Ir W. J. van Blommestein in het kort daarvoor een algemene opzet aangegeven in een rapport, getiteld: „Een Combinatie-plan voor de Suriname-rivier”.

In dit rapport werd in grote lijnen een gigantisch plan ontwikkeld waarbij, door koppeling van de stroomgebieden van Suriname-rivier met de Tapanahony (en uiteindelijk de Lucie-rivier) en de bouw van een 15-tal stuwdammen met waterkrachtwerken, naar schatting een vermogen van 870.000 KW zou kunnen worden verkregen en een jaarlijkse energiehoeveelheid van ongeveer 7 mrd KWh.

Het is duidelijk, dat een daadwerkelijk terreinonderzoek naar de technische uitvoerbaarheid van het gehele plan, door afwezigheid van de meest noodzakelijke gegevens op topografisch, geologisch en hydrologisch gebied, tientallen jaren vergt en uiterst kostbaar is.

Het lag dan ook geheel in de rede, het onderzoek naar de mogelijkheid tot realisatie van het Combinatie-plan van de Suriname-rivier voorlopig te beperken tot één enkel object, waarvoor gekozen zou moeten worden de in de oorspronkelijke opzet aangegeven meest benedenstroomse stuwdam in de Suriname-rivier bij Berg en Dal, alwaar het vermogen van een te bouwen waterkrachtwerk werd geschat op 42.000 KW, overeenkomende met een maximale jaarlijkse energieproductie van rond 368 mln KWh bij continue bedrijf.

Het bleek echter al dadelijk, dat het geen nut zou hebben deze situatie nader in beschouwing te nemen of aan een onderzoek te onderwerpen en wel in verband met het navolgende.

De realisatie van een waterkrachtobject zal uiteraard alleen zin hebben indien de rentabiliteit daarvan gewaarborgd is, hetgeen in eerste instantie slechts mogelijk is indien het grootste gedeelte van de op te wekken energie ook daadwerkelijk en ten minste tegen de kostprijs zal worden afgenomen.

Waar nu de in Suriname benodigde hoeveelheid elektrische energie voor huishoudelijke en industriële doeleinden slechts gering is en ook niet verwacht kan worden dat zich in de nabije toekomst een abnormale stijging van het energieverbruik zal kunnen voordoen, diende van de aanvang af het stuwdamproject te worden georiënteerd op de vestiging van een groot-industrie in Suriname, welke voor het fabricageproces zeer grote hoeveelheden elektrische energie behoeft.

Hiervoor komt echter uitsluitend een electro-chemisch of een electro-mechanisch bedrijf in aanmerking, zodat, waar Suriname 's werelds grootste producent is van de grondstof voor de aluminiumfabricage, de bauxiet, het voor de hand lag het project te oriënteren op energielevering aan een te vestigen aluminium-reductiebedrijf.

Daar het stuwdamproject dus onverbrekelijk gekoppeld diende te worden aan een aluminiumbedrijf, was echter ook de minimale grootte van het project bepaald daar aangenomen kan worden dat een rendabele aluminium-

industrie tegenwoordig ten minste een jaarproductie van 40.000 ton blokaluminium dient te leveren.

Voor deze hoeveelheid is jaarlijks in totaal ten hoogste 900 mln KWh elektrische energie benodigd zodat inclusief levering van electriciteit aan Paramaribo en omgeving, transformator- en transmissieverliezen e.d. de waterkrachtcentrale jaarlijks rond 1 mrd KWh zou moeten kunnen produceren.

In verband met de destijds voorlopig berekende continue gemiddelde afvoer van de Suriname-rivier zal, ter verkrijging van bovengenoemde jaarproductie een in deze rivier te bouwen waterkrachtwerk moeten kunnen beschikken over een valhoogte van gemiddeld 40 m, welke hoogte geheel zal moeten worden verkregen door opstuwing van de rivier ter plaatse.

Een dergelijke opstuwing nu is in verband met de topografie van het gebied bij Berg en Dal onmogelijk doch ter vermoedelijk wel verkregen kunnen worden ter plaatse van een nader door Prof. Van Blommestein aan de hand van luchtfoto's aangegeven situatie bij Brokopondo in verband waarmede het stuwdamproject verder werd aangeduid als „Brokopondo-plan”.

Nadat medio 1951 met het terreinonderzoek te Brokopondo een aanvang was gemaakt bleek echter uit de resultaten der topografische metingen, dat het terrein in het westelijk aansluitende heuvelgebied lager was dan uit de luchtkartering kon worden afgeleid zodat lange secundaire dammen van aanzienlijke hoogte noodzakelijk zouden worden om de vereiste stuwhoogte te verkrijgen en het project zowel technisch als economisch minder aantrekkelijk werd.

Op grond hiervan werd het onderzoek in 1952 overgeschakeld naar de, thans definitieve, situatie op 8 km bovenstrooms van Brokopondo gelegen, alwaar de topografie gunstiger aspecten bood.

De geologische onderzoeken werden uitgevoerd door de Geologisch Mijnbouwkundige Dienst van Suriname, terwijl het topografisch en hydrologisch onderzoek werd verzorgd door het Planbureau Suriname.

Teneinde teleurstellingen te voorkomen werd ultimo 1952 een Franse Groep, bestaande uit de „Société des Grands Travaux de Marseille” en de „Compagnie de Fives-Lille”, bijgestaan door het Ingenieursbureau Coyne et Bellier (hetwelk op dambouwgebied een wereldnaam heeft verworven), ingeschakeld om uitsluitel te geven op de vraag, of op grond van de tot dat tijdstip verzamelde gegevens geconcludeerd zou kunnen worden of de technische en economische perspectieven van het project voldoende gunstig lagen om een voortzetting van het onderzoek te wettigen.

Het in Januari 1953 door bovengenoemde Groep uitgebracht rapport getuigde met grote stelligheid van de technische uitvoerbaarheid van het project doch gaf ten aanzien van de economische merites slechts weinig uitsluitel. Voorts werd door de Franse Groep de bouw van een betonnen stuwdam aanbevolen, terwijl volgens de mening van het Planbureau de toepassing van een aarddam voor de betreffende situatie de meest economische oplossing zou betekenen.

In verband hiermede werd in Juni 1953 besloten het advies in te winnen van het Nederlandse Adviesbureau voor Ingenieurswerken in het buitenland, Nedeco, terwijl in afwachting van de indiening van dit advies het onderzoek, voor zover betreft de Planbureau-werkzaamheden, zou worden voortgezet. Mede werd in September 1953 het Laboratorium van Grondmechanica te Delft uitgenodigd een grondmechanisch onderzoek op de damlocatie in te stellen teneinde de mogelijkheden voor de bouw van een aarden dam na te gaan in verband met de funderingsgrondslag en de aanwezigheid van voor dambouw geschikt grondmateriaal in het aansluitende hoge terrein.

In het in October 1953 uitgebracht rapport werd door Nedeco de bouw van een aarden dam aanbevolen en werden de economische perspectieven voor de vestiging van een aluminiumbedrijf in Suriname gunstig geoordeeld.

Op grond hiervan werd in Januari 1954 aan de Franse Groep opdracht gegeven de vereiste aanvullende onderzoeken te verrichten en tot opstelling van een concreet „avant-projet” met kostenraming over te gaan. Daarbij behield de Landsregering zich echter het recht voor gelijktijdig een onafhankelijk Adviesbureau in te schakelen voor het vervaardigen van een dergelijk voorontwerp met kostenraming teneinde op deze wijze tot de meest economische oplossing van het project te geraken. In Juni 1954 werd daartoe uitgenodigd het op dambouwgebied ervaren Ingenieursbureau: Harza Engineerings C¹, Chicago.

De projecten van de Franse Groep en van Harza werden in de loop van Maart 1955 bij de Landsregering ingediend waarbij, hoewel als variant nog een ontwerp voor een betonnen dam werd uitgewerkt, thans door de Franse Groep, evenals door Harza, een compleet ontwerp met kostenraming voor een aarden hoofdstuwdam als de meest economische oplossing werd gegeven.

Hoewel de ingediende projecten in de onderdelen afwijken en de geraamde bouwkosten uiteenlopen komen zij in algemene opzet overeen en kan, aan de hand van die ontwerpen, de kostprijs voor de aan een gegadigde aluminiumfabrikant te leveren elektrische energie binnen zeer nauwe grenzen worden vastgesteld.

In overeenstemming met de opgestelde ontwerpen kan thans van het Brokopondo-plan de navolgende korte beschrijving worden gegeven.

Het project omvat de bouw van een aarden hoofdstuwdam in de Suriname-rivier met een maximum hoogte van 50 meter en een lengte van rond 1.560 meter, alsmede van een waterkrachtcentrale met een continue gemiddeld vermogen van 115.000 KW.

Door de bouw van de hoofdstuwdam en van enkele secundaire dammen ter afsluiting van lage terreingedeelten in het aansluitende heuvelgebied op linker- en rechteroever, zal de Suriname-rivier aldaar ongeveer 45 meter worden opgestuwd, waardoor zich een stuwmeer zal vormen, hetwelk, in verband met de topografie van het gebied, bij vol peil een oppervlakte zal beslaan van rond 1.500 km² bij een grootste diepte van 45 meter.

Als onderdelen van het project dienen nog te worden genoemd de bouw van een overlaat-kunstwerk voor de afvoer van overtollig water uit het stuwmeer en voorts van een spoorweg en rijweg van Brownsweg naar de damlocatie.

Door de enorme oppervlakte van het stuwmeer van 1.500 km² — ter illustratie diene dat de gehele provincie

Utrecht nog geen 1.400 km² beslaat — is het mogelijk de zeer wisselende afvoeren van de Suriname-rivier zelfs over meer-jaarlijkse perioden te regulariseren, waardoor de waterkrachtcentrale ten allen tijde een zelfde vermogen kan afgeven, hetgeen voor een aluminiumbedrijf als een dwingende eis moet worden gesteld.

Zoals reeds eerder vermeld, bedraagt het continue vermogen van de centrale 115.000 KW waardoor — bij continue bedrijf — een jaarlijkse hoeveelheid energie van rond 1 mrd KWh kan worden geproduceerd. Waar nu het huidige jaarlijkse energieverbruik van Paramaribo en omgeving ongeveer 10 mln KWh bedraagt of slechts 1 pCt van de potentiële energieproductie van de geprojecteerde waterkrachtcentrale, is het, zoals reeds eerder vermeld, duidelijk, dat realisatie van het plan onverbrekkelijk gekoppeld dient te worden aan de vestiging van een aluminiumbedrijf in Suriname. De beschikbare energie is voldoende voor een jaarproductie van ten minste 40.000 ton blokaluminium.

De voor de vervaardiging van de aluminium benodigde bauxiet zou betrokken kunnen worden van de bestaande concessies van de Surinaamse Bauxiet Maatschappij of van de Billiton Maatschappij, doch tevens staat de mogelijkheid open tot exploitatie van de nog onontgonnen bauxietreserves, van uitmuntende kwaliteit, in het Nassau-gebergte.

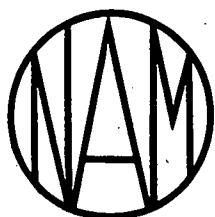
Deze bauxietreserves zijn geraamd op 15 mln ton, welke hoeveelheid voor een aluminiumbedrijf met een jaarproductie van 40.000 ton voldoende is voor een periode van ongeveer 95 jaar. De exploitatie van deze bauxiet zou door de afgelegen ligging thans nog weinig perspectief bieden, doch zal, na realisatie van het Brokopondo-plan aantrekkelijker kunnen worden, daar de afstand van de voet van het Nassau-gebergte tot de oevers van het te vormen stuwmeer ongeveer 15 km bedraagt en de afvoer van de bauxiet via het meer kan plaatsvinden.

Door het Planbureau werd in dit verband een voorstudie gemaakt omtrent de mogelijkheid tot het bouwen van een stuwdam in de Grankreek, zuidelijk van het Nassau-gebergte en het graven van een kanaal van de voet van het gebergte naar de oever van het stuwmeer. Wellicht zou alsdan bereikt kunnen worden, dat de afvoer van de bauxiet geheel door middel van watertransport zou kunnen geschieden, terwijl als bijkomstig voordeel verkregen zou kunnen worden, dat de gehele waterafvoer uit het Grankreek-stroomgebied via het kanaal in het stuwmeer, kan worden geleid, waardoor de energieproductie van de waterkrachtcentrale met rond 100 mln KWh zou kunnen worden verhoogd.

Voorlopige rentabiliteitsberekeningen hebben uitgezeten dat de kostprijs van de elektrische energie van het Brokopondo-project laag genoeg is gelegen om bij de thans geldende wereldmarktnoteringen voor blokaluminium, gunstige perspectieven te openen voor de vestiging van een reductiebedrijf in Suriname, in verband waarmee thans door de Landsregering met verschillende potentiële gegadigden onderhandelingen terzake worden gevoerd.

Daar een bedrijf met een jaarproductie van 40.000 ton door de grote aluminiumproducenten als object van bescheiden omvang wordt beschouwd werd bij deze onderhandelingen mede ter sprake gebracht de toekomstige uitbreidingsmogelijkheid van het Brokopondo-project op de wijze zoals in de algemene opzet van Prof. Van Blommestein reeds vermeld, „nl. door afleiding van het water uit de Tapanahony-rivier via de Sara-kreek naar het Brokopondo-waterkrachtwerk.

N.V. NEDERLANDSCHE
ALUMINIUM
MAATSCHAPPIJ

POSTBUS 2020
UTRECHT
TELEFOON 15951

Hoewel deze mogelijkheid voor zover af te leiden uit de thans beschikbare topografische en hydrologische gegevens zeker reëel kan worden geacht, zal een definitieve uitspraak in deze slechts gegeven kunnen worden na kartering van het daartoe in aanmerking komend gedeelte van het stroomgebied van de Tapanahony en de verder noodzakelijke onderzoeken op topografisch, geologisch en hydrologisch gebied.

Op grond van zeer globale voorberekeningen werd geschat dat door afleiding van het Tapanahony-water naar het Brokopondostuwmeer en de bouw van enkele waterkrachtcentrales in de Sara-kreek, een verhoging van de elektrische energiehoeveelheid met wellicht 2 mrd KWh mogelijk zou zijn.

Voorlopig echter kan voor de opstelling van rentabiliteitsberekeningen met deze mogelijkheid nauwelijks rekening worden gehouden; eerst indien het Brokopondo-project in de huidige vorm tot realisatie wordt gebracht, kan nader worden overwogen tot een meer intensief onderzoek

van de uitbreidingsmogelijkheden uit de Tapanahony over te gaan.

De realisatie van het project in de huidige vorm en de vestiging van een aluminiumbedrijf met een productiecapaciteit van 40.000 ton zal met bijkomende werken in totaal een enorm bedrag vergen doch zal voor de economische ontwikkeling van Suriname van ingrijpende betekenis zijn, mede door de omstandigheid dat ook voor industriële expansie op ander gebied alsdan goedkope elektrische energie beschikbaar kan worden gesteld ¹⁾.

¹⁾s-Gravenhage.

Ir L. VAN GEUNS.

¹⁾ In dit verband moge hier de slotlinea worden geciteerd van een in het tijdschrift „Waterpower” van September 1955 opgenomen artikel omtrent „The Shire Valley project” beogende de economische ontwikkeling van Nyasa-land in Afrika:

„One further point is mentioned. All the proposals are for heavy engineering structures on which the annual charges would be largely interest and amortisation on the original investment.

If worldwide inflation of currency continues, as it has for many decades, the value of such a project to the owner increases in a striking manner, for the fixed annual repayments on the initial long-term loan are repaid in a depreciating currency, while the benefits from the project in crops, power and taxes should maintain their true value”.

Het „project Wageningen” en zijn economische betekenis voor Suriname

Reeds vele jaren vóór de laatste wereldoorlog werd door de heer H. G. Brandon op de plantage Guadeloupe in het district Suriname en de heer H. N. van Dijk te Nieuw Nickerie, propaganda gemaakt voor het introduceren van een mechanische rijstcultuur in Suriname. De door hen gedane proefnemingen hadden de belangstelling van het toenmalige Ministerie van Koloniën; het Departement verleende financiële steun gedurende een reeks van jaren.

Na de oorlog werden in Nederland twee verenigingen van boeren gevormd onder de namen „Nieuw Nickerie” en „L.O.S.”, beide opgericht met het doel de leden naar Suriname te doen emigreren om aldaar de rijstcultuur te bedrijven.

Door het Ministerie van Overzeese Gebiedsdelen werden in Juli 1946 de heren Ir W. C. van der Meer, rijkslandbouwconsulent, en L. J. Dijkhuis, secretaris van de Groningse Maatschappij van Landbouw, naar Suriname gezonden om de mogelijkheid van vestiging van Nederlandse boeren te bestuderen. Zij brachten een rapport uit met een gunstig oordeel wat betreft het doel van beide verenigingen: emigratie van Nederlandse boeren naar Suriname.

Het was uiteraard in Nederland bekend, dat de emigratie van Nederlandse boeren in 1845 naar het district Saramacca als gevolg van slechte keuze van de kolonisten, onvoldoende voorbereiding en ziekten, die kort na aankomst uitbraken, volkomen mislukt was. De afstammelingen van deze boeren, die, na overgebracht te zijn naar de omgeving van Paramaribo, het na enkele generaties tot betrekkelijke welstand hebben gebracht, zijn thans verenigd in de „V.A.N.K.” (Vereniging Afstammelingen Nederlandse Kolonisten). Zij hebben gedurende ruim 100 jaar een vrij gesloten gemeenschap gevormd. Mevrouw Dr E. F. Verkade-Cartier van Dissel promoveerde in 1937 op een proefschrift over „De mogelijkheid

van landbouwkolonisatie van blanken in de Tropen” waarin de geschiedenis der V.A.N.K.-boeren in Suriname wordt beschreven. Deze dissertatie trok grote belangstelling in de kringen van boeren, die naar Suriname wensten te emigreren.

Inmiddels werd in 1947 het Welvaartsfonds Suriname opgericht. Op verzoek van dit Fonds werd in het voorjaar van 1948 een landbouwkundige commissie naar Suriname uitgezonden. Deze commissie, onder voorzitterschap van Prof. Ir W. F. Eysvoogel, had tot opdracht aldaar een onderzoek in te stellen naar nieuwe landbouwkundige mogelijkheden. De commissie bracht reeds op 1 Augustus van datzelfde jaar een uitvoerig rapport uit, dat o.a. naast een schetsmatig uitgewerkt plan voor het vestigen van Nederlandse boeren ook plannen inhield voor de ontwikkeling en modernisering van de bevolkingslandbouw.

Het plan voor de Nederlandse boeren omvatte het inpolderen en ontginnen van 50.000 ha land met als begin het stichten van een 5.000 ha grote polder, bestemd voor 64 boerderijen naar grootte van 80 ha elk. Een voorontwerp met kostenraming en rendabiliteitsberekening werd opgemaakt.

De toenmalige Minister van Overzeese Rijksdelen en de Gouverneur van Suriname stelden een commissie in, die tot opdracht kreeg van advies te dienen omtrent de mérites van het plan en om voorstellen te doen ten aanzien van de organisatie en financiering van de uitvoering. Voorzitter van deze commissie was Ir C. Staf, de toenmalige Directeur-Generaal van de Landbouw. Deze commissie verklaarde zich geheel met de opzet van de door Prof. Eysvoogel c.s. uitgewerkte rendabiliteitsberekeningen te kunnen verenigen en achtte het voorts volledig verantwoord om tot uitvoering van het plan over te gaan.

Omtrent de uitvoering en financiering van het plan.

werd overleg gepleegd tussen verschillende Ministeries onderling en tussen Nederland en Suriname.

Aangezien de economische ontwikkeling van Suriname haar grondslag voor een groot deel zal moeten vinden in de landbouw, en het uitvoeren van het plan tot het stichten van gemechaniseerde rijstbedrijven de hefboom zou kunnen vormen voor de ontwikkeling van de gehele agrarische sector, werd door de beide Regeringen besloten om over te gaan tot de oprichting van de „Stichting voor de Ontwikkeling van Machinale Landbouw in Suriname” (S.M.L.).

Aan deze Stichting, waarvan de oprichtingsacte op 2 Juli 1949 werd gepasseerd, werd een zo ruim mogelijke doelstelling gegeven, welke als volgt werd omschreven: „De Stichting heeft ten doel het inpolderen, ontginnen, cultuurrijp maken, behuizen, exploiteren en doen exploiteren van land in Suriname en al hetgeen daarmee samenhangt”.

Voor de financiering van het plan werden geldleningen bij verscheidene beleggers in Nederland aangegaan, onder garantie van de Nederlandse Staat.

Naderhand werd besloten, behalve boeren uit Nederland, ook Surinaamse boeren in de gelegenheid te stellen een groot mechanisch rijstbedrijf te verkrijgen, mits deze aan dezelfde eisen van vakbekwaamheid konden voldoen als hun collega's uit Nederland.

Aan het eerste project van 5.000 ha werd de naam „Wageningen” gegeven. Het ligt ca 40 km van de Atlantische Oceaan aan de Nickerie-rivier, daar waar de Marakatta, een belangrijke zijstroom, in deze uitmondt. Wageningen is van alle kanten omringd door dicht oerwoud en zwampen (moerassen). Het terrein was geheel onbewoond. Men zal zich afvragen, waarom de keuze juist op dit desolate terrein is gevallen. De belangrijkste reden is wel, dat van meet af vaststond, dat in dit moerassige gebied met zijn in het algemeen hoge regenval de rijstcultuur zou worden beoefend. Voor het rijstgewas is in droge jaren bevoeiingswater nodig en dit moest uit de Nickerie-rivier worden betrokken. Nu stroomt met iedere vloed (tweemaal per 24 uur) een grote massa zee-water de Surinaamse rivieren binnen. Deze bevatten dus dicht bij de monding zee- of althans brak water, uiteraard voor landbouwdoeleinden ongeschikt. Met het oog op de mogelijkheid bevoeiingswater aan de rivier te onttrekken, was men dus genoodzaakt zóver de rivier op te gaan, tot de plaats, waar het water het gehele jaar zoet blijft en dit is op 30 à 40 km vanaf de monding.

De Nickerie-rivier is tot Wageningen van zeeschepen van 5 à 6.000 ton zeer goed bevaarbaar. Dit brengt het grote voordeel met zich, dat het gewonnen product direct ter plaatse kan worden ingeladen, zodat geen dure en tijdrovende overscheep te Paramaribo nodig is. In 1952 voer voor het eerst in de geschiedenis van Suriname een zeeschip van de Koninklijke Nederlandsche Stoomboot Maatschappij de Nickerie-rivier op om materialen voor Wageningen aan te voeren.

De S.M.L. maakte in 1950/1951 een definitief plan voor de ontginning van 15.000 ha. De eerste tranche, een polder van rond 5.000 ha, verdeeld in 64 boerderijen van bruto 80 ha en netto 72 ha, zal in 1957 kunnen worden voltooid, indien de weersomstandigheden niet tegenvallen. De kosten voor deze eerste polder, inclusief het rijstverwerkingsbedrijf met silo, pompgemaal, het wooncentrum, aanschaf van landbouwwerktuigen, sociale voorzieningen enz. bedragen N f 60 mln. De hoofdaan- en afvoerkanalen, het verwerkingsbedrijf, het gemaal en

het wooncentrum (het dorp) zijn op een groter areaal dan 5.000 ha berekend, zodat verdere uitbreidingen een relatief lagere investering zullen eisen.

In het regenseizoen van 1954 kwam de eerste aanplant ter grootte van 450 ha in de grond; in 1955 werden 2.000 ha met rijst beplant. Verwacht mag worden, dat in 1956 ca 4.000 ha worden ingezaaid.

Op „Wageningen” wordt vol mechanisch gewerkt, d.w.z. dat vanaf de ontginning tot de oogst, alles met tractoren en hulpwerktuigen wordt uitgevoerd.

De op het veld gedoste padi (ongepelde rijst) wordt in schuiten naar de verwerkingsinstallatie vervoerd. Daar passeert het product eerst een voorreiniger, waarna in een droger zoveel vocht aan de korrel wordt onttrokken, dat het zonder gevaar voor schimmels of insectenvraat in de silo kan worden opgeslagen tot het juiste moment van verwerking. Het verwerkingsbedrijf is zeer modern ingericht, zodat iedere kwaliteit rijst, met elk gewenst bleukpercentage, al of niet gevlansd, kan worden geleverd. Van het verwerkingsbedrijf kunnen de met rijst gevulde zakken via een transportband rechtstreeks in het oceanschip worden geladen, zodat ook hiervoor geen extra werkkrachten nodig zijn.

Het bovenstaande over de polder Wageningen dient men te bezien tegen de achtergrond van de Surinaamse omstandigheden. Een vergelijking met de Landsbegroting doet zien hoe belangrijk investeringen als die te Wageningen voor Suriname zijn.

De Landsmiddelen bedroegen in de jaren na de laatste wereldoorlog, in duizenden guldens Sur, dit:

1945	.....	f 11.447
1946	.....	„ 12.586
1947	.....	„ 16.744
1948	.....	„ 21.445
1949	.....	„ 26.981
1950	.....	„ 26.521
1951	.....	„ 27.343
1952	.....	„ 34.530
1953	.....	„ 35.403

De specificatie van de Landsmiddelen over 1953 is als volgt:

in duizenden guldens Sur, dit:

I.	Belastingen naar inkomen en vermogen	.....	f 10.480
II.	Heffingen voortvloeiende uit het goederen- en rechtsverkeer	.....	„ 11.806
III.	Verteringsbelastingen	.....	„ 849
IV.	Opbrengst uit de ontginning van delfstoffen	.....	„ 3.002
V.	Inkomsten uit Domeinen	.....	„ 278
VI.	Opbrengst van overheidsbedrijven	.....	„ 7.173
VII.	Diversen	.....	„ 1.815
	Totaal	.....	f 35.403

De belangrijkste bron van inkomsten voor de Surinaamse Overheid vormen de bauxietbedrijven. Zij leveren ca 45 pCt van de middelen van het Gouvernement aan diverse belastingen, havengelden e.d. De economische diversiteit van Suriname is dus erg smal. Zodra de bauxietproductie wordt ingekrompen, dalen de Landsinkomsten aanzienlijk. Stopzetting van deze bedrijven zou voor Suriname een ramp betekenen.

Na bauxiet is hout het belangrijkste uitvoerproduct; de landbouwvoortbrengselen (rijst, citrus, koffie en een weinig cacao) komen op de derde plaats. Van de laatste is de rijst, zowel in beplante oppervlakte, als wat de uitvoerwaarde betreft, verreweg het belangrijkste.

In onderstaand staatje is aangegeven hoeveel de Surinaamse Overheid in de jaren 1950 tot 1953 beschikbaar kon stellen voor de Buitengewone Dienst; dit zijn in het algemeen de kapitaalsuitgaven voor de ontwikkeling van het land, polder- en wegeaanleg, bouw van poliklinieken, scholen enz., met daarnaast de totale investeringen van

de S.M.L. in dezelfde periode en de door de S.M.L. in Suriname zelf uitgegeven bedragen (in duizenden guldens Sur. crt).

Jaar	Buitengewone Dienst van de Surinaamse Landsbegroting	Investering door de S.M.L. in het Wageningen-project	Uitgaven door de S.M.L. in Suriname
1950	7.253	545	345
1951	6.255	2.418	1.248
1952	7.008	6.412	2.835
1953	10.173	5.592	2.500
1954	3.888	5.306	3.126

Van het begin van haar werkzaamheden af tot en met het eerste halfjaar 1955 heeft de S.M.L. voor ca Sf 6,6 mln aan salarissen en lonen in het Land uitgegeven. Dagelijks zijn ruim 1.000 arbeiders op Wageningen werkzaam. Suriname worstelt momenteel met een werklozenprobleem. Er zijn ongeveer 3.000 ingeschreven werklozen. Nog afgezien van de seizoenwerkloosheid in de landbouw, ligt het werkelijke cijfer vermoedelijk in de buurt van 5.000. De tewerkstelling van ca 1.000 man is dus voor het Gouvernement zeer belangrijk.

Aan goederen en diensten besteedde de S.M.L. in dezelfde periode Sf 4,6 mln. Hieronder zijn te verstaan de aankoop van materialen en vervoersdiensten.

Ondanks het feit, dat landbouwmachines van invoerrechten zijn vrijgesteld, werd voor bouwmaterialen nog bijna Sf 180.000 aan rechten betaald. Kleinere posten, die het Land ten goede komen, zijn bijv.: ter plaatse afgesloten verzekeringen (Sf 88.000), telegraaf- en telefoonkosten (Sf 36.000). Aan zeetransporten werd in Suriname Sf 95.000 betaald.

Uit het bovenstaande blijkt, hoe het stichten van bedrijven als het Wageningen-project veelzijdig aan het Land ten goede komt.

In de inleiding werd reeds melding gemaakt van het feit, dat thans zeeschepen de Nickerie-rivier opvaren. Deze boten nemen niet alleen lading voor Wageningen, maar ook voor de districtshoofdplaats Nieuw-Nickerie mee, terwijl zij bij de terugvaart de rijst van de bevolkingspolders inladen. Een en ander betekent voor deze districts-bewoners een niet onaanzienlijke besparing.

Ook aan de binnenvaart op de rivieren heeft Wageningen bijgedragen, door in samenwerking met het Gouvernement en het Welvaartsfonds de bovenloop van de Nickerie en de Arawarra van omgevallen bomen te doen zuiveren, waardoor thans een goede verbinding met lichters tussen de Nickerie-rivier en de Coppename mogelijk is geworden.

Productie en uitvoer van rijst.

Men kan het Wageningen-project ook uit een zuiver landbouwkundig oogpunt beschouwen. Van Suriname, dat ongeveer vier maal zo groot is als Nederland, is slechts 30.000 ha, dit is ca 0,2 pCt van de oppervlakte bebouwd. De rest is oerwoud of moeras. Het Gouvernement tracht met alle beschikbare middelen, die helaas ontoereikend zijn, dit oppervlak te vergroten. In het Tienjarenplan is hier grote aandacht aan besteed. Een uitbreiding van het rijstareaal met 5.000 ha (de eerste polder van Wageningen) betekent ca 25 pCt van de in 1953 met dit gewas beplante oppervlakte.

De met rijst beplante oppervlakte, de opbrengsten van padi en rijst, alsmede het uitvoeroverschot, blijken uit het onderstaande overzicht.

Productie en uitvoer van rijst

Jaar	Beplante ha	Padi-opbrengst a) in 1.000 kg	Rijst-productie in 1.000 kg	Uitvoer van rijst	
				in 1.000 kg	in Sf
1949	17.617	50.295	33.194	9.697	3.229
1950	17.831	50.428	33.383	4.245	1.176
1951	18.823	57.703	34.622	3.658	925
1952	19.713	54.092	32.455	8.823	2.553
1953	20.134	57.640	34.584	7.444	2.743

a) Padi betekent hier gedorst, ongepelde rijst (in Indonesië „gabah” geheten).

Voor binnenlandse consumptie is in Suriname 25 à 30.000 ton rijst nodig. Het surplus is voor export bestemd. Daar reeds thans aan de eigen behoefte ruimschoots wordt voldaan, betekent areaalsuitbreiding vergroting van de export.

De eerste aanplant van Wageningen, groot 450 ha, kwam in 1954 in de grond. De opbrengst is nog niet in bovenstaande tabel verwerkt.

De opbrengst van Wageningen, alwaar nieuwe grote oogsten leverende rijstvariëteiten worden geplant, wordt geschat op 2,5 ton rijst per ha. De eerste polder van 5.000 ha zal dus 12.500 ton per jaar produceren; het gehele project van 15.000 ha zal 37.500 ton rijst leveren. Vergeleken bij de huidige export van 8.000 ton zal de rijstexport dus enige malen groter worden, hetgeen voor het Land een belangrijke bijdrage tot het deviezenvermogen betekent.

De S.M.L. heeft naast het Landbouwproefstation een eigen selectiedienst voor rijst in het leven geroepen. De resultaten zijn zeer bevredigend, zowel wat productievermogen als andere gunstige eigenschappen betreft. De nieuw gevonden variëteiten zullen ook ter beschikking van de bevolkingslandbouw worden gesteld.

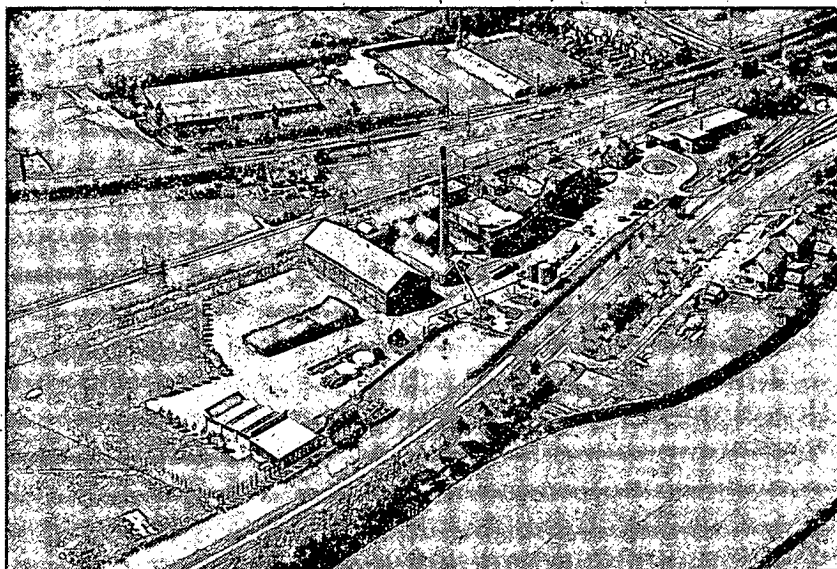
De invloed van de mechanisatie op de ontwikkeling van de bevolkingslandbouw.

Het Wageningen-project is het eerste ter wereld, waar in de tropen op grote schaal machinale rijstbouw wordt bedreven. Zowel bij het ontginningwerk, het droogleggen en plantklaar maken van uitgestrekte moerassen en moerasbossen, als bij de eigenlijke cultuur van de rijst, werden ten koste van grote kapitalen velerlei machines beroofd. De verkregen resultaten staan ook ter beschikking van de bevolking. Het is wel zeker, dat het Surinaamse Gouvernement niet over de middelen en het personeel beschikte om deze machines aan te schaffen en er mede te experimenteren onder de typische omstandigheden, waaronder in deze zeer zware kleigronden moet worden gewerkt. Gesteld mag dus worden, dat de ervaring te „Wageningen” opgedaan de overgang van handenarbeid naar mechanisatie in de rijstcultuur van Suriname belangrijk heeft versneld. Hierbij dient vermeld te worden, dat de kleine boeren in Nickerie reeds sedert een tiental jaren geleidelijk bezig zijn voorlopig alleen de grondbewerking met behulp van tractoren uit te voeren.

Dit betekent, dat ook de bevolking in de toekomst veel meer rijst kan gaan planten dan tot nu toe gebruikelijk was. Aan het landbouwareaal zal in het kader van het Tienjarenplan een belangrijke uitbreiding worden gegeven, waardoor het mogelijk zal worden de huidige bedrijven, die gemiddeld nog geen 2 ha groot zijn, voorlopig te brengen op 4 ha. De uitbreiding van het bevolkingsareaal zal in 10 jaren 40.000 ha bedragen, waarvan het grootste deel bestemd is voor de rijstcultuur.

Op het project Wageningen is bewezen, dat bij een vol mechanische rijstcultuur nog geen 100 arbeidsuren per

De N.V. Nederlandsche Melksuikerfabriek te Uitgeest bestaat reeds ruim 55 jaren. Zij heeft dochterbedrijven te Bolsward en te Sains du Nord (Frankrijk).

Luchtfoto K.L.M.
(aerocarto)

is het merk waaronder de onderneming zich een belangrijk aandeel in de wereldvoorziening met **melksuiker** (lactose, sugar of milk) heeft weten te veroveren. Vele jaren lang bepaalde de productie zich tot **pharmaceutisch zuivere melksuiker**. Door de voortreffelijke kwaliteit van haar product en door het verlenen van de best mogelijke service aan haar cliënteel, over de gehele wereld verspreid, heeft de Nederlandsche Melksuikerfabriek zich een uitstekende naam verworven.

Met de opkomst en de groei van de penicilline-industrie ontwikkelde zich een grote vraag naar melksuiker van **technische kwaliteit**. Ook voor dit product werd een belangrijke afzet opgebouwd. Indien, b.v. in de industrie voor voedingsmiddelen, melksuiker wordt verlangd van een zuiverheid, die tussen technische en pharmaceutische melksuiker in ligt (**edible** kwaliteit), kan de Nederlandsche Melksuikerfabriek uiteraard ook dit product leveren.

De producten galactose en bèta-lactose mogen niet onvermeld blijven, hoewel zij door de geringe wereldbehoefte, slechts een bescheiden betekenis hebben. **Galactose** is een medisch diagnostisch hulpmiddel bij het onderzoek van de leverfunctie. **Bèta-lactose** is een isomeer van gewone melksuiker (alpha-lactose) en wordt soms in de plaats van deze laatste bij de vervaardiging van kindervoeding toegepast.

In een geheel ander verbruiksveld ligt de toepassing van het HMS-product **melkeiwit (albumine)**. Het wordt als bron van dierlijk eiwit gaarne aangewend bij de samenstelling van mengvoeders, in het bijzonder voor pluimvee.

De eindstroop van de melksuikerfabricage, veelal **melksuikermelasse** genoemd, wordt als conserveringsmiddel bij het inkuisen van gras met veel succes toegepast. Ook als veevoeder wordt het gewaardeerd. Sommige afnemers gewagen van uitgesproken gunstige ervaringen. Om afzet op zo ruim mogelijke schaal te verwezenlijken, brengt de Nederlandsche Melksuikerfabriek thans ook **gedroogde melksuikermelasse in poedervorm** voor bovengenoemde doeleinden aan de markt.

N.V. Nederlandsche Melksuikerfabriek

UITGEEST

ha nodig zijn voor alle bewerkingen vanaf het ploegen tot en met de oogst. Bij de bevolking zijn 1.000 uren per ha nodig (ploegen met ossen, uitplanten met de hand, oogsten met de sikkel). Uiteraard moeten bij mechanisatie belangrijke kapitalen in machines enz. worden geïnvesteerd. Evenwel zal, door het zoveel minder nodige aantal arbeidsuren, de arbeidsvoorziening, ook bij een zeer belangrijke uitbreiding van het areaal, geen moeilijkheden opleveren.

Het rijstverwerkingsbedrijf.

Suriname telt ongeveer 200 zeer kleine rijstpellerijen en een 4-tal grotere. De kleine bedrijven, die verspreid over het gehele rijstareaal in diverse districten zijn gelegen, zijn technisch zeer primitief ingericht, terwijl het onderhoud van de installaties door ondeskundigheid zeer veel te wensen overlaat. Deze installaties werken zeer onvoordelig. De uitlevering van rijst op padi bedraagt 55 à 58 pCt. Het breukpercentage is zeer hoog, waardoor deze rijst ongeschikt is voor export. Zeer veel gebroken korrels gaan in het kaf verloren, hetgeen ook de lage uitlevering verklaart.

De vier grotere molens werken belangrijk beter. De uitlevering bij verwerking tot consumptierijst bedraagt 61 à 63 pCt. Het breukpercentage van te exporteren partijen kan door het mechanisch afscheiden van een deel van de gebroken korrels worden geregeld. De breukrijst wordt voor binnenlandse worden bestemd of als „breuk” uitgevoerd. Deze molens leveren dus wel exportrijst, zij het niet van superieure kwaliteit.

Het Wageningen-project is in het bezit van een uiterst modern rijstverwerkingsbedrijf, dat dan ook de allerbeste kwaliteitsrijst met ieder gewenst breukpercentage

kan afleveren. Zeer belangrijk is, dat deze pellerij van een goede drooginstallatie is voorzien, waar de geogste padi wordt gedroogd, alvorens verder te worden bewerkt. Dit voorkomt broeiing, hetgeen de kwaliteit ten goede komt.

De uitlevering bij verwerking tot gewone consumptierijst, vergelijkbaar met de kwaliteit van de andere pellerijen, bedraagt 68 pCt. Er gaat dus 6 pCt minder verloren dan gemiddeld bij de overige pellerijen. Wat dit op een gehele oogst betekent, behoeft niet verder te worden toegelicht.

Op Wageningen wordt dus gedemonstreerd hoe men rijst van prima kwaliteit, met beduidend hogere verkoopwaarde per gewichtseenheid, kan maken, terwijl de uitlevering zoveel guntiger is dan in de andere, merendeels oude pellerijen. Ongetwijfeld is dit een stimulans om de overige pellerijen te verbeteren. Dit zal niet alleen voor de eigenaren, maar ook voor de boeren en het Land een niet onaanzienlijk voordeel betekenen.

Resumerend kan worden gezegd, dat een project als „Wageningen” aan de Nickerie-rivier in Suriname, voor dit gebiedsdeel belangrijke, directe en indirecte voordelen oplevert, nl.:

1. investering van belangrijke bedragen;
2. verruiming van de werkgelegenheid;
3. verruiming van de export; verbetering van de deviezenpositie;
4. ontsluiten van geïsoleerde streken;
5. snelle introductie van de mechanische landbouw;
6. verbetering van het plantmateriaal;
7. verbetering van de kwaliteit van het verkregen product.

's-Gravenhage.

Ir F. A. LANGGUTH OLIVIERA.

De mensen van het Wageningenproject

Inleiding.

In 1949 werd door de gezamenlijke Surinaamse en Nederlandse Regeringen tot uitvoering van het Wageningenproject besloten. Men achtte het aanleggen van polders noodzakelijk om onafhankelijk te worden van regen en droogte. In deze polders werden boerderijen met een werkeenheid van 72 ha, verdeeld in 6×12 ha, geprojecteerd. Als gewas werd in de eerste plaats aan rijst gedacht. De uitvoerende instantie is de Stichting tot Ontwikkeling van Machinale Landbouw in Suriname. In 1949 werd het eerste voorlopige kamp in het oerwoud aan de Nickerie-rivier aangelegd. Medio 1955 was een eerste polder van 5.000 ha voor ongeveer de helft in cultuur. Deze polder kan dank zij de opgedane ervaring in versneld tempo worden voltooid zodat zij ultimo 1957 volledig in cultuur kan zijn.

Bij het begin van het project was over de mogelijkheid van machinale landbouw op deze zware kleigronden vrijwel niets bekend. Momenteel geschieden deze werkzaamheden reeds met een vanzelfsprekendheid die typerend is voor de moderne mens. Terwijl enige tientallen kilometers verder de Javaanse en de Hindoestaanse boer nog 300 arbeidsuren per ha nodig hebben voor de oogst, geschiedt dit op Wageningen in 2-3 uur. Het geogste product wordt per landbouwwagen naar de boerderij-

steiger gereden en per schip door het aanvoerkanaal naar het verwerkingsbedrijf gebracht. Dit bedrijf, dat met zijn 37 meter hoge silo het hoogste gebouw van Suriname is, verwerkt de oogst van een hectare binnen een half uur tot een product dat blijkens de ervaring zeer goed verkoopbaar is.

Het project ligt geïsoleerd, de afstand naar de monding van de Nickerie-rivier bedraagt enige tientallen en de afstand naar de stad Paramaribo bedraagt enige honderden kilometers. Er is naar Paramaribo geen wegverbinding; het verkeer gaat over de rivieren. Een dergelijke boottocht duurt 24 uur. De Wageningse kolonist komt zelden in Paramaribo. Dit blijft de plaats waar men enkele dagen verlof doorbrengt of chirurgisch-medisch behandeld wordt. Hier komt dadelijk een bezwaar van een langdurig verblijf in Suriname naar voren. In dit land ontbreekt een „Bandoeng” in de bergen. Alleen een verblijf in de kuststrook is mogelijk; het achterland is voorlopig onbewoonbaar.

De uitgezonden werknemer vindt in Wageningen steeds een modern huis tegen een in vergelijking met Paramaribo zeer redelijke huurprijs. Dit geldt in het bijzonder voor de boer die na enige tijd van inwerken naar de polder verhuist. De boerderij verdient het praedicaat aantrekkelijk alleszins. De kolonist wordt vervolgens omringd

door gratis verstrekte sociale voorzieningen zoals medische zorg, verzekering tegen ongevallen, een aanzienlijke toelage bedoeld als ouderdagsvoorziening en een premiebetaling voor een levensverzekering. En dit alles moet gezien de ervaringen elders en in Suriname als zeer terecht worden aangemerkt. Deze gunstige voorzieningen hebben zeker in de laatste plaats tot de vorming van een gezonde samenleving bijgedragen. Men moet niet de illusie koesteren dat een ieder tevreden zou zijn; ontevredenheid in de vreemde is een van de kenmerken van de Nederlandse boer en burger. Voor geen van beide zal men deze ontevredenheid te ernstig moeten nemen. Te meer daar een samenhang tussen „kankeren” en hard werken ook op Wageningen niet zelden wordt aangetroffen.

De Wageningse gemeenschap.

Allereerst dient deze gemeenschap te worden geërblijkt. Hierbij worden slechts de leidinggevende arbeidskrachten van dorp en polder beschouwd. Voor leidinggevend geldt als criterium of de betrokkene al dan niet een maandsalaris ontvangt. De honderden arbeiders, die voor bouw en ontginning worden aangetrokken, vallen hier dus buiten. Naarmate deze werkzaamheden aflopen vermindert eveneens hun aantal. De kern van leidinggevende krachten omvatte medio 1955 79 personen, welke als volgt verdeeld waren:

1. 27 medewerkende boeren;
2. 21 administratieve krachten;
3. 20 technische krachten;
4. 11 afdelingshoofden.

De eerste groep omvat de eigenlijke emigranten, maar ook de overige groepen bevatten figuren die tot permanente vestiging geneigd zijn. Tot de administratieve krachten werd behoudens het kantoorpersoneel ook de verpleegster gerekend, terwijl zowel een schipper als een monteur tot de technische krachten werden geteld. De best afgeronde groep is de laatste; het begrip afdelingshoofd is vrij goed begrensd. De spreiding over dorp en polder is nu zodanig dat vrijwel alle medewerkende boeren in de polder wonen, terwijl de overige in het dorp verblijven. Vrijwel alle werknemers zijn gehuwd, zodat het dorpje Wageningen uit een 50-tal gezinnen blijkt te bestaan.

De medewerkende boeren zijn momenteel alle uit Nederland afkomstig; voorbereidingen worden getroffen

om ook Surinaamse boeren voor deze uitzonderlijk technisch-mechanische bedrijfsvoering op te leiden. De boerengroep werd qua afkomst naar Nederlandse provincies verdeeld. Voor de overige groepen leek een verdeling naar herkomst uit stad en land van minder belang.

TABEL 1.

Geografische herkomst der boeren van Wageningen inclusief hun echtgenoten

	Brabant en Limburg	Groningen, Friesland en Drente	Noord- en Zuid-Holland en Zeeland	Utrecht en Gelderland
Mannen en vrouwen	19	18	14	1

De geestelijke verzorging is gezien de omstandigheden zeker niet slecht. Er is eenmaal in de 2-3 maanden bezoek van een Hervormd Luthers of Gereformeerd predikant; door de orde der Oblaten worden de Katholieke inwoners vanuit het op enige vaaruren gelegen Nieuw-Nickerie verzorgd, terwijl ook de Hindoestaanse pandit niet ontbreekt. De kerkelijke gezindte blijkt uit volgende tabel.

TABEL 2.

De kerkelijke gezindte der Wageningse gezinnen

	Gereformeerd	Ned. Herv. Luthers	R.K.	Hindoe	Geen
1. Medewerkende boeren	8	4	10	—	5
2. Administratieve krachten	1	11	5	2	1
3. Technische krachten	1	7	4	1	7
4. Afdelingshoofden	—	4	1	—	6

Hierbij blijkt dat bij de boeren het aantal Gereformeerden en Katholieken relatief aanzienlijk is. Het aandeel der Hervormden/Luthers in de administratieve groep berust gedeeltelijk op het feit dat het aandeel der Creolen vrij groot is. Zowel bij de technische groep als bij de groep der afdelingshoofden valt de graad van onkerkelijkheid op.

Een volgend punt dat bespreking verdient is de gezinsvorming, zoals deze sinds de eerste pioniersjaren 1949/1950 heeft plaats gevonden. Zoals vermeld zijn vrijwel alle boeren en employé's gehuwd; het aantal vrijgezellen bedroeg medio 1955 slechts 4. Hoewel cijfers ontbreken kan de leeftijd van de boeren en hun echtgenoten op 25-30 jaar en van de dorpsbewoners en hun echtgenoten op 30-40 jaar worden gesteld. Het is niet mogelijk cijfers inzake de vruchtbare leeftijd van de respectieve echtgenoten te verstrekken. Volstaan moet worden met een notering van de geboorten in de periode 1950 tot medio 1955 naar beroepsgroep en naar godsdienst.

TABEL 3.

Geboorte op Wageningen in de periode 1951 tot medio 1955 naar beroep

	1951	1952	1953	1954	tot medio 1955
Boeren	—	2	2	10	4
Administratief personeel	—	—	2	3	1
Afdelingshoofden	—	—	1	1	—
Technisch personeel	—	—	2	3	1

Ondanks het feit dat de boerengroep inderdaad jonger is valt het aandeel van deze groep op, temeer indien men

Het volgen van de Vakliteratuur

draagt in belangrijke mate bij tot de kennis en de eisen van het moderne zakenleven.

In onze catalogus — gratis verkrijgbaar — kan men zien wat door ons aan vakbladen in alle branches over de gehele wereld kan worden geleverd!

Wij zijn specialisten op dit gebied!

ROTTERDAMSCHER COURANTENIMPORT & KIOSKENONDERNEMING
v.h. van Diltmar, ROTTERDAM, Schiestraat 32-36, tel 111.095 (3 lijnen)

bedenkt dat tegenover 27 boerengezinnen rond 45 gezinnen van employé's medio 1955 aanwezig waren. Veel inzicht verschaft de tabel overigens niet omdat het aantal kolonisten ieder jaar aanzienlijk verschildte. Het groeide naarmate de werkzaamheden voortgang vonden. In de periode 1949-1951 was — gezien het pionierskarakter — het aantal gezinnen zonder kinderen uiteraard overwegend. Meer inzicht wordt verkregen indien men de geboorten onderbrengt naar kerkelijke groep.

TABEL 4.

Geboorte op Wageningen in de periode 1951 tot medio 1955 naar godsdienst

Godsdienst/Beroeps-groep	Boeren	Administratief	Technisch	Afdelingshoofd
Gereformeerd	3	—	1	—
Rooms Katholiek	10	2	2	—
Hervormd/Luthers	1	1	1	2
Hindoe	—	3	—	—
Geen	4	—	2	—

Voor zover van het grootste aantal kinderen gesproken kan worden betreft dit de 2 Hindoestaanse families waarin een drietal geboorten plaatsvonden. Plaats men tegenover de medio 1955 aanwezige ruim 70 over het algemeen jonge gezinnen waarvan meer dan de helft reeds enige jaren op Wageningen woont, een totaal aantal geboorten van 32 dan kan echter niet van een abnormaal hoog geboorte-accres worden gesproken.

Sociale verschijnselen op het Wageningenproject.

Het beperkt aantal personen doet een groep ontstaan van mensen die elkaar in en buiten het werk ontmoeten. Het zijn vrijwel alle praktisch denkende mensen, gezond van lichaam en normaal van geest. Het uiterlijk gedrag is beheerst; de jongeren zijn snel geneigd tot een grap.

Ondanks weerstanden tegen volledige saamhorigheid in eigen kring welke o.a. op religieuze contrasten berust is de groep der medewerkende boeren de meest hechte. Dit o.a. omdat ondanks verschil in oorspronkelijk sociaal en religieus milieu bij alle boeren de gedachten op zelfstandige vestiging en op welvaart gericht zijn. De rest, in casu de uitvoerende organisatie en haar leidinggevende employé's, wordt dan bij zakelijke besprekingen als opponent beschouwd. Ook de technici en de administratieve krachten „trekken” als bedrijfspgroep wel eens „een Tijn” maar hier treft men toch niet de onderlinge binding van de boerengroep. De afdelingshoofden ten slotte bezitten zeer zeker een mate van collegialiteit; zij gedragen zich echter relatief zelfstandig in gedrag en oordeelsvorming.

De vrije-tijdsbesteding heeft zich naarmate de pioniersperiode afliep meer gestabiliseerd. Terwijl in deze pioniers-tijd een usance van geregelde avondbezoeken bestond blijft men sinds enige tijd meer thuis. Voor de boeren in de polder bestaat er gezien de kilometers lange afstand over water naar het dorp uiteraard een fysieke onmogelijkheid om veel op bezoek te gaan. Nu heeft de leiding de boeren in kleine groepen bij elkander geplaatst waarbij de groepsvorming enige tijd door de boeren zelf in onderling overleg plaatsvond. Criterium was hier veelal de godsdienstige gezindheid. Ook speelde het oordeel inzake de capaciteiten van de toekomstige buurman en het oordeel over de toekomstige buurvrouw een belangrijke rol. Een dergelijke in een isolement nogmaals geïsoleerde groep van enkele families kan een primair

karakter gaan dragen in de zin van „één grote familie”. Het lijkt dat de hang naar „baas in eigen huis”, vooral wat de vrouwen betreft, hier echter een grote rem zal vormen.

De omgang tussen blanke superieur en niet blanke ondergeschikte is veelal van de joviaal-ruwe aard zoals men die in een Amsterdamse bouwput of op een Rotterdamse scheepswerf aantreft. De waardering voor bepaalde goede prestaties van niet-blanke arbeiders is spontaan. Dit betreft o.a. het Surinaamse bedieningspersoneel van draglines, dat na een relatief lange tijd van inwerken betere prestaties leverde dan de oorspronkelijk Nederlandse bezetting. Een apart probleem vormt de verhouding tussen de boer en de permanent bij de boerderij behorende Javaanse of Hindoestaanse arbeider in de polder. Het on-Europese gedrag van de Javaan heeft aanvankelijk individuele moeilijkheden gegeven. Te veel voorschotten op loon werden o.a. verstrekt.

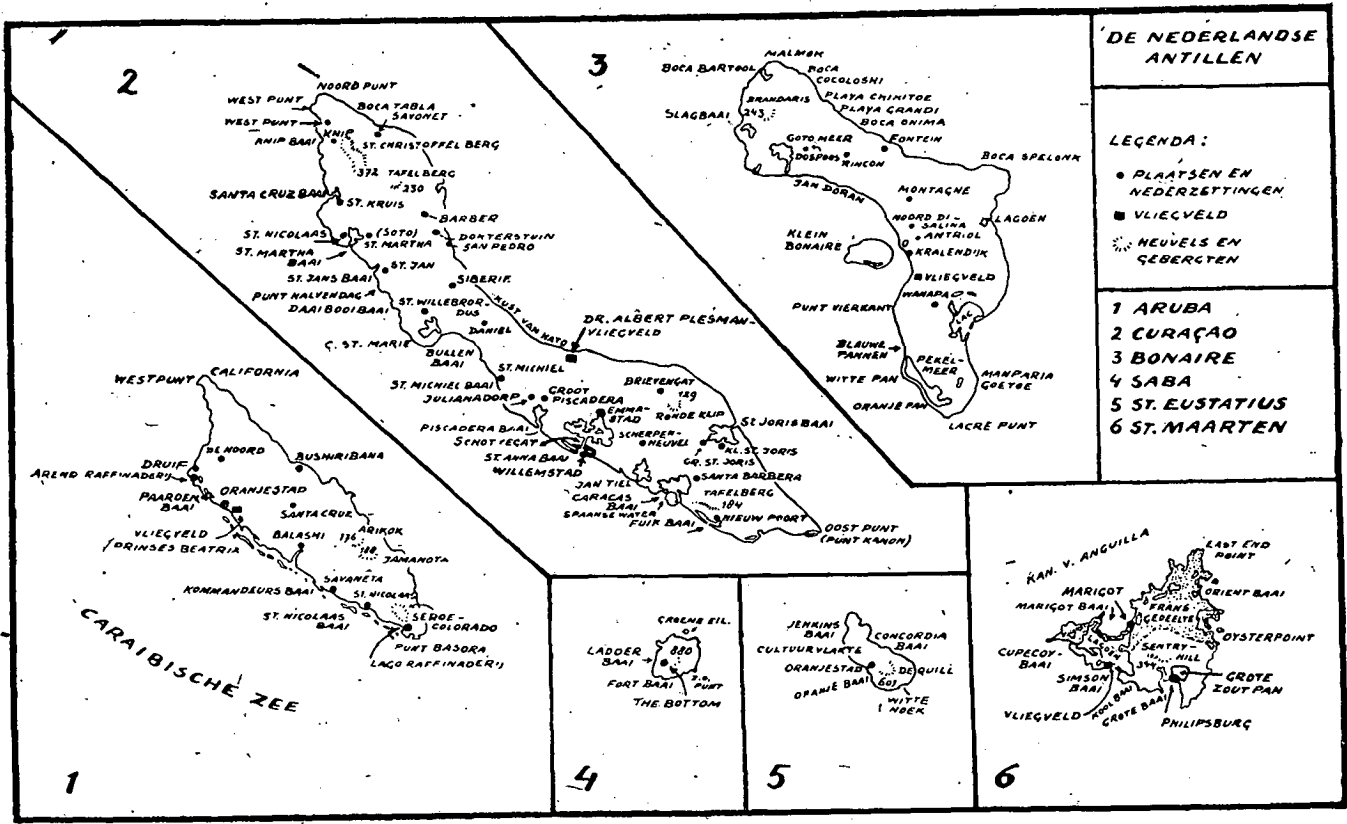
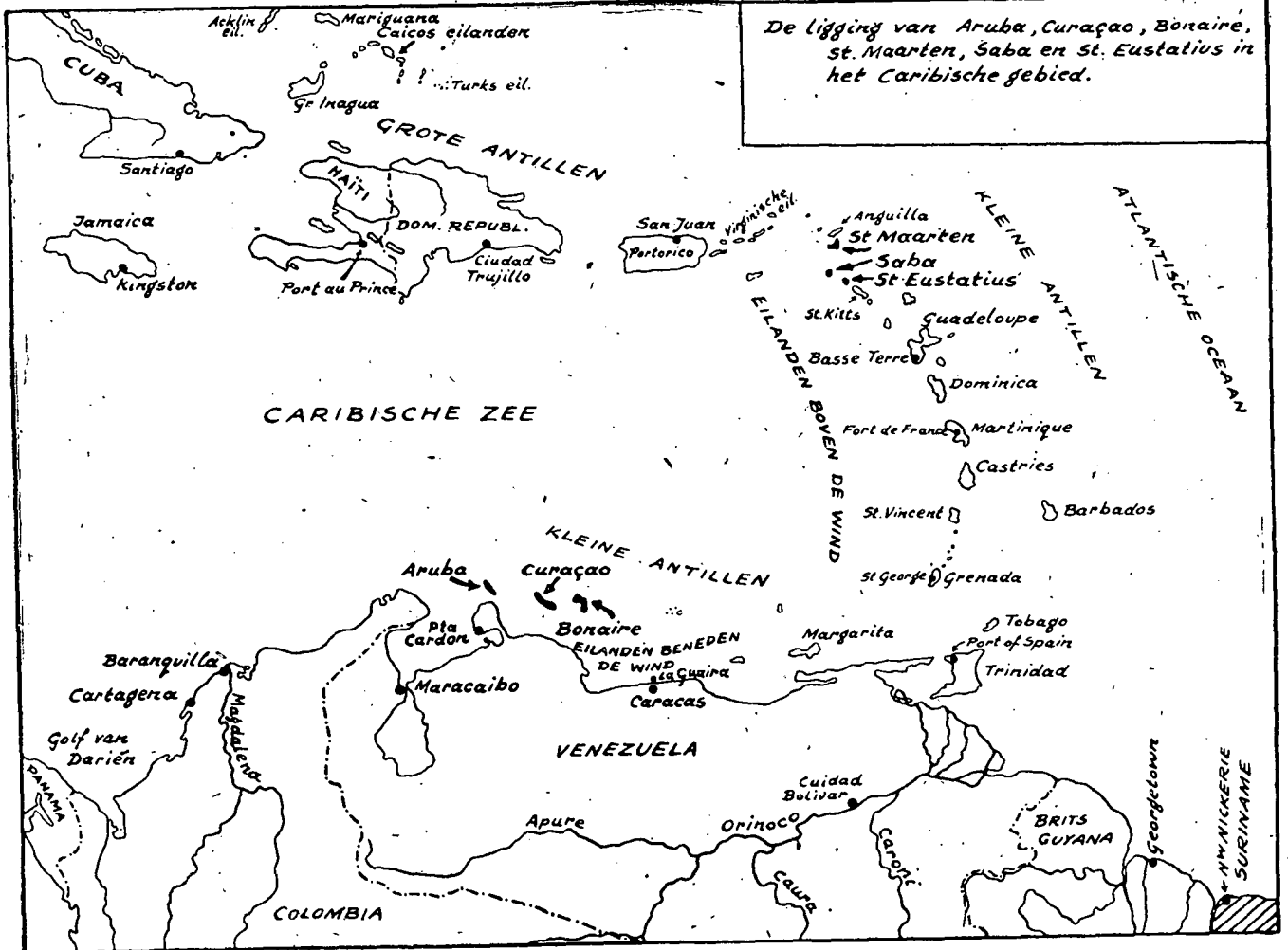
Van groot belang voor permanente vestiging is uiteraard de reactie van de Nederlandse echtgenote op de volslagen andere wereld waarin zij geplaatst wordt. Het isolement, de dunne band per brief met thuis en met eigen straat en dorp, de enerverende invloed van een tropisch laaglandklimaat, het manco aan gezellige winkels etc., dit alles geeft tijdelijke weerstanden tegen een verblijf en in het bijzonder tegen een permanente vestiging. Dat hierbij herkomst uit de stad bijzondere moeilijkheden geeft kon niet worden vastgesteld. Anderzijds vindt een wijziging in haar sociaal-economische status in opwaartse richting plaats. Zij woont in een aantrekkelijk huis, het inkomen is redelijk en de sociale voorziening voor het gezin is goed. Het loon voor een dienstbode is laag; het is bezwaarlijk om alle huiswerk, overigens veelal zonder de ballast der Europese pedanterie.

Over het morele gedrag der emigrantanten is weinig bekend; de uitlatingen van geestelijken en overige bezoekers wijzen op een sfeer waarin seksuele overtredingen (die overigens onbekend zijn) voor eigen sociale groep onverbiddelijk veroordeeld worden. Ten aanzien van de gedragingen van arbeiders en dienstpersoneel wordt vrij algemeen een tolerante houding aangenomen. Met het voor Suriname belangrijke verschijnsel van de ongehuwde moeder raakt men spoedig vertrouwd en men hoedt zich snel voor een bekrompen oordeel in deze.

In het voorgaande werd een en ander verteld over de vestiging van blanken op het Wageningenproject. De ervaring waarover men beschikt bestrijkt nog maar een periode van enkele jaren. In die jaren hebben zich geen ernstige conflicten voorgedaan. Uitgaande van de huidige situatie wordt de mogelijkheid van blijvende vestiging in de tropen dan ook aanwezig geacht. Van wezenlijk belang blijkt hierbij het scheppen van gunstige materiële bestaansvoorwaarden voor de emigrantanten. Als zodanig moet de opvatting van de leiding inzake arbeidsbeloning, sociale condities, huisvesting en oudedagsvoorziening dan ook als juist worden aangemerkt. Dit brengt met zich dat emigratie naar de tropen op een uitsluitende basis van commerciële exploitatie van landbouwgronden moeilijk zal zijn. Zeker voor jonge gezinnen waarvan de kinderen recht hebben op een rustig bestaan in een zo volwaardig mogelijke gemeenschap.

De Nederlandse Antillen

De ligging van Aruba, Curaçao, Bonaire, St. Maarten, Saba en St. Eustatius in het Caribische gebied.

Enkele aspecten van de economische ontwikkeling der Nederlandse Antillen

De vraag naar de economische ontwikkeling der Nederlandse Antillen is weliswaar niet — met een variant op de zevenkoppige — een zeskoppige draak, maar in elk geval wel zeskoppig. Zeskoppig in dien zin, dat de Nederlandse Antillen bestaan uit zes eilanden met geheel verschillende structuur, niet in het minst economisch. Deze veelheid van geographisch en daardoor maatschappelijk structureel zo verscheidene entiteiten is zeker een zwakheid, een zeer vulnerabel punt in ons staatsbestel, waarmede wij echter zo goed en zo kwaad als het gaat moeten trachten te leven.

Wanneer ik dan ook op mij neem enkele economische aspecten in de ontwikkeling van de Nederlandse Antillen te belichten dan houdt dit in principe in, dat ik zou moeten schrijven over een zesvoudige ontwikkeling en ontwikkelingstendentie. Dat zou mij wel voor een zware taak hebben gesteld; ik zou die echter gaarne op mij hebben genomen omdat dat zou hebben betekend dat overal in de Nederlandse Antillen van een economische ontwikkeling van enige betekenis mag worden gesproken. Helaas, mijn taak is eenvoudiger, helaas omdat met het constateren van deze grotere eenvoud — die mij overigens in verband met andere werkzaamheden niet onwelkom is — tevens toegegeven moet worden dat er van een dergelijke ontwikkeling — wil dit woord niet tot een inhoudloos begrip worden vervormd — tot dusver in feite slechts sprake is op twee van de zes eilanden nl. Curaçao en Aruba. Dan heeft het woord inderdaad zijn volle betekenis. Vooruitgang, verandering, drastische verandering hebben het aangezicht van deze twee eilanden, hebben hun maatschappij, hun sociaal leven volkomen herschapen.

De economische betekenis van Curaçao in het verleden.

Is reeds op Curaçao de verandering enorm, die sinds 1920 heeft plaats gevonden, verhoudingsgewijs nog impressiever is de wijziging, die zich op Aruba heeft voltrokken. Curaçao heeft van af de verovering door de Hollanders in 1634 tijden gehad van een kwijnend bestaan, tijden waarin men zelfs met wrevel naar de lastpost keek en de inname betreurde; echter ook tijden van voorspoed, zelfs van aanmerkelijke voorspoed waren zijn deel. Curaçao was dan ook het handelscentrum bij uitstek in het Caraïbische bekken, de „clearing house” van alle goederen van alle handelsrelaties die Spanje, Frankrijk en Engeland elkaar en hun eigen koloniën niet gunden. Alle knellende restricties en monopolies waarmede deze landen elkaar en hun koloniën plaagden en irriteerden werden ontweken via Curaçao. En de natuur had dit eiland daar als het ware toe voorbeschikt, niet alleen door zijn centrale ligging, maar ook tevens door een alleruitmuntendste natuurlijke haven, volkomen beschut tegen stormen (voor zover deze al zeldzaam daar voorkwamen), schitterend te verdedigen tegen invallers van buiten. Curaçao was dus van het begin zijner historie af als Hollandse nederzetting, in het „wereldverkeer” ingeschakeld. Van zijn tijden van voorspoed getuigen nog steeds de mooie zeer ruime huizen in Willemstad,

de majestueuze landhuizen in de buitendistricten. Curaçao had reeds lang vóór de nederzetting van de oliemaatschappij een „werelds” air.

De Arubaanse haven.

Aruba had altijd terzijde gelegen, want Aruba had geen haven en wat kon men eigenlijk in die tijd zoeken op een eiland, waar landbouw door het droge klimaat onmogelijk werd gemaakt, terwijl de kustgesteldheid nauwelijks toeliet van deze nood een deugd te maken door het inrichten van zoutpannen? Geen wonder dus dat zelfs Bonaire indertijd belangrijker was.

Het is niet vreemd dat de Arubanen het bezit van een haven hebben gezien als een eerste vereiste om „ingeschakeld” te worden. Vele miljoenen zijn er aan uitgegeven. Aruba heeft na de tweede wereldoorlog zijn haven gekregen. Velen doen daar wat schamper over, men mompelt van weggegooid geld, van een grote dwaasheid etc. Maar men bedenke dat sommige van de grootste dwaasheden later wijsheden blijken te zijn geweest, en ik hel er toe over om de haven van Aruba — op lange termijn bezien — indien al als een dwaasheid, dan in elk geval als een „wijze dwaasheid” te beschouwen. Er is daartoe een groot financieel offer gebracht, zonder dat men met de vinger kan aanwijzen welke schepen zullen komen en met welk doel. Dit alles zij toegegeven, maar bij welvaartzorg op lange termijn moet men nu eenmaal risico's aanvaarden, „gokken” op hetgeen men niet direct ziet, maar voelt of hoopt. Een haven is een volstrekt fundamenteel ding voor elk land; dit à fonds perdu te bouwen op een der zeldzame momenten in de historie van een land waarbij overschotten in de begroting (wanneer zouden die weer terugkomen?) dit toelieten, wás dit nu eigenlijk wel zo dwaas gedacht?

Welvaartsdiffusie.

De reden van de verhoudingsgewijs zo grote welvaart van de Nederlandse Antillen sinds enkele decennien is voldoende bekend: de vestiging der oliemaatschappijen, van 1919 af op Curaçao, van ca 1930 af op Aruba. De welvaart op deze eilanden heeft zich diffuus door de gehele Antillen verspreid. Bonairianen en Bovenwinders gingen werk zoeken op Curaçao en Aruba, zonden chèques naar huis, het Gouvernement voerde openbare werken uit die vele bewoners aan redelijke inkomsten hielpen. En hoe armoedig de omstandigheden op St Maarten, St Eustatius, Saba en Bonaire, naar absolute maatstaven gemeten, ook mogen zijn, in verhouding tot de omliggende eilanden is men er toch altijd vrij goed aan toe. Nóg steeds komen Brits West-Indiërs van St Kitts etc. op de Bovenwinden werken, nóg verdringen zich de Brits West-Indische dienstmeisjes om op Curaçao en Aruba te worden toegelaten, terwijl een Bonairiaanse er met een lantaarntje te zoeken is.

Enkele sociale gevolgen van de „boom”.

Het is geenszins mijn bedoeling in dit artikel een uitvoerig gedocumenteerde bespreking te wijden aan de

HBU

HBU

***De
wereld
is
Uw
afzetgebied***

Onze kantoren te Willemstad,
Oranjestad en San Nicolas werken
reeds jaren onder onze eigen naam
en onder onze aansprakelijkheid
in de Nederlandse Antillen

Ook voor U: de HBU

HOLLANDSCHE BANK-UNIE N.V.

AMSTERDAM · DEN HAAG · ROTTERDAM

stormachtige economische ontwikkeling op Curaçao en Aruba en aan de hoogst interessante sociale gevolgen van dien. De economische feiten zijn herhaaldelijk onderwerp geweest van allerhand beschouwingen (cijfers over toename van het nationaal inkomen, verhoging van lonen, levensstandaard, kostenindex, in- en uitvoer etc.). De sociale consequenties zijn nauwelijks bestudeerd, en zouden zeker een opzet vergen, ver gaande buiten het kader van dit artikel.

Voor een enkel punt wil ik echter een uitzondering maken. Het betreft een misverstand, dat men vaak bij buitenstaanders aantreft. Bij vele dezulken heeft vaak de mening postgevat, dat, gezien de verhoudingsgewijs grote welvaart in korte tijd verkregen, economische onrust en spanningen, sterke sociale aspiraties, budgetmoeilikheden etc. bij ons niet of nauwelijks zouden bestaan. Dit is nu beslist niet het geval. Mogen al de verhoudingen in dezen gunstiger zijn dan op vele plaatsen elders, probleemloos of nagenoeg probleemloos zijn zij op verre na niet.

De reden? Onder andere deze: betere economische omstandigheden brengen mede een versterkte bewustwording van hetgeen er al méér op dit ondermaanse aan materiële geneugten en comfort te beleven valt. De werkmans die beter gevoed is, die zich, maar vooral zijn vrouw en zijn dochters keurig en elegant kan kleden (en met heel wat betere smaak dan men doorgaans in Noord-West-Europa gewend is in veel hogere klassen!), zal zich bewust worden van de armelijkheid van zijn huisje. De kinderen, die op de waarlijk luxueuze scholen begrip voor hygiëne wordt bijgebracht zullen met tegenzin terugkeren in de oude volksbuurt waar vaak toestanden heersen, die spotten met alles wat zij op school hebben geleerd en gezien. Het „tonnetje-op-wielen” — getrokken door een slecht gevoed grauwtje — waaruit het dure water per kerosineblik werd verkocht is uit het stadsbeeld verdwenen en ook de volksbuurten hebben heerlijk destillaatwater-uit-de-kraan aan huis. Is het wonder dat de „kunukuman” die in de stad werkt, zich afvraagt waarom zijn vrouw en dochters soms kilometersver in de brandende zon moeten lopen met een blik op het hoofd om in de dichtstbijzijnde gouvernementsput wat zoutig water op te halen, zolang de voorraad strekt? Maar men vraagt niet wat het kost de verspreid liggende kunukuhuisjes aan goed water te helpen!

En zo is het op elk gebied; elke verbetering „smaakt naar meer” en heeft een nasleep van verdere eisen en verdere verbeteringen. Daarom: de luide verkondigde eisen zijn er, en daarmee de moeilijk sluitende begrotingen ondanks een economische toestand waarvan alle omliggende eilanden likkebaarden, ondanks — tot dusverre — gestaag stijgende overheidsinkomsten. Daarom ook: de hoofdpijn van het Bestuur is nauwelijks minder dan in economisch minder bevoordeelde gebieden.

Wellicht zelfs zijn de gevaren voor ernstige ontevredenheid in de toekomst groter dan in landen, die economisch stilstaan of slechts langzaam groeien. De in gang gezette ontwikkeling heeft een hele reeks nieuwe behoeften doen ontstaan, verwachtingen gewekt, waar men vroeger niet van droomde. De balans is verbroken: de radio en de ijskast passen niet meer in het krotje, maar het is het krotje dat zich in de toekomst op moet werken tot het niveau van radio en ijskast; een herstel van de balans „naar beneden” zodanig dat het krotje krotje blijft en de radio en ijskast verdwijnen is niet mogelijk zonder de allergrootste sociale spanningen.

En nu het gevaar voor de toekomst: ook wanneer de lijn der economische ontwikkeling niet naar beneden gaat, maar slechts zich afvlakt zal moeilijk aan de gewekte verwachtingen kunnen worden voldaan, zullen de ontstane, scheve verhoudingen moeilijk „naar boven” kunnen worden rechtgetrokken.

Het is van voldoende bekendheid, dat de Antilliaanse economie nagenoeg geheel berust op de aanwezigheid der petroleumraffinaderijen, óók is bekend dat door overeenkomsten van de maatschappijen met de Venezolaanse Regering het *volume* van de hier te verwerken olie aan een maximum is gebonden. Dat wil op zich zelf niet zeggen, dat de oliemaatschappijen in de toekomst niet nog meer tot onze economie kunnen bijdragen dan thans reeds het geval is. De fabricage van nieuwe producten uit de petroleum wordt ter hand genomen, oude apparatuur wordt door nieuwe vervangen, nieuwe kantoren, scholen en arbeidershuizen verrijzen, de haven-emplacementen worden uitgebreid, gerepareerd of verbeterd. Dit alles brengt wéér nieuwe investeringen, brengt nieuw werk aan de winkel.

De gevaarlijke belastingschroef.

Wanneer men de boven aangestipte problemen met pas aangekomenen uit Holland bespreekt, kan men er bijna zeker van zijn een ongelovig lachje te incasseren plus nog een, al naar het temperament, milde, dan wel hevige uitbarsting van „sociale verontwaardiging”. „Belachelijk — jullie die van financiële moeilijkheden van de Overheid spreekt, met dergelijke lage belastingen; zet er maar gerust 50 pCt bovenop, dan kunnen jullie alle krottenbuurten saneren en nog veel meer”.

Wanneer dezulken een jaar hier zijn, spreken zij wel anders — géén uitgezonderd —. Zij hebben dan ingezien dat „elke waar is naar zijn geld”, dat de vestiging van een industrie hier, in een land overigens zonder industriële achtergrond, met een beperkt arbeidspotentieel, met watermoeilijkheden etc., ergens door moet worden gecompenseerd en één der belangrijke compensaties is juist: de lage belastingen. Ook hebben zij dan wel gemerkt dat rijke zakenlui er geen been in zullen zien zich bijv. in Venezuela te vestigen wanneer zij het gevoel hebben dat men hen hier — plat gezegd — „een poot probeert uit te draaien”, en tevens is hun duidelijk geworden, dat de uiterst lage invoerrechten „conditio sine qua non” zijn voor het toeristenverkeer. Dat men in bepaalde sectoren niet meer uit de belastingen zou kunnen halen, ik ben de laatste dit te beweren; dat echter de belastingschroef met de uiterste omzichtigheid gehanteerd moet worden, willen wij niet op het hellend vlak komen dat alleen maar naar de afgrond leidt, is echter wel zeker.

Overheidszorg voor de toekomst.

Uit het bovenstaande is wel duidelijk geworden dat wij wel degelijk op de Antillen economische problemen hebben, problemen die door het zeer snelle bevolkings-acces (ca 5.000 per jaar op een totale bevolking van ca 185.000!) worden geaccentueerd. Bovendien dient bedacht dat het probleem van „to be or not to be” hier fundamenteel veel scherper is gesteld dan in de meeste omliggende landen. Per slot van rekening is er bijv. in een land als Suriname bouwgrond en water; een minimum levensbestaan, al is dat nog zo karig, een vrijwaring tegen verhongeren is er altijd te verkrijgen. Wat wij uit onze grond kunnen halen is practisch niets! Dat de

Binnenkort
verschijnt:

Dr. M. Weisglas
Public relations

een terreinverkenning

PRIJS GEB. F 8,90

Dr. M. Weisglas, o.m. auteur van het boek „Benelux” die als 'public relations officer' zijn sporen heeft verworven zowel in overheidssdienst als in het bedrijfsleven, geeft in het eerste Nederlandse boek over dit onderwerp aan 'public relations' de plaats die haar toekomt. Het waarom, wat en hoe van een bewuste en systematische zorg van enig lichaam, zaak, bedrijf, vereniging, overheid en wat niet al voor goede betrekkingen met de buitenwereld zet hij glashelder uiteen.

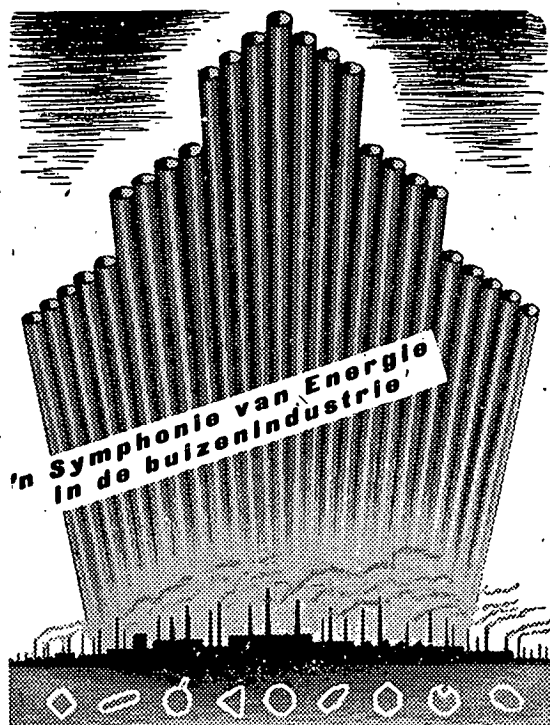
Bestelt Uw exemplaar bij:

De Wester Boekhandel

Nieuwe Binnenweg 331 - Rotterdam-W.
Telefoon 53941-32076 — Giro 18961

Gespecialiseerd op economisch gebied

Electrisch gelaste dun- en dikwandige stalen buizen.

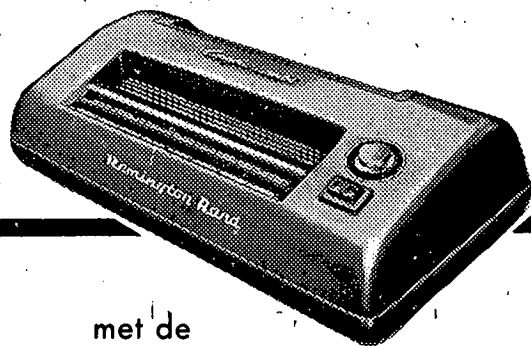
Koudgetrokken naadloze stalen precisiebuisen.

EXCELSIOR
buisen

N.V. METAALBUISFABRIEK M.I. „EXCELSIOR” - SCHIEDAM

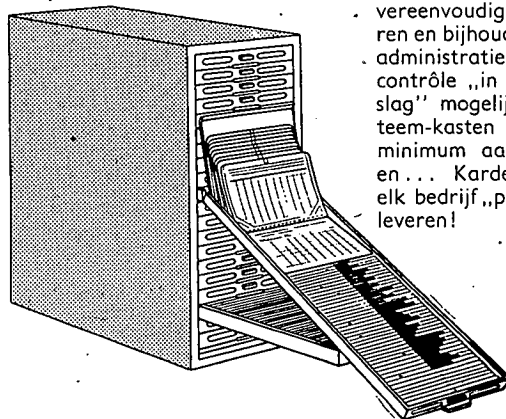
Een
authentieke copie
binnen
één minuut!

met de
Remington Copyfix Combi!

Tijdrovend overtypen onnodig. Foutieve weergave uitgesloten. Het origineel hoeft ook niet meer - vaak meerdere dagen - aan een copiëerinrichting te worden afgestaan. Want binnen één minuut hebt U de copie. Haarscherp met handtekening, initialen enz. Ideaal voor kopiëren van brieven, rekeningen, prijslijsten, documenten, acten, krantenartikelen enz.! Zonder donkere kamer, zonder afzonderlijke baden, zonder spoelen, zonder droogapparaat. Iedereen leert in 5 minuten met de Remington Copyfix Combi werken. Vraag uitgebreide inlichtingen en demonstratie aan.

Remington
KARDEX SYSTEMEN

De efficiency ten top gevoerd. Remington's vernuftige Kardex systemen vereenvoudigen het voeren en bijhouden van Uw administratie en maken controle „in één oogopslag” mogelijk. De systeemkasten nemen 'n minimum aan plaats in en... Kardex is voor elk bedrijf „pasklaar” te leveren!

Remington Rand N.V.

FAKKELDRAGERS DER EFFICIENCY

Kantoren: Amsterdam, Kalverstraat 3-5, Arnhem, Eindhoven, Enschede, Groningen, Den Haag, Leeuwarden, Maastricht, Roermond, Rotterdam, Utrecht.

Overheid dus een wakend oog, een zorgend oog en wellicht zelfs een zorgelijk oog over onze toekomst moet laten gaan is duidelijk.

„Planning” is een modewoord, dat ik niet gaarne gebruik, alleen maar omdat het zo afgezaagd en misbruikt is, misbruikt voor allerlei ijdel gethedetiseer; maar een zuivere realisering van de gevaren enerzijds en de mogelijkheden anderzijds, een op elkaar afstemmen van principiële maatregelen, een klaar inzicht in „waar men naar toe wil”; een vaste afbakening en principiële vervolging van de eenmaal gekozen richting zullen absoluut noodzakelijk zijn.

Wat zullen de richtlijnen moeten zijn van de „welvaartszorg” (om bij gebrek aan beter toch in een modewoord te vervallen)? Het is zonder meer duidelijk dat, gezien de volstrekt overheersende invloed van de petroleummaatschappijen op onze economie, elke welvaarts-politiek er in de eerste plaats op uit zal moeten zijn de omstandigheden zodanig te behouden dat een verder verblijf op de Antillen en een verdere uitbouw, al was het maar alleen in de richting van een meer gediversificeerde productenreeks — „afgeleiden” van het raffinagebedrijf — voor de maatschappijen aantrekkelijk zal zijn. Maar dat ook bij een op gelijk niveau blijven of zelfs lichtelijk stijgen van de inkomsten uit de oliebedrijven in verband met de snelle bevolkingstoename en de boven omschreven steeds luider wordende sociale eisen het aanboren van nieuwe welvaartsbronnen noodzakelijk is, is duidelijk.

Ligt het bij een land als bijv. Suriname duidelijk aan de oppervlakte in welke richting daarbij gezocht zou moeten worden, nl. in die van landbouw, bosbouw en mijnbouw, voor de Antillen is reeds voor het vaststellen van de hoofdlijnen, ik zou haast zeggen meer fantasie nodig, ofschoon ook hier een zeer duidelijke vingerwijzing in de historie wordt gevonden.

Centrale ligging, uitstekende haven, liberale handels-politiek, stabiel bestuur, rechtszekerheid, lage belastingen, dat zijn de wachtoorden, die steeds hebben gegolden voor de Antilliaanse welvaart. Handelsbedrijvigheid, scheepvaartbedrijvigheid — bunkerstation, overscheep-haven —, later de aloverheersende industriële bedrijvigheid, zijn daarvan het gevolg geweest.

De Nederlandse Antillen als handelscentrum.

De Nederlandse Antillen als distributiecentrum, de Nederlandse Antillen als voorpost voor de Nederlandse handel, hoe vaak en hoe lang geleden is daar al niet over gesproken. Wat is daarvan gematerialiseerd? Bitter weinig! Hoe komt dit? Men heeft vergeten, dat men er alleen met spreken niet komt; dat de tijd nu eenmaal voorbij is van het „laissez faire, laissez aller”; dat, waar er fundamentele mogelijkheden zijn, deze zich niet concretiseren zonder een complex van maatregelen, die het onmisbare complement leveren om de situatie „klaar voor gebruik” te maken.

Colon heeft gerealiseerd dat zij gunstig gelegen was als distributiecentrum voor Midden-Amerika, maar zij heeft ook gerealiseerd, dat zij er met deze realisatie niet was; en kloek heeft zij gehandeld:

- a. een „vrije zone” werd gecreëerd;
- b. loods- en fabricageruimten werden in deze vrije zone ten verhuur gebouwd;
- c. een propaganda-apparaat werd gecreëerd dat zorgvuldig de mogelijkheden en voordelen van de distri-

butie vanaf Colon bestudeerde en in het buitenland bekend maakte;

- d. gunstige belastingvoorwaarden en belastinggaranties werden verleend aan vreemde vestigingen.

Het resultaat: een groot succes in luttel aantal jaren.

Dit is mede de reden geweest dat in de Nederlandse Antillen „vrije zones” zijn geprojecteerd bij de prachtige nieuwe havens van Curaçao en Aruba, dat een aanvang is gemaakt met propagandistische organisatie; dat is ook de reden dat bepaalde belasting- en deviezenfaciliteiten zijn verleend aan vreemde vestigingen en dat andere in studie zijn.

Het zou in het kader van dit artikel veel te ver voeren deze maatregelen in detail te bespreken; één bijzonder punt t.a.v. het creëren van een distributiecentrum worde nog gereleveerd, nl. dat daarbij, evenals bij Colon, waarschijnlijk het luchtverkeer een zeer belangrijke rol zal spelen. Een ander belangrijk punt, dat de lezer zal interesseren, is, dat de belastingfaciliteiten die recentelijk werden geïntroduceerd reeds belangrijke buitenlandse vestigingen tot gevolg hebben gehad, die de Antillen geen windeieren hebben gelegd.

Toerisme.

Het toerisme is een andere bron van inkomsten, die geheel afhankelijk is van het buitenland. De belangstelling voor toeristenreizen naar het Caraïbische gebied is de laatste jaren in de Verenigde Staten enorm toegenomen. Van dit toerisme hebben wij ruimschoots ons aandeel gehad, al is dit nagenoeg geheel beperkt gebleven tot een bepaald soort toerisme, nl. het dagjestoerisme. De toerist komt hier met speciale zgn. „cruiseschepen” of met de regulair hier aandoende passagiersschepen (Grace Line etc.), brengt enkele uren door in de stad, koopt zich de beurs plat aan juwelen, horloges, porcelein-waren, dranken, parfums, photographietoestellen en al wat dies meer in de Verenigde Staten zoveel duurder is door de hoge invoerrechten en verdwijnt weer. Tot dusver was Curaçao voor de toerist nagenoeg alléén „shopping center”.

Overnachtende toeristen waren er nauwelijks. Wat zouden die ook hier te zoeken hebben, zegt de pessimist! Wel, hoge bergen, tropische wouden, interessante flora en fauna hebben wij niet, dat is zeker, maar Willemstad is een interessant historisch stadje, uniek in het hele Caraïbische bekken (zij zal het jammer genoeg niet lang meer zijn, want al het schone oude maakt plaats voor blokkendozen; efficiënte monumentenzorg bestaat nog niet), de zee is beter geschikt om te zwemmen dan in de meeste Caraïbische landen (kalmer en helderder), Aruba heeft een schitterend door palmenbossen omzoomd strand, Bonaire heeft tussen de westkust en Klein-Bonaire een zee zo glad als een binnenmeer, waar zeil- en vissport kunnen worden beoefend, waarover boten met glazen bodem kunnen glijden om de verbaasde toerist te vertonen de wondere flora en fauna van koraalbanken, waarvan de schoonheid die van de riffen, welke in Florida en elders aan de toerist worden getoond, verre overtreft.

En het is gebleken dat in Amerika — bij weer een heel ander slag publiek — óók belangstelling bestond voor St Maarten, met zijn vriendelijke weiden, met zijn prachtige stranden en mooie zee, óók voor het miniatuur-eiland Saba, pitoresque in de hoogste graad.

Waarom kwam de Amerikaan, de overnachtende

Amerikaanse toerist, dan niet? In de eerste plaats: onze hotels waren naar Amerikaanse begrippen volstrekt inadequaats. Thans komt daar verbetering in. Op Curaçao wordt een up-to-date hotel gebouwd van f 2.500.000 (= f 5.000.000 Ned. Crt), op St Maarten wordt de laatste hand gelegd aan een hotelletje, van ca f 500.000 (= f 1.000.000 Ned. Crt). Op Aruba zal men binnenkort klaar komen met een strandhotel met bungalows, schitterend gelegen temidden van een palmenbos, voor een hotel op Bonaire heeft een buitenlandse groep belangstelling getoond.

In de tweede plaats dienen er aan de hotels attracties vastgekoppeld te worden: stranden moeten worden in orde gemaakt, de botenverhuur en sight-seeing moeten worden geregeld, en voor nachtelijke „entertainment” moet worden gezorgd. Dit alles zal slechts langzaam kunnen groeien.

Visserij.

Boven werd wederom de alom bekende waarheid herhaald dat ten onzent nagenoeg niets te verwachten is van de „voortbrengselen van de bodem”. Hoe staat het met de zee zal men vragen: is deze geen onuitputtelijke bron van voedsel? Men kan beginnen op te merken dat Aruba en Curaçao een groot tekort hebben aan vis. Menigeen zal dit verbazen, dat twee kleine eilanden midden in de tropische zee tekort aan vis kunnen hebben! Verscheidene factoren werken hieraan mede. In de eerste plaats is de tropische zee lang niet zo rijk aan vis als men veelal pleegt te denken (het planktongehalte is relatief laag), in de tweede plaats komt de meeste vis voor op ondiepten („visbanken”) die wij niet aan onze kusten hebben. Betrekkelijk dichtbij zijn weliswaar de banken op de Venezolaanse kust, maar in Venezuela strekt men het begrip „territoriale wateren” nogal ver uit, zodat voor ons van deze visplaatsen niet veel te verwachten is. In de derde plaats is de loonstandaard ten onzent nog zo, dat het harde vissersleven niet velen aantrekt. In de vierde

plaats zijn de hier gebruikte vismethoden nog zeer ouderwets. De Overheid tracht in een en ander verbetering te brengen, waartoe zij de hulp heeft ingeroepen van de „Food and Agricultural Organisation”.

Ons waterprobleem.

In het bovenstaande kwam reeds duidelijk tot uitdrukking, dat het watergebrek een der voornaamste factoren is, die bepalend zijn voor de richting, waarin diende te worden gezocht bij de economische ontwikkeling der Antillen. Het is thans onomstotelijk komen vast te staan, dat van grondwater noch voor landbouw (op meer dan minuscule schaal), noch voor de drinkwatervoorziening iets te verwachten valt. Het waterleidingbedrijf gaat geheel over op destillaatwater. Inderdaad een vrij wonderlijke toestand voor iemand die daar niet aan gewend is: het toilet wordt doorgespoeld en de tuin wordt besproeid met „aqua destillata”, Men heeft de laatste tijd nogal wat kunnen lezen over ontwikkelingen op het gebied van de omzetting van zeewater in zoetwater. Géén dezer ontwikkelingen evenwel geeft enige hoop op een zo goedkope productie, dat daarmee landbouw in de ware zin des woords mogelijk zou zijn. Een zeer belangrijke verbetering wat betreft drinkwater, industrie-water en water eventueel voor de verbouw van kostbare gewassen (bloemen, bepaalde verse groenten) schijnt evenwel geheel binnen het bereik der mogelijkheden te liggen.

Het is hier geenszins de plaats om op deze kwestie nader in te gaan; slechts kan worden gezegd dat men dezerzijds zeer diligent is ten aanzien van ontwikkelingen in de zeewaterconversie.

Ten aanzien van eigen energiebronnen bestaan bepaalde mogelijkheden in de richting van windkracht, waartoe vooral het eiland Aruba zich zeer bijzonder schijnt te lenen.

Willemstad.

Dr Ir P. C. HENRIQUEZ.

DE SURINAAMSE IMPORT - EXPORT ONDERNEMING

AMSTERDAM
Herengracht 148 a
Telefoon: 42221
Postgiro 548174
Telegram: surinamex
Private: codes
Bankers:
Nederlandse Overzee Bank N.V.
Herengracht 546-550, Amsterdam

PARAMARIBO
Jodenbreestraat 40a
Telefoon: 3350
Telegram: surinamex
Private: codes

Bankers:
O. R. G. Vervuuts-Banking
Corp. Ltd.

Importeurs - Exporteurs - Transitohandelaren

rice and riceproduces

De ontwikkeling van landbouw en mijnbouw op de Nederlandse Antillen

Ten aanzien van de Nederlandse Antillen geldt, dat de aandacht er vooral is gevestigd op de reusachtige petroleumverwerkingsindustrieën en de daarmee ten nauwste verbonden handel en scheepvaart, alsmede de opvallende toeristen- en koopmansbedrijvigheid; zo zeer zelfs dat wel eens wordt vergeten dat het bestaan der eilandbewoners óók rust op enige andere, zij het veel zwakkere pijlers: de landbouw, waaronder we de veeteelt rekenen, en de mijnbouw. Deze twee bestaansbronnen hebben weinig gemeen en het is dus nodig hen afzonderlijk te bezien. De landbouw heeft de oudste rechten en werd reeds, naast jacht en visvangst, beoefend door de oorspronkelijke, Indiaanse bewoners; deze Indianen maakten ook voorwerpen uit klei en steen en bereidden een roodbruine verfstof uit het verweringsproduct van diabaas of kalksteen, maar onder mijnbouw kunnen we dat moeilijk rangschikken. Aan de landbouw, hoe weinig ontwikkeld ook, kunnen we bovendien een hogere waarde voor de volksgemeenschap toekennen dan aan de mijnbouw.

Landbouw.

Landbouw wordt, overal ter wereld, het meest beïnvloed door twee factoren: de bodem en het klimaat. Waar beide gunstig zijn, heeft zich gewoonlijk een goed akker- en veeweidebedrijf ontwikkeld. Waar slechts één van beide factoren gunstig is, kan dit bedrijf zich slechts met moeite staande houden en kent het vele mislukkingen. Hoe staat het in dit opzicht met de Nederlandse Antillen? Over grote arealen is de bodemgesteldheid er gunstig, met name in de weinig geaccidenteerde landstreken, welke bouwkruijn is gevormd uit vulkanische en alluviale gesteenten. Een ruwe schatting is, dat 215 km² van de gezamenlijke, 947 km² metende, oppervlakte der zes eilanden, of bijna 23 pCt, kan worden beschouwd als „bebouwbaar land”; dat is een hoog percentage.

Niet al dat „bebouwbaar land” is overal even goed bruikbaar, hetgeen voor de hand ligt. We nemen Bonaire als voorbeeld. Een recent onderzoek heeft geleerd dat 12 pCt van het eiland als betrekkelijk goed land geclassificeerd kan worden; 10 pCt is land dat alléén voor landbouw kan dienen als het met veel zorg wordt behandeld en door speciale maatregelen wordt behoed tegen de gevreesde bodemerosie; nog eens 12 pCt kunnen eigenlijk alleen voor één enkel, weinig eisend gewas, de later nog te noemen aloë, worden gebruikt. Gezamenlijk is dit dus 34 pCt. Toch is tegenwoordig slechts hoogstens 6 à 7 pCt van de totale eilandoppervlakte tegelijk in gebruik. De overige 66 pCt van Bonaire is voor de akkerbouw van geen waarde; voor beperkte veeteelt en houtwinning kan een gedeelte wel worden benut, maar bij een verantwoord landgebruiksprogramma zou deze 66 pCt voornamelijk moeten fungeren als hydrologisch reservaat, voor het behoud van bodem en grondwater (ook ten behoeve van aangrenzende landbouwterreinen), en als natuurreservaat ter bescherming van flora en fauna.

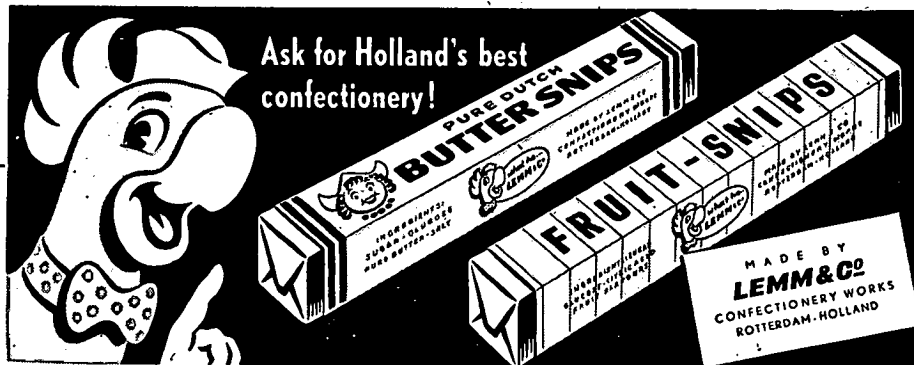
Na onze summier beschouwing van de — voor een groot deel goed bruikbare — bodem, moeten we ons thans

bezighouden met het klimaat, en wel in de eerste plaats wat betreft de *Benedenwindse eilanden*. Het klimaat hier is voor de landbouw bepaald niet gunstig. De eilanden zijn gelegen in de langgestrekte semi-aride zone langs de noordkust van Venezuela en Colombia. Er heerst doorgaans een uitgesproken droogte, nog geaccentueerd door de vrijwel immer waaiende passaatwind. Er zijn geen rivieren, geen beken, evenmin zoetwatermoerassen of meren; slechts op enkele plaatsen vindt men een kleine, in dit dorstige land o zo welkome, bron; het enige zoete water dat men overigens ziet, is dat van de kunstmatige reservoirs (tanki's), welke echter alleen gedurende korte tijd na zware regenbuien boordevol zijn. Het droge klimaat, met de tot slechts enkele maanden beperkte regentijd, drukt onmiskenbaar zijn stempel op de begroeiing: lage, veelal doornige struiken en boompjes, agaven en de zo karakteristieke cactussoorten.

Het is dus begrijpelijk, dat zich, bij dit gemis aan voldoende regen- en grondwater, op de van zichzelf niet onvruchtbare bodem geen bloeiende landbouw heeft kunnen ontwikkelen. In de gunstige regenseizoenen — die echter lang niet elk jaar optreden — wordt op vrij grote schaal sorghum verbouwd, d.i. de zgn. „kleine mais”, een gierstsoort, welks korrel tot meel wordt vermalen en welks stengel en blad een gewild runderveevoer zijn. Hier en daar, waar de grondwaterstand voortdurend hoog is of waar bevloeiing uit putten of bronvrij is, groeit welig gewas van gewone mais, veldmugelijk en groenten. Men vindt er ook de „hofjes”, fraaie opstanden van allerhande vruchtbomen: cocosnoot, mispel, zuurzak, mango, citrus, tamarinde, banaan, papaja. Met recht zijn dit de oasen van Curaçao, Aruba en Bonaire!

Uitzonderlijk goed aan het droge klimaat en veelal ook aan de stenige kalkbodem aangepast, is de boven reeds genoemde aloë, de plant welks sap wordt ingedikt tot een hars, waaruit aloïne en andere, aromatische producten worden gewonnen, voor gebruik o.a. in de pharmacie, de likeurstokerij en de zeepfabricage. Op Curaçao wordt de aloë thans niet meer verbouwd, maar van Aruba en Bonaire vindt nog steeds export van het halfproduct plaats, zij het ook in sterk wisselende hoeveelheden vanwege de prijsschommelingen op de wereldmarkt.

Het beeld van de Benedenwindse eilanden zou niet compleet zijn zonder de talloze in het wild rondzwervende geiten en schapen. Het economisch voordeel dat dit vee ontegenzeggelijk voor plantage-eigenaren en een deel van de plattelandsbevolking bezit, vooral vanwege het vlees en de huiden, gaat echter ten koste van het door het droge klimaat reeds zeer labiele natuurlijke plantdek, welke regeneratie op menige plaats belemmerd of verhindert wordt. De achteruitgang en verdwijning van het plantendek heeft dan als logisch gevolg de ontreddering van de bouwkruijn en erosie van de bodem. Het is niet zo eenvoudig hier een balans op te maken. Schrijvers overtuiging is wel dat de wilde veeweide meer indirecte schade dan direct voordeel oplevert. Talrijk zijn in de loop der jaren de adviezen geweest die zouden moeten leiden tot „het sparen van de kool en de geit”. De intern-politieke en sociale verhoudingen zijn, als in zo menig ander land met een te weinig aan water en een teveel aan vee, steeds

Alleen-exporteur voor Suriname-Curaçao-Aruba: FIRMA VAN SEUREN & SMIT JCzn.

812 LAAN VAN MEERDERVOORT - 'S-GRAVENHAGE (HOLLAND)

V.T.

VOOR ALLE SOORTEN

Staaldraadkabels

Sisal en Manillatouw

Sisal vloerbedekking

N.V. VEREENIGDE TOUWFABRIEKEN ROTTERDAM

POSTBUS 1143

EERSTE NEDERLANDSCHE • NIEUWE EERSTE NEDERLANDSCHE
VERZEKERINGSMAATSCHAPPIJEN GEVESTIGD TE 'S-GRAVENHAGE

KANTOREN:

op de Nederlandsche Antillen
en in Suriname

ARUBA

Wilhelminastraat 31
Oranjestad

CURAÇAO

de Ruyterplein
Willemstad

SURINAME

Keizerstraat 35
Paramaribo

AGENTSCHAPPEN OP:

St. Eustatius

St. Maarten

Saba

Alle verzekeringen

een belemmering geweest voor het geraken uit de impasse, te meer daar de Overheid nimmer een serieuze belangstelling voor het probleem heeft getoond.

In het verleden hebben Curaçao, Aruba en Bonaire evenmin een bloeiende landbouw gekend. Toen in de 16de en 17de eeuw de Spanjaarden deze eilanden koloniseerden, waren de klimaatsomstandigheden er even ongunstig als thans. Het nadien volgende Hollandse bewind heeft met dezelfde moeilijkheden te kampen gehad. Wel werden er — vooral op Curaçao — grote plantages gesticht, veelal met fraaie landhuizen, waar de landbouw door goedkope slavenarbeid tot op zekere hoogte lonend bleek te zijn. Men moet echter niet vergeten, dat het brengen van slaven naar Curaçao niet ten behoeve van de landbouw aldaar geschiedde, maar voor verder transport naar landen in de omgeving. Wat de opbrengst van de landbouw in die tijden betreft, kunnen we aannemen dat die wellicht iets beter was dan thans. Echter toen reeds werden langdurige droogteperioden met misoogst en het omkomen van vee gerapporteerd. Over de afgelopen drie eeuwen blijken gemiddeld slechts twee van iedere vijf jaren, dank zij gunstige regenseizoenen, een redelijke oogst te hebben gehad.

De Antilliaanse landbouw heeft in de loop der historie van tijd tot tijd de zorg van de Overheid gehad. Gouverneurs als Doncker, Van Erpecum, Van Raders, De Jong van Beek en Donk, Helfrich — om slechts enkele te noemen — hebben ernstig gestreefd naar een verheffing van deze tak van bedrijf. Verscheidene onderzoekingen zijn gedaan en de literatuur over de eilanden telt vele rapporten van deskundigen op het gebied van landbouw, veeteelt, bodemgebruik en waterhuishouding. Door goedbedoelde wetgeving werd gepoogd het land en de houtopstanden te beschermen tegen roofofbouw; van de uitvoering daarvan, zo er al een begin mee gemaakt werd, is echter vrijwel niets terecht gekomen. Van de laatste jaren, vooral sedert de tweede wereldoorlog, dateren de grootscheepse aanleg van waterconserveringswerken en het ter beschikking stellen door het Gouvernement van technisch materiaal aan de landbouwers. Door een en ander is een zekere modernisering bereikt, hetgeen overigens niet betekent, dat de bodemerosie tot stilstand is gekomen of dat de bewerking van het land nu op verantwoorde wijze geschiedt ¹⁾.

De bovenbesproken algemene omstandigheden in aanmerking genomen, mag het geen wonder heten, dat na de vestiging der petroleumraffinaderijen op Curaçao en Aruba en de daarmee verband houdende opleving van handel, verkeer, industrie en toerisme, het merendeel der landbouwbevolking aan de onberekenbare landarbeid de rug toekeerde en zich liet opnemen in het proces der urbanisering. Ook van Bonaire en van de Bovenwinden trokken vele landbouwers naar de nieuwe centra van bedrijvigheid; maar de landbouw bleef daar naar verhouding toch belangrijker dan op Curaçao en Aruba.

Het is de mening van de schrijver en vele anderen dat het onjuist is de landbouw der Benedenwinden aan zijn lot over te laten, niettegenstaande de geringe mogelijkheden van ontwikkeling. Met een betere overheidsorganisatie, betere kennis van de bodem en de landgebruiksmogelijkheden (gedacht wordt vooral aan de conservering en utilisering van bodem, houtbestanden en water),

¹⁾ Een Departement van Landbouw, Veeteelt en Visserij heeft bestaan van 1943 tot 1951, de laatste drie jaren dezer periode ressorterend onder de Directeur van Sociale en Economische Zaken. De tewerkstelling van een landbouwkundig ingenieur, in 1955, zal hopelijk weer een opleving van de landbouwvoorziening brengen.

betere landbouwmethoden (met name t.a.v. het uitgebreider toepassen der dry-farming, o.a. bij de sorghumverbouw) en betere verwerking der producten (bijv. centralisering van de aloëhars-bereiding) is zeker allerlei te bereiken.

Na deze uitweiding over de Benedenwindse eilanden moge kort de toestand op de *Bovenwinden*, dat zijn St Maarten, Saba en St Eustatius, worden belicht. De regenval is er tweemaal zo hoog en dat betekent bij de op vele plaatsen redelijk goede bodemgesteldheid natuurlijk een grotere mogelijkheid voor de landbouw. Toch is er ook hier een duidelijke ongewisheid in de neerslag, zodat de akkerbouw van tijd tot tijd belemmeringen ondervindt. Sedert de komst van de Hollanders in de 17de eeuw, is er plantagebedrijf geweest; later werd dat meer en meer verdrongen door bevolkingslandbouw, vooral na de afschaffing der slavernij. De verbouwde gewassen zijn, gezien de grotere regenval, andere dan die der Benedenwinden. Eerst waren het vooral katoen, tabak en indigo, daarna suikerriet. In de tweede helft van de vorige eeuw kwamen er meer voedselgewassen, zoals mais, pinda, bonen, cassave, yams, zoete aardappelen, Europese aardappelen (op Saba), arrowroot, uien, groenten, bananen; voorts hooibouw en veeteelt. Vergeleken met de Benedenwinden speelt de landbouwexport er een veel grotere rol; dank zij financiële steun van het Antilliaanse Gouvernement worden sedert geruime tijd deze landbouwproducten en ook vee vrachtvrij naar Curaçao en Aruba verscheept, al moet men zich niet voorstellen, dat het hier om een werkelijk omvangrijke en goed georganiseerde uitvoer gaat.

De landbouw zelf is er nog primitief, behalve op enkele grotere bedrijven van St Eustatius. De bevolking mist de voor dit beroep zo nodige jonge krachten; velen van hen trokken immers naar Curaçao en Aruba waar het geld gemakkelijker kan worden verdiend. Er is bovendien gebrek aan kennis, kapitaal en sociale en technische organisatie.

Ook op de Bovenwinden heeft men in de loop der jaren gepoogd de economische toestand te verbeteren. In de jaren 1950 en 1951 werd door het Antilliaanse Welvaartsplanbureau en het Nederlandse Voorlichtingsinstituut van het Welvaartsplan Nederlandse Antillen een uitgebreid onderzoek ingesteld. Deze instanties zijn beide opgeheven, maar zij hebben een gedegen Bovenwindenrapport nagelaten, waarin uitvoerige richtlijnen en plannen zijn neergelegd voor een toekomstige ontwikkeling. Daarin is aandacht besteed aan de bodemkundige, landhuishoudkundige, landbouwkundige, economische, sociale en educatieve aspecten, die alle ten nauwste met elkaar zijn verbonden.

Bij wijze van samenvatting kan er over de landbouw der *Nederlandse Antillen* nog het volgende worden gezegd. De eilanden tellen gezamenlijk ongeveer 180.000 mensen, een aantal dat door geboorte-overschot steeds groeiende is. Op het ogenblik is er maar 0,12 hectare bebouwbaar land per hoofd. Er zal dus geen sprake kunnen zijn van zelfvoorziening in dit opzicht, en zeker zal het grootste gedeelte van de bevolking zijn bestaan moeten blijven vinden buiten de landbouw en de veeteelt, zelfs na eventuele emigratie van buitenlandse werkkrachten. Dit neemt niet weg dat er toch altijd voor een gedeelte der Antillianen gelegenheid is, en moet worden geschapen, om terug te keren naar de landbouw, wanneer de grote industrieën zullen gaan inkrimpen. Het is voor hen en indirect voor de overige samenleving, dat de in het bovenstaande ge-

Laat de fiscus een groot deel van Uw oudedag verzorgen.

Als U met Uw levensverzekering aanstuurt op een zogenaamde lijfrente, dat is een jaargeld voor U en/of Uw vrouw, moegt U de premie voortaan tot hoogstens f 3.600,- per jaar aftrekken bij de aangifte van Uw inkomen. Daardoor verkrijgt U zo'n aanzienlijke belastingbesparing, dat het U veel gemakkelijker zal vallen, de premie op te brengen.

Voorbeeld: Een 37-jarige heeft een inkomen van f 20.000,-. Hij is gehuwd en heeft 1 kind. Hij wil f 2.500,- per jaar besteden voor levensverzekering. Daarvoor krijgt hij een polis van f 75.537,-, uit te betalen op zijn 65e jaar of direct volledig bij zijn eerder overlijden. Winstbijschrijvingen zullen in de loop der jaren zijn polisbedrag waarschijnlijk nog aanzienlijk verhogen. Als hij afspreekt, dat hij voor de uitkering op 65 jaar een lijfrente zal kopen, mag hij jaarlijks f 1.873,32 aftrekken bij de aangifte van zijn inkomen. Daardoor bespaart hij per jaar f 792,- op zijn belasting. De verzekering kost hem dus eigenlijk maar f 1.708,- per jaar.

De Levensverzekering Mij.

"UTRECHT"

Leidseweg 2 - Utrecht

werkt gratis en vrijblijvend een gedetailleerde offerte voor U uit na ontvangst van de nodige gegevens. Ook bij kleinere bedragen en andere verzekeringsvormen is de besparing van belang.

Carbon is de scheikundige benaming voor koolstof

Carboplan

de enig juiste benaming voor

goed, niet krullend carbonpapier

KORES voor uw KORES-pondentie

H. BRONS Jr

MAKELAAR IN ASSURANTIËN

TELEFOON 11 19 80
(3 LIJNEN)

EENDRACHTSWEG 11
ROTTERDAM

noemde landbouwvoorzieningen zullen moeten worden voorbereid en uitgevoerd, ook al zal hiermede veel kapitaal gevergd zijn en al zal volledig succes uiteraard niet kunnen worden gegarandeerd.

Mijnbouw.

De mijnbouw op de Antillen is, sociaal en economisch bezien, vrijwel immer van geringer belang geweest dan de landbouw. Toch zijn er perioden in de geschiedenis der eilanden, vooral van de *Benedenwinden*, die een in zekere zin spectaculaire delfstofwinning te zien hebben gegeven, met grote voordelen voor de Koloniale Kas. Dat was echter nog niet het geval in de Spaanse koloniale tijd. Voor de oude Spanjaarden, die elders in het westelijk half van aanzienlijke schatten verwierven aan edele metalen en edelstenen, waren deze eilanden met recht „*islas inútiles*” (onnutte eilanden).

De West-Indische Compagnie had uiteraard eveneens belangstelling voor goud, zilver e.d., maar enkele nasporingen in Curaçao en Aruba leidden niet tot het vinden van economisch waardevolle afzettingen. Het duurde tot 1824 voordat, op Aruba, goud in commerciële hoeveelheid werd ontdekt. Afwisselend werd er door de bevolking en van gouvernementswege in de „*placer*” afzettingen gegraven, totdat de financiële uitkomsten vrijwel nihil waren. Winning van het primaire goud begon er in 1839 en werd al spoedig in concessie gegeven aan grotere particuliere bedrijven; deze concessionarissen volgden elkaar in snel tempo op, totdat in 1920 de concessie geheel verliep. In 1945 werd de exploratie opnieuw ter hand genomen, maar bij de geldende goudprijs bleken de afzettingen „*marginaal*” te zijn, zodat deze ontginningspoging in 1948 tot een einde kwam. De goudproductie is in de loop der jaren zeer fluctuerend geweest; in de periode 1824-1916 werd ongeveer 1.340 kg verkregen met een waarde van ca Af 2.000.000, waarvan meer dan 80 pCt na 1900. Naast goud werden geringe hoeveelheden zilver en koper geproduceerd. Curaçao bezit op enkele plaatsen koper- en mangaanafzettingen, die echter uitsluitend van mineralogisch belang zijn en geen economische waarde vertegenwoordigen.

De agrarische ontwikkeling in West-Europa, in de tweede helft van de 19de eeuw, deed grote vraag naar kunstmeststoffen ontstaan. Het zoeken naar de delfstoffen die de grondstof daarvoor konden leveren, onder andere guano en fosfaat, leidde tot de ontdekking hiervan op Klein-Curaçao (1871), Aruba (1873) en Curaçao (1874). De ontginning op Klein-Curaçao (het ging hier om guano) voltrok zich snel; in 1888 waren de rijkste beddingen afgegraven en in 1914 kwam de exploitatie voorgoed tot stilstand. De fosfaatontginning op Aruba begon in 1881 en eindigde, door uitputting der lagen, in 1915; op het terrein van de fosfaatmijn is thans het petroleumverwerkingsbedrijf van de Lago gevestigd. De Curaçaose fosfaatafgraving, in 1875 begonnen, is — met een onderbreking van 18 jaren — tot op heden in bedrijf, en de Mijnmaatschappij Curaçao zal zeker nog gedeelene jaren de exploitatie kunnen voortzetten. De geldelijke opbrengst van de guano- en fos-

faatontginningen op Klein-Curaçao, Aruba en Curaçao kan geschat worden op Af 60 à 70 mln.

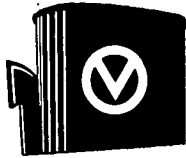
Een gesteente, verwant aan de fosfaat maar van veel grotere opervlakten van de drie Benedenwinden welke grotere opervlakten van de drie Benedenwinden inneemt. Sedert eeuwen is de kalksteen gebrand in eenvoudige kalkovens en het zo verkregen product verwerkt tot mortelspecie. De Mijnmaatschappij Curaçao produceert, behalve fosfaat, gebrande kalk en kalksteen voor de bouwnijverheid en de petroleumbedrijven. Deze uitgestrekte kalksteenvoorkomens maken het, althans technisch, mogelijk om cement te fabriceren; de economische aantrekkelijkheid is echter voorshands gering. Hetzelfde geldt voor de productie van tegels uit de Curaçaose kleischalies, en voor de steen- en pannbakkerij, waarbij klei als grondstof dient.

De zoutwinning uit zeewater, in zoutpannen, valt strikt genomen niet onder mijnbouw. Vroeger waren er vele van zulke zoutpannen op Curaçao, Bonaire en St Maarten, maar thans is er alleen nog maar productie op Bonaire. Dit bedrijf heeft, vergeleken met vorige eeuwen, nauwelijks veranderingen ondergaan; de winning is onregelmatig en weinig rendabel.

Ten overvloede wellicht moge er op worden gewezen, dat de eilanden zelf geen ruwe petroleum produceren. De nabijheid der rijke Venezolaanse olievelden heeft menigeeen doen afvragen of deze kostbare delfstof ook in de ondergrond van Curaçao, Aruba of Bonaire verborgen zou zijn. De geologische bouw sluit zulks echter wel uit.

Op de *Bovenwinden* heeft de mijnbouw nimmer een omvang bereikt als op Curaçao en Aruba. Er is in de tweede helft van de 19de eeuw en het begin van de 20ste enige bedrijvigheid geweest op Saba, alwaar gedurende korte perioden een primitieve zwavelontginning plaatsvond. In dezelfde tijd zijn mangaan- en ijzerertsen op St Maarten geëxploiteerd, maar verder dan tot enkele proefverscheppingen is men er niet gekomen. Ook St Eustatius heeft, gedurende enkele maanden in 1934 en 1935, mijnbouw gekend; het ging hier om puimsteen. De titaan- en magneetijzerertszanden aan de kust van dit eiland hebben nauwelijks de aandacht getrokken.

De toekomst van de mijnbouw op de *Nederlandse Antillen* biedt weinig perspectieven. In het algemeen kan worden gezegd, dat mijnbouwkundige ontwikkeling er niet behoeft te worden gezocht in hoogwaardige delfstoffen. De belangstelling zou zich eerder moeten richten op de grondstoffen, die geen hoog rendement maar wel een vaste en langdurige productie beloven: kalksteen, mergel, schalie, klei, tras en zand. Het blijft overigens de vraag of de cement- en keramische industrieën die deze grondstoffen moeten verwerken, nu en later rendabel zouden zijn. Vermeldenswaard is wel, dat deze laagwaardige delfstoffen niet vallen onder de Curaçaose Mijnwet van 1909, welke in artikel 1 de scheiding tussen ondergrondse en bovengrondse eigendom voorschrijft; m.a.w. zij zijn niet onttrokken aan de beschikking van de eigenaar van de grond.

PHS. VAN OMMEREN N.V.

WESTERLAAN 10 - P.O. BOX 845 - ROTTERDAM

TELEFOON STAD 114880 INTERL. 110170 (K 1800)

Zeerederij (VRACHT- EN TANKVAART) **Riviertankrederei** **Tankopslagbedrijf**

ALGEMENE- EN TANKBEVRACHTING

Cargadoors Expeditieurs Passage - Agenten

Agenten van geregelde lijnen op:

Canada, Malakka, Singapore, Hongkong, Philippijnen, Japan, Groot-Brittannië, Ierland, Israël en Zweden.

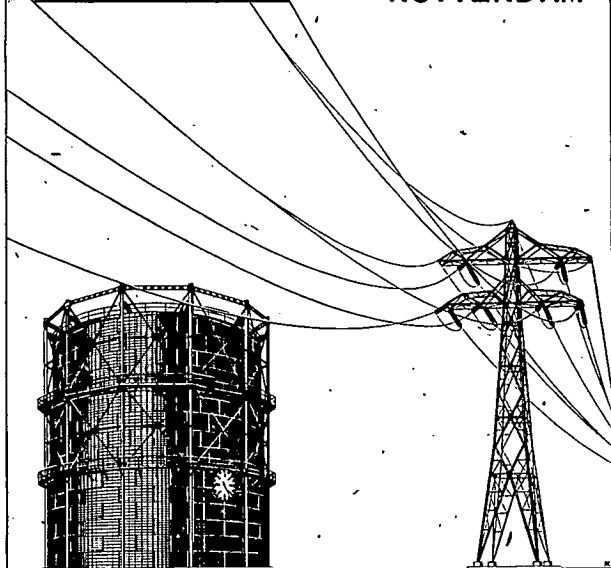
EIGEN KANTOREN

Amsterdam
Londen
Antwerpen
Brussel
Gent
Parijs
Straatsburg
Marseille
Hamburg
Bremen
Düsseldorf
Ludwigshafen
Bazel
New York

TELEGRAMADRES: VANOMMEREN

NV OVERZEESSE GAS-
EN ELECTRICITEIT-
MAATSCHAPPIJ
ROTTERDAM

BEZIT, EXPLOITEERT,
ONTWERPT EN BOUWT
**GAS-EN ELECTRICITEITS-
BEDRIJVEN**

IN BINNEN-EN BUITENLAND

DE NEDERLANDEN

FATUM

Ook in West-Indië:

alle verzekeringen

KANTOREN: CURAÇAO

Willemstad, Pietermaai 19

SURINAME

Paramaribo, Noorderkerkstr. 5

ARUBA

Oranjestad, Nassastraat 60

Toerisme naar de Nederlandse Antillen en Suriname

Aan een beschouwing omtrent het toerisme naar de Nederlandse Antillen en Suriname is het goed enige opmerkingen vooraf te laten gaan over het toerisme naar het Caraïbische gebied in het algemeen. Dit geldt zeker met betrekking tot de Nederlandse Antillen, die een onderdeel vormen van de Caraïbische archipel. Deze archipel, liggende binnen één klimaatzone, vormt uit het oogpunt van toerisme daardoor één geheel. Bovendien vertoont het kostenpeil voor vacantiendoelenden op de verschillende eilanden weinig verschil en ten slotte zijn de Nederlandse Antillen een gebiedsdeel met zo geringe omvang dat van een zelfstandige plaats in het Caraïbische gebied geen sprake kan zijn.

Wanneer men nagaat vanwaar de toeristen naar het Caraïbische gebied komen, dan blijkt dat de Verenigde Staten sterk op de voorgrond treden en als bepalende factor kunnen worden beschouwd. Niet alleen vanwege de absolute omvang van de bevolking maar ook door de hoge welvaart in dit land is het aantal lieden dat zich een vakantie buiten de grenzen kan veroorloven zeer groot. Het Latijnse gedeelte van het Amerikaanse continent levert een veel bescheidener aandeel in het toeristenverkeer naar het Caraïbische gebied. In de eerste plaats omdat de welvarende laag van de bevolking daar relatief en absoluut veel kleiner is, doch daarnaast ook omdat men wegens de culturele binding met Europa veelal zakenreizen naar dat werelddeel met vakantie combineert.

Vóór de tweede wereldoorlog moest de toerist per boot, wilde hij het Caraïbische gebied bezoeken. Na de oorlog heeft zich een uitgebreid luchtnet over het Caraïbische gebied ontwikkeld dat een zeer belangrijke factor in de ontwikkeling van het toeristenverkeer is geworden. De toerist die van de scheepvaart gebruik maakt heeft twee mogelijkheden. In de eerste plaats bestaan er de regelmatige scheepvaartverbindingen, zoals de Grace Line die vanuit New York vaart en de Alcoa Steamship Company, die vanuit New Orleans het Caraïbische gebied bedient. Daarnaast maken gedurende de wintermaanden grote transatlantische schepen, wanneer het vervoer over de Noordatlantische Oceaan gering is, kruistochten naar het Caraïbische gebied en Zuid-Amerika. Deze kruistochten, die in duur en route nogal uiteen lopen, zijn over het algemeen prijzig en derhalve treft men op deze schepen dan ook de, voor Noordamerikaanse begrippen, meer welgestelde laag van het reizende publiek aan. De opkomst van de luchtvaart heeft de ontwikkeling van het toerisme uiteraard zeer bevorderd omdat de snelle verplaatsingswijze de beschikbare tijd voor verblijf op de vakantieplaats vergrootte en tevens de mogelijkheid ontstond in hetzelfde tijdsbestek meer plaatsen te bezoeken, terwijl nieuwe mogelijkheden binnen bereik kwamen van hen voor wie de reis per schip te veel tijd nam om binnen de hen toegemeten vakantie nog voldoende lang ergens te verblijven.

De toerist, die per schip reist, blijft in het algemeen aan boord, maar degenen die van luchtvaartverbindingen gebruik maken, zijn onderweg aangewezen op hotels. Was de hotelcapaciteit om deze reden al vaak onvoldoende, de hoge eisen die de Noord-Amerikaan aan hotels stelt, maakte het nodig dat, wilde men de toeristen trekken, moderne nieuwe hotels werden gebouwd, omdat de bestaande veelal ver beneden de maatstaven bleven

die een Noord-Amerikaan pleegt aan te leggen. Zo zijn op Jamaica, Portorico, Haïti, e.d. na de oorlog grote hotels gebouwd.

Het mag bekend worden verondersteld, dat de gemiddelde Noord-Amerikaan in een vakantie van enkele weken zoveel mogelijk wil zien. Het gevolg hiervan is dat de verblijfsduur op een bepaalde plaats slechts enkele dagen bedraagt en in hoge mate afhankelijk is van de bijzondere genoegens, die men de toerist ter plaatse kan verschaffen. In het algemeen worden dergelijke vacantiereizen gemaakt als zgn. „inclusive tour” of „package tour”, d.w.z. dat het reisbureau alle regelingen vooraf treft voor transport, logies, voeding, uitstapjes e.d. en dat men alles vooraf en tegelijk betaalt. De bezoeken aan het Caraïbische gebied, waarbij men op de verschillende eilanden voor korte tijd verblijft, staan in Noord-Amerika bekend als „island hopping tours”.

Naast de reeds aangeroerde noodzakelijkheid van uitstekende hotels is het uiteraard nodig om een intensieve propaganda te voeren indien men een markt als de Verenigde Staten goed wil bewerken. Te dien einde is enige jaren geleden de Caribbean Tourist Association opgericht, een organisatie waarvan de meeste gebiedsdelen in het Caraïbische gebied lid zijn. Deze organisatie propageert op regionale basis het toerisme naar het Caraïbische gebied in het algemeen. De Nederlandse Antillen zijn onmiddellijk na oprichting lid van deze organisatie geworden, terwijl Suriname zich in 1953 hierbij aansloot.

Teneinde een beeld te geven van de omvang van het toerisme vanuit de Verenigde Staten naar het Caraïbische gebied, zij vermeld dat in 1953 ongeveer 580.000 Noord-Amerikanen dit gebied bezochten en daarbij, exclusief vervoerskosten, ca \$ 40 mln besteedden.

* *

Wanneer men nu de blik richt op de Nederlandse Antillen en nagaat hoe het met het toerisme naar deze eilanden staat, dan blijkt dat vooral Curaçao een veel bezocht eiland is. Dit eiland, dat van oudsher door zijn goede haven een handelscentrum is geweest, heeft ook de schepen die kruistochten maakten aangetrokken. Mede vanwege lage invoerrechten en belastingen op de Nederlandse Antillen, zijn vele artikelen goedkoper dan in de Verenigde Staten, hetgeen een bezoek aan Curaçao aantrekkelijk maakt. Dit eiland wordt dan ook veelal gepropageerd als „shopping center of the Caribbean”.

Kwamen in 1954 per schip ca 84.000 dagjestoeristen op Curaçao, het totaal aantal bezoekers dat in hotels of bij particulieren overnachtte bedroeg in dat jaar slechts 15.000. In dit laatste aantal zijn dus ook begrepen bezoekers, die om andere redenen dan vakantie het eiland bezochten en die vermoedelijk wel het leeuwendeel zullen hebben gevormd.

In Maart 1946 is het Centraal West Indisch Toeristen Comité opgericht dat op ieder eiland door plaatselijke comité's is vertegenwoordigd, terwijl spoedig daarna in New York een bureau is gevestigd onder de naam Netherlands West Indies Tourist Committee, dat de belangen van de Nederlandse Antillen behartigt.

In verband met de slechte toestand, waarin het hotelwezen op de Nederlandse Antillen verkeerde, werd in 1947 als eerste verbetering het initiatief genomen tot de bouw

van een modern hotel op Curaçao. Door een onjuiste financiële opzet is dit project nu voltooid. Intussen waren bestaande hotels begonnen hun accommodatie te verbeteren, waarbij de capaciteit ook toenam. Daarnaast is een nieuw project ter hand genomen. Eind 1956 zal een modern hotel gereed zijn dat wordt gebouwd onder toezicht en later zal worden beheerd door de Intercontinental Hotels Corporation, een dochtermaatschappij van de Pan American World Airways. Deze maatschappij legt zich toe op de bouw en het beheer van moderne hotels. Het kapitaal verschaft zij niet; dat moet ter plaatse worden bijeengebracht.

Op Aruba zijn in de afgelopen jaren plannen voor een modern hotel gemaakt, doch deze zijn nog niet tot uitvoering gekomen. Op St Maarten is thans een klein modern toeristenhotel tot stand gekomen, terwijl op Bonaire een paar jaar geleden een eenvoudig hotel van het bungalow-type in exploitatie is genomen. Saba en St Eustatius zijn moeilijk bereikbaar. Vliegvelden zijn er niet. Op Saba is het onmogelijk een vliegveld aan te leggen. Op St Eustatius zou dat ten koste gaan van een belangrijk deel van de cultuurgrond. De vraag of afgezien hiervan een dergelijke investering verantwoord zou zijn blijft hier buiten beschouwing. Wellicht brengt de ontwikkeling van de hefschroefvliegtuigen t.z.t. hier de oplossing. Nu is men op deze eilanden aangewezen op een eenvoudige scheepvaartverbinding.

De Antilliaanse Regering heeft, de betekenis van goede hotels inziende, belastingfaciliteiten afgekondigd en is tevens bereid geweest aan het eerste moderne hotel op ieder der eilanden een exploitatievergunning voor een casino te verlenen. Met deze maatregelen hoopt men het aantal toeristen, dat enkele dagen op de eilanden zal verblijven, te vergroten. Hoewel op de eilanden zeer aantrekkelijke bezienswaardigheden zijn, zal men echter, gezien de mentaliteit van de Noord-Amerikaan om snel veel te zien, niet te hoge verwachtingen moeten hebben van de verblijfsduur op de eilanden.

* *

Ten aanzien van Suriname liggen de zaken anders. Dit gebied ligt, zowel wat scheepvaart als wat luchtvaart betreft, meer uit de route en het is nog niet zo „ontdekt”, dat het belangrijke hoeveelheden Noord-Amerikanen

trekt. Het aantal Amerikaanse toeristen dat Suriname bezoekt ligt momenteel in de orde van 1.000 per jaar.

Nadat in 1953 Suriname lid was geworden van de Caribbean Tourist Association, is de „Stichting tot bevordering van het toerisme” opgericht, die in New York wordt vertegenwoordigd door het reeds genoemde Netherlands West Indies Tourist Committee. De aandacht is hopelijk op Suriname gevestigd door het feit dat de Caribbean Tourist Association zijn vierde jaarvergadering in Mei 1955 in Paramaribo heeft gehouden.

In Suriname voldoet het hotelwezen niet aan de eisen, die de Noord-Amerikaan daaraan stelt. Men zal daar dus ook in dit opzicht iets moeten doen wil men de economische basis door het opbouwen van een toeristenindustrie verstevigen. Het karakter van het Surinaamse binnenland zal voor bepaalde groepen toeristen stellig aantrekkelijk zijn, doch de verkeersmiddelen zijn nog weinig ontwikkeld. Vele mensen zullen opzien tegen de ongemakken die hieruit voortvloeien.

* *

Het is ongetwijfeld interessant dat men tracht de economische basis van de Nederlandse Antillen en Suriname te verbreden door het ontwikkelen van de toeristenindustrie. Uit het bovenstaande moge blijken dat om de aantrekkelijkste markt, nl. de Verenigde Staten, met succes te bewerken, het een harde noodzaak is voor goede hotels te zorgen en veel propaganda te maken. Vanzelfsprekend zullen ook bijkomende zaken, zoals vervoer, dienstbetoon, vertier e.d., aan de eisen van het Noord-Amerikaanse publiek moeten voldoen teneinde de gewenste ontwikkeling tot stand te brengen. Dat hiervoor zoals voor het opbouwen van iedere industrie, moet worden geïnvesteerd en vrij belangrijke kosten moeten worden gemaakt, is duidelijk. Aan de andere kant dient men niet uit het oog te verliezen dat zowel de Nederlandse Antillen als Suriname voorshands slechts beperkte mogelijkheden bieden om toeristen aan te trekken en al mag men dan onze Rijksgenoten in die gebieden een warm hart toedragen, het zou niet juist zijn de mogelijkheid de toeristenindustrie tot een medebepalende factor in het economisch leven te ontwikkelen te overschatten.

's-Gravenhage.

J. A. VAN VLIJMEN.

N.V. VERF-, VERNIS- EN OLIEFABRIEKEN

VEVEVO

Importeurs:

N.V. HET VERFHUIS

Saramaccastraat 73

Tel. 2579

PARAMARIBOWILLEMSKADE 7-17, P.O. BOX 83 — **SCHIEDAM-HOLLAND**„**MATADOR**” Japanlakken„**SYNTHEFLEX**” Synthetische lakken„**GOLD STAR**” Vernissen en Lakplamuren„**CELSOR**” Groplakken

en vele andere lakken, verven en vernissen voor huisschilderwerk, bouwbedrijf en industrie

DE MAATSCHAPPIJ TOT FINANCIERING VAN HET NATIONAAL HERSTEL N.V.

TE 's-GRAVENHAGE
(HERSTELBANK)

is in SURINAME vertegenwoordigd door een agentschap.

Adres:

GEBOUW VAN DE SURINAAMSE BANK

Gravenstraat 28

Paramaribo

Spuistraat 172

Amsterdam

KAS-ASSOCIATIE N.V.

Voorschotten op effecten en
schatkistpapier

BETALEN · BEWAREN · BEHEREN

Leveranciers van alle
soorten

HOLLANDSE KAAS

onder het
kwaliteitsmerk

„DE HARDLOPER”

BETZ & JAY

Anno 1847

N.V. KAASHANDEL BETZ & JAY
Speedwellstraat 7 — Rotterdam — Telefoon 35735

Personeelsannonces

Bij het Gemeente-Energiebedrijf te Amsterdam
bestaat gelegenheid tot plaatsing van

ENIGE AMBTENAREN

voor werkzaamheden op het gebied van de administra-
tieve organisatie.

Zij, die hiervoor in aanmerking wensen te komen, moeten in het bezit zijn van het diploma van een middelbare school (H.B.S. met 5-jarige cursus of Gymnasium). Daarenboven dienen zij in het bezit te zijn van het diploma M.O. Handelswetenschappen of het Staatspraktijkdiploma moderne bedrijfsadministratie, dan wel vergevorderd te zijn in de accountantsstudie.

Voorkeur genieten zij die beschikken over enige praktische ervaring in één of meer onderdelen van de moderne administratie bij het grootbedrijf.

Gegadigden dienen bereid te zijn zich aan een psychologisch onderzoek te onderwerpen.

Geboden wordt een interessante werkring met goede vooruitzichten.

Leeftijdsgrenzen 25—35 jaar.

Uitvoerige sollicitaties, onder no. 293 G.E.B., in te zenden bij de Directeur der Gem. Personeelsvoorziening, Sarphatistraat 92, Amsterdam-C.

Verstevigt Uw banden
met de West!

Telefoneer!

Familiegesprekken voor 3 minuten f 12.—

Overige gesprekken per 3 minuten f 24.—

Aanvragen te richten

tot de

Rijkstelefoondienst

(Zie ook de advertenties op pag. 933)

Personeelsannonces

Representatieve persoonlijkheid

met langjarige ervaring op commercieel en financieel-technisch gebied, zoekt functie die ten doel heeft handelsbetrekkingen in binnen- en buitenland aan te knopen en uit te breiden, resp. handelsbelangen te coördineren. Gedacht wordt aan handels- en financierings-ondernem. of aan semi-ambtelijke organen die zelfst. resp. intermediair dit doel nastreven.

Br. no. E.-S.B. 41-1, Postbus 42, Schiedam.

DE TWENTSCHE BANK N.V.

Gecombineerde Maandstaat op 30 September 1955

Kas, Kassiers en Dag-geldleningen . . . f.	110.578.926,86
Nederlands	
Schatkistpapier „	446.200.000,-
Ander Overheidspapier „	70.769.210,72
Wissels	12.757.546,60
Bankiers in Binnen- en Buitenland.	43.658.054,05
Effecten, Syndicaten en Waarden	47.345.059,50
Prolongatiën en Voorschotten tegen Effecten „	31.687.634,86
Debiteuren	355.391.596,47
Deelnemingen (incl. Voorschotten). „	5.915.961,08
Gebouwen.	5.000.000,-
	<u>f. 1.129.303.990,14</u>

Kapitaal . . . . . f.	49.000.000,-
Reserve	20.000.000,-
Bouwreserve	1.000.000,-
Deposito's op Termijn „	216.101.880,68
Crediteuren	794.346.541,19
Geaccepteerde Wissels „	77.189,44
Door Derden	
Geaccepteerd	98.629,18
Overlopende Saldi en Andere Rekeningen „	48.679.749,65

f. 1.129.303.990,14

Grote Metaalindustrie

In het Westen des lands vraagt een

ASSISTENT VAN DE SECRETARIS VAN DE DIRECTIE

Voor een juist kunnen verrichten van de werkzaamheden zijn economische en juridische kennis en inzicht noodzakelijk.

Voorts is ook goede talenkennis vereist.

Leeftijd ca 25-35 jaar.

Sollicitanten worden verzocht hun met de hand geschreven brieven gemerkt „ASD” te richten aan

Drs Ir H. J. KOLKMAN, W. VERSCHOOR
en Drs J. C. OUDSHOORN
PSYCHOLOGISCH ADVISEURS
Groot-handelsgebouw B 7 - Rotterdam

Adverteer regelmatig

N.V. BETONFABRIEK DE METEOR

gevestigd te De Steeg
(gem. Rheden).

UITGIFTE

van
nom. f 750.000,- aandelen
aan toonder,

voor één vierde gedeelte delende in de resultaten van het boekjaar 1955.

Ondergetekende bericht, dat zij de inschrijving op bovengenoemde aandelen, uitsluitend voor aandeelhouders, openstelt op

Woensdag 19 October 1955,

bij haar kantoren te **Amsterdam, Rotterdam, 's-Gravenhage, Arnhem en Velp,**

TOT DE KOERS VAN 130 pCt.,

op de voorwaarden van het bij de inschrijvingskantoren verkrijgbare prospectus.

NEDERLANDSCHE HANDEL-MAATSCHAPPIJ, N.V.

AMSTERDAM, 10 October 1955.

EEN MIDDELSTE GEITJE?

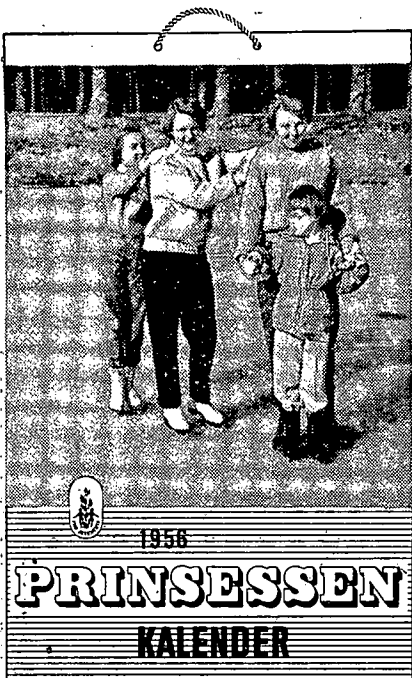

Wat met zo'n geitje wordt bedoeld, laat zich moeilijker raden dan de illustratie zo simpel weergeeft. In het boekwerk „Jacht en Taal” door Dr A. G. J. Hermans vindt U nog veel en veel meer jagerstaal waarvan U bij lezing menig uur zult genieten.

Prijs fl. 27,50

Vraagt Uw boekhandelaar

uitgave van de KON. NEDERL. BOEKDR. H. A. M. ROELANTS te SCHIEDAM

1956

PRINSESSEN

Kalender

H. M. de Koningin en Z. K. H. de Prins der Nederlanden bestemden met het oog op het werk van „Pro Juventute”: kinderen-in-moeilijkheden beschermen en steunen dertien exclusieve foto's van de vier Prinsessen speciaal voor de Prinsessenkalender 1956 van „Pro Juventute”.

Eén suggestie: Schenk Uw werknemers deze kalender ter gelegenheid van St. Nicolaas of Kerstmis. Het is een cadeau, dat wordt gewaardeerd en de gever siert.

Te bestellen à f 2,75 bij alle Verenigingen en Afdelingen „Pro Juventute”. Waar niet verkrijgbaar volgt franco toezending na ontvangst van f 2,75 p. kalender op postgiro 51.74.00 (of per postwissel) t.n.v. de Kalenderactie „Pro Juventute” Prinses Margrietstraat 17, Amsterdam-Zuid II.

PRO JUVENTUTE: voor het kind

is Uw staf compleet?

Of hebt U vacatures in de
commerciële, administratieve
of aanverwante sectoren?

Verzuimt U dan vooral niet het bekende weekblad „ECONOMISCH-STATISTISCHE BERICHTEN” in te schakelen, zoals tal van bekende bedrijven reeds regelmatig doen en, naar ons telkens weer blijkt, met groot succes. Vooral de kwaliteit der sollicitanten — en daarom gaat het toch — is over het algemeen bijzonder goed.

Advertenties, uiterlijk Dinsdagmorgen per eerste post in ons bezit, gaan nog mee in het nummer dat Donderdag er op volgend in het bezit der abonneés is.

ADMINISTRATIE „ECONOMISCH-STATISTISCHE BERICHTEN”, POSTBUS 42, SCHIEDAM

Deze aflevering werd, in opdracht van het Nederlandsch Economisch Instituut te Rotterdam, gedrukt op de persen van de Koninklijke Nederlandsche Boekdrukkerij H. A. M. Roelants te Schiedam

